

Наукові досягнення та інновації: шлях до успіху

**X Всеукраїнська мультидисциплінарна
науково-практична Інтернет-конференція
31 травня 2023, Україна, Київ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Наукові досягнення та інновації: шлях до успіху

Х Всеукраїнська мультидисциплінарна
науково-практична Інтернет-конференція
31 травня 2023, Україна, Київ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Київ
Яроченко Я. В.
2023

Н 34 **Наукові** досягнення та інновації: шлях до успіху. X Всеукраїнська мультидисциплінарна науково-практична Інтернет-конференція, 31 травня 2023, Україна, Київ : зб. матеріалів — Електрон. дан. — Київ : Яроченко Я. В., 2023. — 208 с. : рис., табл., фот. — on-line.

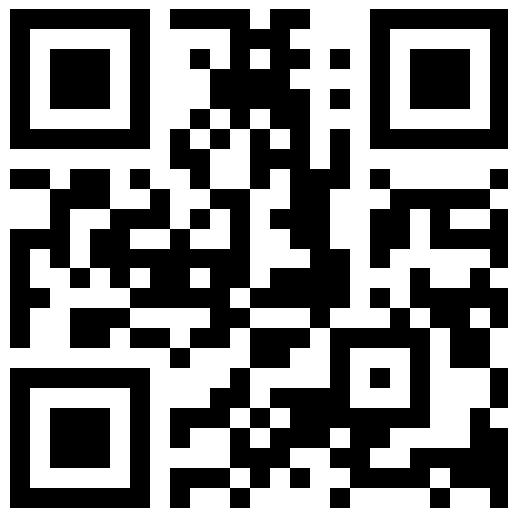
ISBN 978-617-7826-31-5 (on-line)

Даний збірник містить наукові дослідження авторів у різних галузях, зокрема: медицина та біологія, інформаційні технології та комп'ютерні науки, філософія та соціологія, економіка та фінанси, право та політика, історія та культурологія, географія та екологія, мистецтво та література, а також інших суміжних дисциплінах. Автори внесли свій внесок у розвиток науки та відповідну галузь знань. Збірник містить актуальні дослідження, які можуть бути корисними для вчених, викладачів, студентів та всіх, хто зацікавлений у розвитку науки та розширенні своїх знань у різних галузях.

Всі матеріали подано в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники.

УДК: 001.891(063)

Веб-портал

www.webconference.org.ua

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
Айзенбарт Л. М. Стратегії побудови культурної ідентичності в літературних текстах галицьких письменників кін. XIX – поч. XX ст. (М. Яцків, Й. Рот, Б. Шульц)	8
Безручко І. О. Генеza монетарного союзу зони євро. Перспективи приєднання до Єврозони для України	11
Білецький Г. В. Аналіз конструкцій висівних апаратів котушкового типу для сівби дрібно насінневих культур.....	15
Борисенко Н. О., Маріуца А. Е., Сироватка Н. Ю. Аналіз генетичної структури рамчастих коропів антонінсько-зозуленецького внутрішньопородного типу	20
Васильченко Р. В. Ідеї Памфіла Юркевича в контексті розвитку філософії кордоцентризму	24
Весна А. Є. Договори про спільну діяльність. Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір комерційної концесії	29
Вороніна С. В., Наумова Н. А. Роль гендеру у сприйнятті відчуття небезпеки під час воєнного конфлікту	35
Геєр І. О., Стицюк О. М. Розвиток будівельної галузі в умовах воєнного часу	41
Гнедюк В. Л. Особливості адміністративно-правової охорони кібернетичної безпеки	46
Горбонос Н. О., Нехаєва А. Г. Альтернативне житло на базі морських контейнерів.....	50
Єрємін П. А., науковий керівник Миронець О.М. Воєнний стан як стимул для швидкого розвитку науки та техніки: історичний аналіз.....	55
Ільніцька Т. С. Підготовка фахівців до професійної діяльності в умовах цифровізації освіти медичних коледжів.....	57
Казіміров М. М., науковий керівник Женгліньська Т. О. Реалізація норм права	61
Калина І. Г. Теоретичні основи обліку і контроль оренди основних засобів	63
Квятківська А. П. Застосування штучного інтелекту. Світовий досвід.....	67
Коломієць Д. В., Колодка А. В. Новітні методи вивчення англійської мови в Україні.....	72
Король А. А. Особливості перекладу антропонімів у дитячій художній літературі.....	75
Короткевич Є. Ю. Вплив стресу на харчову поведінку українців під час воєнного стану	79

Кравченко Д. М., науковий керівник Мороз О.І.	
Теоретичні аспекти проблеми дослідження творчої активності в юнацькому віці.....	86
Крикун В. Д.	
Технологія віртуальної реальності для розвитку м'яких навичок військовослужбовців.....	92
Лисенко О. Ю.	
Особливості доказування в кримінальному процесі під час воєнного стану	95
Локшин В. С.	
Формування фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах комплексної діджиталізації суспільства	99
Локшин В. С.	
Професійна управлінська культура менеджерів СКС	102
Мірошниченко А. С., науковий керівник Бондар О. С.	
Історія розвитку приватного права та його становлення в Україні	115
Неділько А. О.	
Апаратні неінвазивні атаки та запобігання ним.....	121
Осійчук К. П., науковий керівник Яцюрин А. О.	
Динаміка емоційно-ціннісного ставлення молодших школярів до навчання ..	126
Панченко І. Г.	
Комунікативний підхід до вивчення мови у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	128
Пахольчук А. М., науковий керівник Мозговий О. М.	
Фінансовий компонент екосистем бізнесу	130
Радомська Т. Д., Бобицька Т. В., Каньовська Л. В.	
Діагностична цінність прокальцитоніну у лікуванні хронічного обструктивного захворювання легень.....	134
Саліхов М. М.	
Від автоматизованих до автономних транспортних засобів.....	136
Сидоренко А. В., науковий керівник Попов О. С.	
Сучасні тенденції розвитку транснаціональних корпорацій і їх вплив на світову економіку.....	143
Соколенко С. М.	
Довоєнний стан заробітної плати в Сумській області. Чому українці їхали працювати за кордон	148
Солонуха Д. Л.	
Місце банківського права в системі національного права.....	155
Степаненко А. О.	
Правова природа контекстуальних елементів у аспекті доказування воєнних злочинів в умовах збройного конфлікту.....	157
Стеценко В. А., науковий керівник Бондар О. С.	
Цивільне право як важливий елемент в системі правових галузей	163
Топчий В. І.	
Бачення обов'язків командира кавалерії в давніх Афінах у творі Ксенофонта Афінського «Гіппарх».....	166

Ханіна В. А.	
Рекламні кампанії у соціальній мережі Instagram.....	171
Цяпа С. М.	
Аналіз методів протидії спуфінгу та підвищення стійкості апаратури gnss-систем.....	176
Чернишова А. М.	
Особливості викладання мистецьких дисциплін в умовах дистанційного навчання	181
Яковенко Ю. Л.	
Модель відносин влади і ЗМІ в Україні.....	186
Яремчук Г. О., науковий керівник Приходько О. М.	
Вплив сучасної контекстуальної обстановки на формування суїцидальних міркувань	190
Holovko M., Atumava V., Yavorsky A.	
The pathogenesis of diabetic retinopathy.....	195
Kushlyk V. A.	
«Lexical and semantic mapping of the chronotope in Ransom Riggs's novel «Miss Peregrine`s home for peculiar children»	200
Serheta I.	
Psychohygienic support of the correction of prenosiological changes in the state of health of pupils and students	205

ВСТУП

31 травня 2023 року у м. Київ відбулась X Всеукраїнська мультидисциплінарна науково-практична Інтернет-конференція «Наукові досягнення та інновації: шлях до успіху». Ця конференція зібрала на своїй платформі представників різних галузей освіти та науки та привела їх до вирішення спільних проблем та розв'язання складних наукових завдань.

Метою цього заходу було стимулювання досліджень, обміну ідеями та сприяння розширенню знань. На конференції було представлено велику кількість наукових доповідей з різних галузей, включаючи природничі науки, соціальні та гуманітарні науки, технічні дисципліни, медицину та інші суміжні галузі.

Учасники конференції мали можливість взаємодіяти з науковцями та експертами, обговорювати свої дослідження, задавати запитання та знаходити нові напрями для подальших досліджень.

Важливим аспектом цієї конференції було використання інтернет-технологій, що дозволило залучити учасників з різних куточків України. Це сприяло створенню наукової спільноти, обміну досвідом та співпраці у сфері наукових досліджень.

Конференція стала стимулом для нових наукових здобутків, сприяла формуванню нових ідей та співпраці між вченими з різних галузей. Ваші дослідження та висновки мають велике значення для наукової спільноти та сприятимуть подальшому розвитку науки в Україні.

СЕКЦІЯ: Філологія. Лінгвістика. Переклад

УДК 821.161.2(477.83/.82).09(092)«185/192»

АЙЗЕНБАРТ Любомира Михайлівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики

Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І Франка

м. Дрогобич, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7699-2542>

**СТРАТЕГІЇ ПОБУДОВИ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В
ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕКСТАХ ГАЛИЦЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КІН. ХІХ –
ПОЧ. ХХ СТ. (М. ЯЦКІВ, Й. РОТ, Б. ШУЛЬЦ)**

Культурна ідентичність галицького пограниччя в художніх текстах письменників різних національностей зламу ХІХ – ХХ ст. і першої третини ХХ ст. передусім формується за допомогою систем образів та метафор людських долі, характерів, історичних подій, що зумовлювали літературну рецепцію цього краю. Як відомо, авторський світогляд завжди перебуває в тісному зв'язку з культурними процесами, які визначають його спосіб мислення, сприйняття світу, характер художнього письма, використання різних культурних міфологем і стереотипів, а також художніх прийомів. А в ситуації культурного пограниччя «напруга» поміж авторським світоглядом і оточенням надзвичайно висока, адже він перебуває не лише у полі власного національного простору, а й постійно стикається з проявами інших культур.

На думку дослідника В. Кочан варто розглядати явища культурного пограниччя за допомогою трьох складових, а саме: 1) контактів між етнокультурними спільнотами, які локалізуються у просторі; 2) географічного чинника, за яким пограниччя – тільки територія, яка розташована поблизу кордону; 3) пограниччя як місце формування певного типу особи, ідентичності, прикордонного суспільства [1, с. 10].

Національна й культурна ідентичності тісно переплетені й чітко простежуються у художніх текстах різних галицьких письменників. Останні не

лише наділяють героїв власною ідентичністю, а й виявляють при цьому авторську рецепцію Іншого. Як уже зазначалося, таке вираження відбувається двома домінантними способами – зіставленням та протиставленням, які можуть водночас існувати у площині одного літературного тексту. На вибір стратегії відображення ідентичності того чи того культурного простору значною мірою впливає авторське уявлення про нього, часто сформоване під впливом загальних стереотипів і міфів.

Для германізованого єврея Й. Рота галицьке пограниччя означало спільний простір великої Австрійської імперії, невіддільну її частину. Стосунки з центром впливають на долю та самовизначення її мешканців на маргінесах. Перша світова війна обертається крахом ідентичності для германізованих галичан, і водночас з'являється усвідомлення власної національної ідентичності.

Українець М. Яцків зображає галицький простір передовсім як землю предків, що вже не належить сучасникам. У творчості письменника помічаємо протиставлення міського й позаміського просторів, асоційованих із підкоренням, залежністю і свободою. Що далі від міста, то більше свободи, то автентичнішими стають русинська земля та культура людей. Нав'язана німецька культура існує як щось далеке, чуже, незрозуміле, інколи навіть вороже для автохтонного населення. На «своїй/чужій» землі русин М. Яцкова відчуває себе не людиною, а «робочою худобою», що працює на потреби імперії. Його культурна ідентичність особливо увиразнюється через стосунки з іншими національностями, зокрема з австрійцями та євреями. Водночас галицький простір, увиразнений у творчості М. Яцкова засобами народної говірки, підкреслює його питомо український характер.

У єврея Б. Шульца простір Галичини головно зведений до єврейського культурного світу. Це, з одного боку, хоч і обмежує презентацію ідентичності цього культурного простору, однак, з іншого, – навпаки, сприяє його увиразненню, глибшому розкриттю характерних рис та особливостей. Герої Б. Шульца, на відміну від персонажів Й. Рота й М. Яцкова, практично не

рефлексують з приводу геокультурної території, не претендують на культурне чи політичне володіння цим краєм. Для галицьких євреїв їхній простір там, де їхня домівка, їхній уявний світ, тоді як справжня рідна земля існує винятково у міфологізованій свідомості, тісно пов'язаній із концептом дитинства. Цікаво, що після розпаду австрійської Галичини, яка назагал була лояльною до євреїв, вона в авторській свідомості набуває характеристик, притаманних метафорі «втрачений рай» або ж «Земля Обітованна».

Аналізуючи художні тексти трьох обраних нами письменників стосовно формування й репрезентації в них ідентичності галицького культурного пограниччя, виокремимо три ключові метафори, якими можна означити рецепцію Галичини кожним із них. Для Й. Рота – це «спільний дім», за допомогою якого автор «розбудовує» сюжет і проблематику своїх творів. М. Яцків використовує метафору «своя/чужа земля», через яку відображено конфлікт між володінням та неволодінням власним простором і водночас спогади про «казкове дитинство» як фольклорне коріння українського народу. У творчості Б. Шульца рецепцію галицького простору означимо метафорою «втрачений рай», через пошуки якого відбувається літературна репрезентація єврейської культурної ідентичності Галичини.

Список бібліографічних посилань:

1. Кочан В. Феномен пограниччя у соціокультурному вимірі: автореф. дис.... канд. філософ. Наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». Сімферополь, 2008. 24 с.

БЕЗРУЧКО Інна Олексіївна,

студентка 3 курсу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

ГЕНЕЗА МОНЕТАРНОГО СОЮЗУ ЗОНИ ЄВРО. ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЄДНАННЯ ДО ЄВРОЗОНИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Інтеграційний процес України в ЄС передбачає ряд нововведень, які включають в себе і потужні економічні перетворення. У випадку вступу до Економічного та валютного союзу Україні доведеться передати свої повноваження на проведення грошової політики Європейській Системі Центральних Банків та ввести євро як національну валюту. Приєднання України до Єврозони несе в собі як плюси для економіки нашої держави, так і мінуси, які будуть досить вагомими і відчутними у цей важкий період післявоєнного економічного занепаду. Проблематика введення євро є актуальною не тільки для України, а й для ряду країн, які вже вступили до Євросоюзу.

Історію створення та функціонування Економічного та валютного союзу розглядали такі науковці, як Р. Манделл, Д. Е. Федорчук, О. В. Шаров, Т. В. Мусієць та інші.

Для початку доцільно зрозуміти, що собою взагалі являє Економічний та валютний союз. З 1 січня 1999 р., із введенням в обіг єдиної для Євросоюзу валюти – євро, в Європі почав діяти Економічний і валютний союз. Остаточний перелік держав, які готові до впровадження євро, було затверджено главами держав і урядів країн на саміті 2 травня 1998 р. у Брюсселі. Згідно з цим списком до монетарного союзу у січні 1999 р. приєдналися 11 з 15 країн Європейського Союзу — Бельгія, Німеччина, Іспанія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Австрія, Португалія і Фінляндія. На той час

утрималися від вступу Англія, Швеція і Данія, а Греція не пройшла за макроекономічними показниками.

Монетарний союз зони євро був створений з метою сприяння економічній інтеграції та створення спільного ринку для країн, що входять до зони євро. Задля існування оптимальних і ефективних торговельних відносин між країнами-членами союзу, виділено ряд обов'язкових критеріїв, як головних ознак міжінтеграційного процесу у сфері вільної торгівлі. Серед них: створення єдиної валюти, скасування митних зборів між країнами союзу, наявність угод про свободу пересування капіталу і робочої сили, про гармонізацію фіскальної і монетарної політики, наявність наднаціональних органів управління і проведення єдиної макроекономічної політики. [2. с. 263]

Правову основу створення Економічного та Валютного союзу в остаточному вигляді було закладено установчими договорами ЄС. Відповідно до статті 3 Договору про ЄС: Союз засновує економічний та валютний союз, валютою якого є євро [1. с. 83/17]., а стаття 119 Договору про діяльність ЄС передбачає, що дії держав-членів на виконання положення ст. 3 Договору про ЄС мають включати, зокрема, запровадження у межах запланованого періоду єдиної економічної політики відповідно до принципу відкритої ринкової економіки з вільною конкуренцією, а також встановлення незмінних обмінних курсів валют на шляху до запровадження єдиної європейської валюти та здійснення єдиної валютної та обмінної політики передусім з метою підтримання цінової стабільності [1. с. 83/96]. Метою встановлення та здійснення єдиної економічної та валютної політики має стати її відповідність принципам стабільних цін, міцний стан суспільних фінансів та стійкий платіжний баланс.

Наразі монетарний союз зони євро є угодою між країнами, які використовують євро як офіційну валюту, про спільне управління грошовою політикою та спільне регулювання економічних питань. Основною метою монетарного союзу є стабільність валютної політики, зниження інфляції та підтримка економічного зростання країн-членів. Переваги монетарного союзу

полягають у зниженні ризику коливання валютних курсів між країнами та сприянні встановленню більш стабільної економіки в європейському регіоні. На сьогодні Єврозона нараховує 20 держав-членів Європейського Союзу, які прийняли євро як свою національну валюту та єдиний законний платіжний засіб і таким чином повністю впровадили політику Економічного та валютного союзу.

Майбутнє членство України в Європейському Союзі зобов'язує її також приєднатися до Єврозони. Прийняття євро при вступі України до Європейського Союзу буде неминучим етапом згідно з Маастрихтським договором і спричинить як позитивні, так і негативні наслідки, тому пріоритетом є встановлення відповідного рівня економіки та фінансів під час зміни валюти.

До переваг вступу України до ЄВС варто виділити те, що за допомогою євро можливе досягнення більшої інтеграції в межах Європейського Союзу та підвищення ефективності валютної системи і монетарної політики ЄС. Перехід від валютної роздробленості до єдиної валюти надає як державі, так і бізнесу Євросоюзу значні переваги. Перехід до євро дасть змогу ефективно боротися з інфляцією, знизити процентні ставки та рівень податків. Торгівля в межах однієї валюти буде значним чином заощаджувати всім євродержавам, включаючи Україну, їх золотовалютні резерви. Таким чином, надлишок цих резервів можна буде спрямовувати на інші проблемні та нефінансовані галузі, яких після війни в Україні буде досить багато. Звісно, основні вигоди від введення нової валюти отримає бізнес. Для нього в Єврозоні буде єдине грошово-кредитне та валютне регулювання. Значно скоротяться порівняно з різно-валютним середовищем витрати на розрахункове обслуговування операцій, строки проходження грошових переказів, що дасть змогу підприємствам значно заощаджувати на накладних витратах та обіговому капіталі. Завдяки єдиній валюті реальним стає швидший економічний підйом, спрощення міждержавної торгівлі в рамках ЄС. Із появою євро стає можливим створення єдиного ринку цінних паперів. [3. с. 82]. Для України такі

перспективи є досить заманливими, проте на даному етапі нашої історії існує ряд мінусів від майбутнього переходу до євро.

По-перше, одним із мінусів впровадження євро є те, що за ним стоїть не єдина держава з чітко встановленими інтересами, а велика кількість держав-членів, які відрізняються за економічним та політичним значенням, культурними і правовими традиціями. Найважливіші рішення в сфері грошово-кредитної, валютної і фінансової політики приймаються різними інститутами на основі складного механізму, що звісно призводить до певних протиріч та проблем. [3. с. 83]. Проте на даному етапі нашої історії, найголовнішим недоліком вступу України до ЄВС є неготовність нашої економіки до глобальних економічних перетворень, котрим і є перехід до євро. Необдуманий і незважений крок у цій ситуації може загрожувати найбільшою в українській історії економічною кризою.

Питання впровадження євро як національної валюти є предметом постійного суспільного інтересу і в країнах Європейського Союзу, як ось у Болгарії, Польщі, Румунії, Угорщині, Чехії та країнах майбутніх розширень ЄС, де в обігу все ж лишились національні грошові одиниці.

Нацбанк, коментувавши дане питання, виражає певні неоднозначні думки щодо введення в обіг євро, як національної валюти і виведення гривні після інтеграції України в ЄС. У НБУ пояснили, що деякі країни, які стали частиною Євросоюзу, стикалися з певними проблемами в монетарній політиці. Держави, які увійшли в ЄС ще 10-15 років тому, мали плани увійти і до Єврозони, але наразі ці плани виглядають ефемерними. Виходить так, що формально в них є зобов'язання вступити до Єврозони, але це питання довгострокової перспективи і поки що вони не роблять якихось конкретних кроків для введення євро.

На мою думку, наразі Україні краще брати приклад із тих держав, які не переходили на євро одночасно зі вступом до ЄС, як наприклад Чехія та Польща. Для безперешкодного переходу від гривні до євро Україні необхідно здійснити відповідну економічну підготовку, оскільки миттєва заміна однією

валютою іншої може стати згубним для української економіки, наприклад як це було для країн Південної Європи, які увійшли до Єврозони, насамперед Греції та Португалії, які зіштовхнулися з багатьма проблемами в монетарній сфері. Наразі, коли економіка країни знаходиться в занепаді через повномасштабну війну та кризу, автономна монетарна політика є скоріше благом аніж недоліком. На сьогодні Україна не готова переходити до євро одразу після інтеграції з ЄС, для цього необхідно нормалізувати та підняти економічний стан країни, запровадити багато реформ у законодавчій сфері регулювання монетарної політики і поступово намагатися вводити певні платежі в євро (наприклад пенсії або стипендії).

Список бібліографічних посилань:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського союзу. Офіційний вісник Європейського Союзу 2010/С 83/01.
2. Право Європейського Союзу: підручник / За заг. ред. Р.А. Петрова. – 9-е видання, змінене і доповнене. Харків: Право, 2019. С. 256-275;
3. Патика. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини: навч. посіб. / Н. І. Патика. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

СЕКЦІЯ: Сільське господарство та агрономія

УДК 631.3

БІЛЕЦЬКИЙ Геннадій Вікторович,

викладач дисципліни «Сільськогосподарські машини»

ВСП «НФК ДДАЕУ»

м. Нікополь, Україна

**АНАЛІЗ КОНСТРУКЦІЙ ВИСІВНИХ АПАРАТІВ КОТУШКОВОГО
ТИПУ ДЛЯ СІВБИ ДРІБНО НАСІННЄВИХ КУЛЬТУР**

Від якості роботи висівних апаратів в значній мірі залежить виконання однієї з основних агротехнічних вимог, що пред'являються до сівби – рівномірний розподіл насіння по площі живлення і стабільне закладання їх на

задану глибину, що створює оптимальні умови для проростання насіння і подальшого розвитку рослин. Якість розподілу і загортання насіння залежить від рівномірності їх подачі висівним апаратом, характеру їх руху в насіннепроводі і сошниках, і багато в чому визначається конструкцією робочих органів, їх параметрами і робочими режимами.

Висівні апарати прийнято ділити на три основні типи за принципом роботи: механічні, пневматичні і пневмомеханічні [1].

Механічні висівні апарати: катушкові, внутрішньореберчаті, ложкові, метеликові, фрикційні, відцентрові, вібраційні, щіткові, шнекові та інші висівні апарати.

Катушковий висівний апарат є найбільш поширеним. Він відносно простий по конструкції легко встановлюється на норму висіву. Рівень насіння у бункері, швидкість руху, а також вібрація практично не впливають на кількісний висів насіння. Але катушковому висівному апарату властивий недолік, закладений в принципі його роботи – нерівномірність подання насінневого потоку.

Аналіз сучасних висівних пристроїв сівалок дозволяє виділити два шляхи в розвитку їх конструкції: модернізація традиційних катушкових висівних апаратів і створення принципово нових висівних систем – відцентрових, шнекових, пневматичних, гвинтових та інших.

Вдосконалення жолобкових і штифтових катушкових висівних апаратів здійснюється в напрямку поліпшення якості виконуваного технологічного процесу висіву і експлуатаційно-технічних показників їх роботи [2]. Це – підвищення точності дозування, універсальності (можливості висіву насіння, що розрізняється розмірами і фізико-механічними властивостями, в широкому діапазоні норм) і зниження травмування посівного матеріалу, а також спрощення конструкції, зменшення її матеріаломісткості і витрат часу на технічне обслуговування і технологічні регулювання, підвищення надійності і терміну служби. Для чого корпуси і дозуючі робочі органи більшості сучасних катушкових висівних апаратів виготовляють литвом під тиском з довговічних і

стійких до зношування і корозії матеріалів - алюмінієвих сплавів, металокераміки, поліуретану, нейлону, що підвищує рівномірність і стійкість висіву, оскільки виготовлені за такою технологією усі з'єднувальні деталі точно витримані по розмірах.

Виходячи з вдосконалення катушкового висівного апарату у напрямі поліпшення якості виконуваного технологічного процесу висіву, проведемо аналіз технічних рішень зарубіжних і вітчизняних розробок.

На поздовжню (уздовж рядка) рівномірність розподілу негативно впливає наявність комірок, що породжують пульсацію (дискретність) потоку насіння, особливо дрібнонасінних культур. Зниження пульсацій потоку посівного матеріалу можна досягнути шляхом збільшення кількості жолобків, з одночасним зменшенням їх об'ємів, зменшенням діаметру катушки, розташуванням жолобків по гвинтовій лінії. Так для зниження пульсацій край клапана (денце) стандартного висівного апарату виконують скошеним.

Зарубіжні виробники і вітчизняні учені пропонують розміщувати жолобки катушок по гвинтовій лінії, шевронними або у вигляді шнека.

Рисунок. 1. Гвинтова катушка висівних апаратів сівалок Morris і Sunflower.

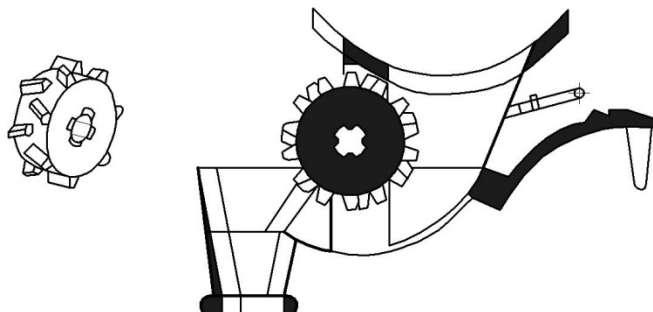

Рисунок. 2. Шевронна катушка висівного апарату сівалки Bertini.

Шнековий висівний апарат потребує для задовільної роботи виготовлення з високоточного з мінімальними проміжками.

Розташування жолобків на робочій поверхні катушки по спіралі підвищує

стійкість дозування висівного матеріалу, особливо дрібнонасінних культур [3].

Для підвищення рівномірності висіву і зменшення травмування насіння пропонується замінити жолобки на скоби, котрі розташовані по гвинтовій лінії

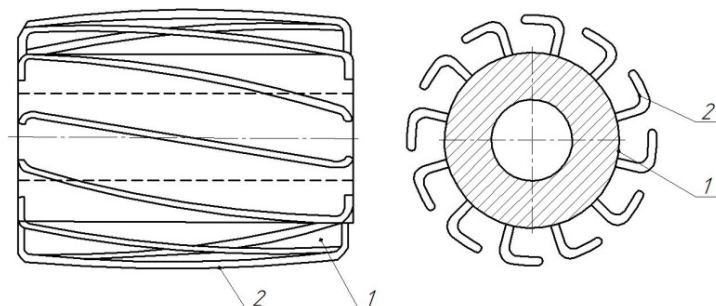

Рисунок. 3. Висівний апарат: 1 - барабан, 2 - скоби.

На рисунку 4 представлені основні типи висівних апаратів, що використовуються в сучасних сівалках.

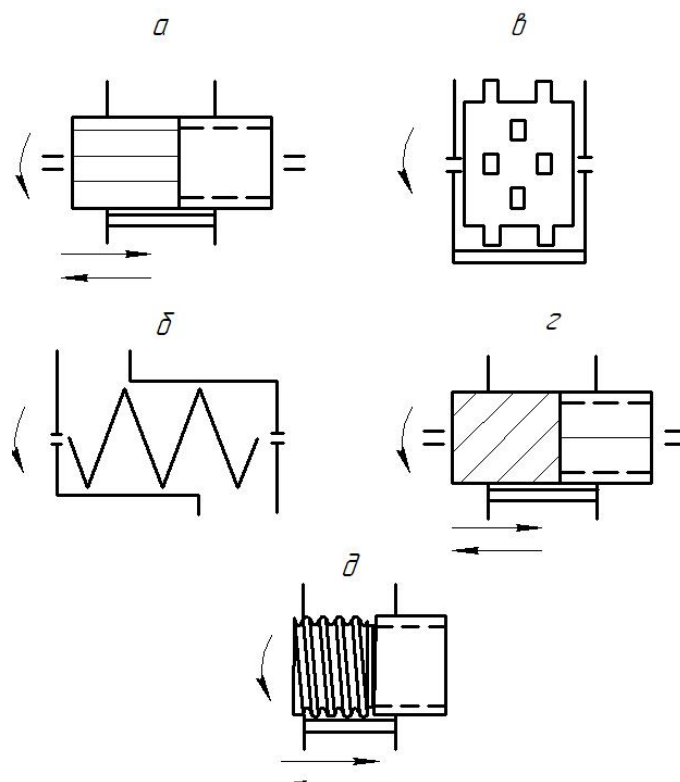

Рисунок. 4. Схеми висівних апаратів: а - жолобковий катушковий; б - шнековий; в - штифтовий; г - катушковий з жолобками, розташованими по гвинтовій лінії; д - катушковий гвинтовий.

Жолобковий катушковий висівний апарат (рис. 4 а), універсальний, легко регулюється на норму висіву, як частотою обертання (передаточним відношенням), так і зміною робочої частини катушки, але його негативна якість - це дискретний (пульсуючий) висів, а так само підвищеним травмуванням

насіння, особливо дрібнонасінних культур (більше 5%).

Шнековий висівний апарат (рис. 4 б) має безперечні якості – рівномірність дозування і універсальність по відношенню до висівасмих культур. На норму висіву регулюється частотою обертання або заслінкою на вході (для деяких типів сівалок). Недоліком цього висівного апарату є травмування посівного матеріалу і складність виготовлення.

Штифтовий висівний апарат (рис. 4 в) є універсальним, здатним висівати широкий діапазон культур, з низьким травмуванням насіння, але як і катушковий має недолік – пульсуючий висів. На норму висіву регулюється частотою обертання.

Катушковий висівний апарат з жолобками, розташованими по гвинтовій лінії (рис. 4 г) має переваги жолобкового висівного апарату, але при висіві проявляються незначні пульсації висіву. Через зміщення насіннєвого матеріалу гвинтовою лінією до муфти може спостерігатися травмування насіннєвого матеріалу в зоні зіткнення робочої частини катушки і муфти.

Висновок.

В результаті аналізу конструкцій висівних апаратів катушкового типу для сівби дрібнонасіннєвих культур було встановлено, що основними недоліками існуючих катушкових висівних апаратів є нерівномірність подачі насіння (пульсація висіву) і їх травмування. Одним з перспективних способів усунення даних недоліків є використання катушкового гвинтового висівного апарату.

Актуальним є пошук альтернативної конструкції висівних апаратів катушкового типу для сівби дрібнонасіннєвих культур з мінімальними енерговитратами.

Список бібліографічних посилань:

1. *Сільськогосподарські машини* : підручник / Д.Г. Войтюк, Л.В. Аніскевич, В.В. Іщенко та ін.; за ред. Д.Г. Войтюка. — К.: «Агроосвіта», 2015. — 679 с.
2. Булавинцев Р.А. Обґрунтування конструктивних технологічних параметрів катушково-штифтового висівного апарату зернової сівалки:

автореф. дис...канд. техн. наук: 05.20.01 / Булавинцев Роман Олексійович. – М., 2006. - 19 с.

3. Алгазін, Д.Н. Взаємодія насіння ріпаку з поверхнею гвинтового катушкового висівного апарату / Д. Н. Алгазін // Молоді вчені - аграрній науці: матеріали міжнар. конф. молодих вчених / Сиб. від-ня. - Омськ: 2008. - С. 10-13.

4. Кравчук В.І. Машина для обробітку ґрунту та сівби /За ред. Кравчука В.І., Мельника Ю.Ф. Дослідницьке УкрНДІПВТ імені Л. Погорілого. 2009. 288 с.

5. Сисолін П.В. Сільськогосподарські машини: Теоретичні основи, конструкція, проектування. Книга 1. Машина для рільництва / Сисолін П.В., Сало В.М., Кропівний В.М. // за ред. М.І. Черновола. – К.: Урожай, 2001. – 382 с.

СЕКЦІЯ: Сільське господарство та агрономія

УДК 639.3:597–115

БОРИСЕНКО Наталія Олександрівна,

к. с.-г. н., с. н. с.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5031-5682>

МАРІУЦА Алла Ергашівна,

к. с.-г. н., с. н. с.,

завідувачка лабораторії молекулярно-генетичних досліджень,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5678-2260>

СИРОВАТКА Наталія Юріївна,

с. н. с.,

Інститут рибного господарства НААН,

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3795-0598>

АНАЛІЗ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ РАМЧАСТИХ КОРОПІВ АНТОНІНСЬКО-ЗОЗУЛЕНЕЦЬКОГО ВНУТРІШНЬОПОРОДНОГО ТИПУ

Породам коропа, виведеним в Україні, властивий ряд ознак, що значно

підвищують промислову та економічну цінність цього виду та роблять його основним об'єктом вітчизняного рибництва. Однак стабілізація репродуктивного стада певними показниками потребує постійної селекційної роботи, що насамперед полягає у проведенні комплексу довготривалих і трудомістких досліджень. Один із найбільш актуальних проблем сучасного тваринництва є пошук альтернативних методів у селекції [1, 2, 3].

Створення племінного стада антонінсько-зозуленецьких коропів стало початковим кроком у створенні української лускатої та рамчастої порід коропа, які продемонстрували свої великі можливості в умовах інтенсивного виробництва і дали змогу господарствам досягти високих економічних показників [3, 4, 5].

Генетика білків риб заснована насамперед на вивченні природного поліморфізму популяцій. Як білкові маркери різних видів риб використовують електрофоретичні варіанти білків, ферментів крові та інших тканин і органів. Застосування білкових маркерів дає змогу оцінити генетичне різноманіття окремих стад коропа, прослідкувати за його змінами в процесі розведення та селекції, перевірити чистоту походження окремих стад. Необхідно створювати умови для збереження генетичної чистоти та захисту від фізичного знищення існуючого генофонду коропа українських порід. Виконання цих робіт неможливе без визначення генетичної структури популяцій.

Відібрані зразки крові із хвостової вени у антонінсько-зозуленецького внутрішньопородного типу рамчастої породи коропа, що вирощується в господарстві «Меджибіж» Хмельницької обл. Дослідження проведено за такими білковими маркерами: трансферин (Tf), естераза (EST), альбумін (ALB).

У дослідженій групі рамчастих коропів антонінсько-зозуленецького внутрішньопородного типу трансферин представлений п'ятьма алельними варіантами: Tf A, Tf B, Tf C₁, Tf C₂ і Tf D. Розподіл алельних частот за локусами подано в табл. 1. У дослідженій групі коропів частіше зустрічається алельний варіант Tf B — 0,350. Найменшу частоту трапляння мав алель Tf C₂ — 0,050.

Таблиця 1. Розподіл частот алельних варіантів за поліморфними локусами

у антонінсько-зозуленецького внутрішньопородного типу рамчастої породи коропа (господарство «Меджибіж»)

TF					ALB		EST	
A	B	C ₁	C ₂	D	A	B	F	S
0,100	0,350	0,300	0,050	0,200	0,550	0,450	0,650	0,350

Зростання частоти трапляння одних алелів і зниження частоти трапляння інших, на думку деяких дослідників [6], можливі у разі проведення штучного відбору за окремими рибогосподарськими ознаками.

Під час наших досліджень у стаді виявлено підвищену кількість гомозигот CC за локусом TF (87,5%) порівняно з іншими можливими варіантами гомозигот.

Також слід зазначити, що окремі автори трактують підвищену присутність гомозигот TF CC у коропів як фактор, що впливає на їхню зимостійкість [6]. Інші автори пов'язують присутність окремих алельних варіантів локусу трансферину у коропів зі стійкістю до кисневого голодування та деяких захворювань. Але такий зв'язок біохімічних маркерів пов'язаний з господарсько-цінними ознаками, здебільшого є характерним лише для конкретних господарств [7].

У дослідженій групі рамчастих коропів антонінсько-зозуленецького внутрішньопородного типу альбумін представлений двома алельними варіантами — Alb A і Alb B. У рамчастих коропів частота алеля з низькою рухливістю Alb B не перевищувала 0,450, а частота алеля з високою рухливістю Alb A дорівнювала 0,550 (табл. 1).

Також було виявлено алельні варіанти за локусом естерази F (висока рухливість) частота трапляння якого становила 0,650, тоді як частота алелю S (низька рухливість) становила 0,350 (табл. 1).

Середня гетерозиготність за всіма дослідженими локусами була вищою від очікуваної (0,591) і становила 0,733.

Таким чином, використання білкових маркерів дало змогу виявити особливості будови генетичної структури антонінсько-зозуленецького

внутрішньопородного типу рамчастої породи коропа. Спостерігалася певна генетична диференціація за окремими маркерами та переважання фактичного рівня середньої гетерозиготності за всіма локусами.

Особливості розподілу алельних частот за дослідженими локусами свідчать про вплив факторів штучного відбору на формування специфічних характеристик українських коропів. Подальшу селекційну роботу у господарствах бажано проводити в напрямі підвищення рівня гетерозиготності у риб за дослідженими локусами – це має сприяти підвищенню рівня генетичної мінливості.

Список бібліографічних посилань:

1. Марценюк В. П., Гуцол А. В. Породи та породні групи малолускатих коропів. Збірник наукових праць ВНАУ. 2013. Вип. 3(73). С. 95-102.
2. Грициняк І. І., Нагорнюк Т. А., Тарасюк С. І. Генетична структура порід і породних груп коропів за окремими генетико-біохімічними системами. Рибогосподарська наука України. 2008. № 1. С. 29–33. 20.
3. Оборський В. П., Грициняк І. І., Осіпенко М. І. та ін. Роль антонінсько-зозуленецького коропа в селекційно-племінній справі України. Рибогосподарська наука України. 2022. № 3. С.3 1–52. doi: 10.15407/fsu2022.03.031.
4. Тарасюк С. І., Маріуца А. Е., Нагорнюк Т. А. Динаміка генетичної структури лускатих і рамчастих коропів антонінсько-зозуленецького типу. Вісник аграрної науки. 2012. № 2. С. 41–46.
5. Грициняк І. І., Маріуца А. Е., Борисенко Н. О., Тушницька Н. Й. Застосування молекулярно — генетичних маркерів в рибництві. Міністерство освіти і науки України. Херсонський Державний Аграрно-економічний Університет. «Формування нової парадигми розвитку агропромислового сектору в ХХІ столітті»: колективна монографія. Херсон, 2021. С. 509–537.
6. Крась С. І., Тарасюк С. І. Інформативність окремих ізоферментів генетико-біохімічних систем популяцій амурського сазана. Рибогосподарська

наука України. 2011. № 2. С. 99–103.

7. Грициєнко Ю. В., Гиль М. І., Косенко М. С. Поліморфізм генетико-біохімічних систем сучасних українських порід великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2019. Вип. 4. С. 94–99. doi: 10.31521/2313-092X/2019-4(104).

СЕКЦІЯ: Філософія. Культурологія. Релігієзнавство

УДК 141.7:323.2

ВАСИЛЬЧЕНКО Руслан Володимирович,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Національна академія Національної гвардії України

м. Вінниця, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8854-1252>

ІДЕЇ ПАМФІЛА ЮРКЕВИЧА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІЛОСОФІЇ КОРДОЦЕНТРИЗМУ

Вступ. Кордоцентризм – питома національна філософія, що сягає своїм корінням Біблії, античності, творчості Григорія Сковороди, має системне продовження у літературі, культурі, філософії наступних десятиліть і століть. У середині ХІХ ст. риси кордоцентризму виокремилися в етико-філософське вчення під пером Памфіла Юркевича.

Ціль роботи. Дослідити особливості філософії кордоцентризму у науковій спадщині Памфіла Юркевича та її раціональне використання українською філософською думкою.

Матеріали та методи. Методи узагальнення, систематизації, пізнавально-прогнозуючий.

Актуальність дослідження. Вчення кордоцентризму мало своє особливе місце в українському фольклорі, культурології, мистецтві, а особливо у філософії.

Кордоцентризм, або «філософія серця», в українській суспільній думці виникає і розвивається у середині XIX ст. Вчення абсолютно пов'язане з ім'ям Памфіла Даниловича Юркевича, видатного філософа, українця з походження, найвизначнішого представника «Київської школи» філософів. Учений закінчив Полтавську семінарію і Київську духовну академію, він провадив активну й інноваційну наукову діяльність «по класу філософічних наук», а згодом читав філософський курс в академії. П. Юркевич робить успішну кар'єру вченого: в 1858 році він – екстраординарний професор; в «Трудах Киевской духовной академии» та «Журнале Министерства народного просвещения» опубліковані його праці «Ідея», «З науки про людський дух», «Сердце і його значення у духовному житті людини згідно ученням слова Божого», «Матеріалізм та завдання філософії», «Мир з ближнім як умова християнського співжиття», «З приводу статей богословського змісту, вміщених у філософському Лексиконі», «Докази буття Божого» [4, с. 5] та ін. В 1861 році в Московському університеті після десятирічної перерви була відкрита кафедра філософії, і саме П. Юркевич, як свідчить історик філософії Г. Г. Шпет, виявився єдиним «достатньо філософськи підготовленим, щоб посісти, без попереднього закордонного відрядження, університетську кафедру» [3, с. 48]. «Юркевич, – пише дослідник А. Тихолаз, – це мислитель, який своєю діяльністю засвідчив, що вітчизняна філософія дійшла пори духовної зрілості, її подальший розвиток багато в чому був зумовлений його ідеями, і водночас – це людина, саме ім'я якої впродовж майже ста двадцяти років якщо і згадувалося, то лишень у супроводі принизливих епітетів «мракобіса», «попівщини» та ін.» [4, с. 4].

На жаль, широко відомим у наукових та читацьких колах став П. Юркевич не завдяки своїм філософським творам, а журнальній полеміці з приводу роботи М. Чернишевського «Антропологічний принцип у філософії». Значна частина читачів, не вникаючи в тонкощі філософської полеміки, була свідомо налаштована проти духовно-академічного «офіційного» філософа, запрошеного з Київської духовної академії в Москву нібито спеціально для розгрому матеріалізму, що захоплював тоді дедалі ширші суспільні позиції,

вороже відношення до нього ряду журналістів зумовили негативне ставлення до П. Юркевича багатьох його сучасників, створили своєрідну «негативну традицію» щодо нього в багатьох філософських працях і дослідженнях. Проте в роботах філософської еміграції твори П. Юркевича оцінювались високо. В. Зеньковський називає його «найбільшим представником Київської школи». Він пише: «Критика матеріалізму у Юркевича... викликала різкі й грубі статті й замітки в російських журналах; ім'я Юркевича в російських радикальних колах тривалий час було пов'язане – без усяких підстав – з уявленням про «мракобесие» і заважало осмисленню й засвоєнню чудових побудов Юркевича».

Серед видатних попередників П. Юркевича саме Г. Сковорода розвивав чи не вперше тему «метафізики любові й філософії серця». Г. Сковорода зазначав, що серце є істиною в людині, а глибоке серце досягне тільки Богів. Він спирався у своїх переконаннях на Біблію, де вище серце сприяє встановленню таємного зв'язку із мікрокосмом та макрокосмом. Міркування Г. Сковороди у XIX столітті поглибив саме П. Юркевич.

Основні ідеї П. Юркевича, зокрема ті, що людина починає свій моральний розвиток із рухів серця; ідея двоїстої природи людини – тілесної і духовної, матеріальної й ідеальної; поняття морального закону і вчення про обов'язок виконувати його; нарешті, твердження, що «серце є осередок душевного і духовного життя людини, що у серці зачинається і народжується рішучість людини на ті чи інші вчинки, в ньому виникають багатоманітні наміри й бажання; воно є основа волі і її прагнень... Серце є зосередженням різноманітних душевних почувань, хвилювань і пристрастей» [4, с. 70-71] тощо – лягли в основу багатьох творів літератури першої пол. XIX ст., культурологічних праць, філософських постулатів безпосередньо. Апелюючи до серця, як центрального органу людини, що відповідає за вчинки та настрої, П. Куліш, Т. Шевченко, поети-романтики, драматурги II половини XIX століття (М. Кропивницький, М. Старицький, І. Карпенко-Карий) продовжують філософську традицію у багатьох ліричних та драматичних творах. Це

запозичення є наскрізним і у фольклорі, де до серця звертаються у часи поневірянь, протистоянь, любовних переживань, страждань чи зради. Чисте серце, душа, вірна любов – ці суто людські якості, природні та євангельськи-сакральні водночас зустрічаються у здобутках матеріальної культури українців. Широко розкрив впливи філософії кордоцентризму на творчість П. Куліша Д. Чижевський. Він пише: «Через усі твори Куліша проходять червоною смужкою деякі основні ноти його світогляду. Основна його ідея, – романтична ідея про подвійний характер людини, в якій сполучені зовнішнє, поверхове та глибоке, сутнє, заховане, закрите в «серці». Шукання Куліша та його хитання були викликані сумнівами в тому, що власне належить до глибокого єства людини, а що є лише поверхнею.

Вчений продовжує знаходити прояви «філософії серця» у Куліша, зокрема в зверненні митця до питання про майбутнє:

*«...Дивуюсь, радію, у серця питаю:
скажи, віще серце, чи скоро світ буде?».*

Критик, процитувавши ці рядки, додає: «Бо «забудеться ім'я моє, а серце в далекому потомстві озоветься». Бо в серці людини, в цьому «мікрокосмі» – всесвіт» [2, с. 440-441]. Для Куліша, – говорить Д. Чижевський, – «розкриття серця, здійснення його діла, усунення всього випадкового, зовнішнього – є діло «воскресіння України» (тема, якою сповнені думки Куліша). Тому це воскресіння є лише поворотом до глибин справжнього буття, до старої «культури» (бо й вона у серці). «До сем'ї культурників вертайся» – каже Куліш своєму народові. «В цій філософії серця», – робить висновок Д. Чижевський, – і підвалини «хуторської філософії» Куліша, бо «природна простота дає людині чисте серце... Ніяка наука такого правдивого серця не дасть...» І додає: «Селянська філософія» серця – «предвічна», стародавня, незмінна, «прямісінько з Євангелія», правда, яку ми «серцем зрозумієм» [2, с. 442].

Основна ідея гуманістичної філософії П. Юркевича втілюється у простих життєвих формах: «Людина починає свій моральний розвиток з рухів серця, яке скрізь хотіло б бачити благо, щастя, солодку гру життя, хотіло б зустрічати

істоти, які радіють, зігрівають одна одну теплотою любові, зв'язані дружбою і взаємним співчуттям» [4, с. 181]. Зрозуміло, що така позиція автора є наскрізь україноцентричною, адже всі поривання українців акумулюється цією формулою: бачити щастя, радість, зігрівати всіх взаємною приязню.

Коментатор ідей П. Юркевича філософ Г. Шпет роз'яснює: «Нам ніколи не вдасться перевести в чітке знання тих рухів скорботи й радості, страху й надії, тих відчуттів добра й любові, котрі так безпосередньо змінюють биття нашого серця. Серце випереджає сам розум в пізнанні істини» [4, с. 626]. Він робить такий висновок: «Ті життєві відносини, в яких долається формальність і зовнішність, є відносини сердечні, відносини дружби, братерства, любові, в яких людина виявляє себе в усій повноті своїх духовних станів... Саме вони визначають моральний сенс людської особистості і її поведіння» [4, с. 627].

Важливо, що українська філософія серця мала помітний вплив на розвиток західноєвропейської філософії екзистенціалізму у наступні десятиліття.

Висновки. Незважаючи на велику кількість досліджень, що стосуються філософії кордоцентризму, ця тема досі викликає інтерес у науковців, особливо в Україні. Філософські настанови Памфіла Юркевича є світоглядною частиною українського культурного і національного світу, що повсякчас використовується у всіх сферах наукового та суспільного життя.

Список бібліографічних посилань:

1. Українська душа (За ред. В. Храмової). Київ : МП «Фенікс», 1992. 128 с.
2. Чижевський Д. Нариси з історії філософії в Україні. Мюнхен, 1983. 175 с. друге видання.
3. Шпет Г. Твори. Київ, 1989. С. 48.
4. Юркевич П. Вибране. Київ : Абрис, 1993. 416 с.
5. Юркевич П. З рукописної спадщини (П. Д. Юркевич); Уклад. М. Ткачук. Київ : КМ Academia. Київ : Пульсари, 1999. 332 с.

6. Юркевич П. Серце і його значення в духовному житті людини. Основа. 1993. № 3. С. 162–165.

7. Ярмусь С. Памфіл Данилович Юркевич (1826-1874) та його філософська спадщина. Вст. ст. В кн. Юркевич П. Твори. Вінніпег : Колегія Св. Андрея, 1979. 785 с.

СЕКЦІЯ: Юриспруденція

УДК 347

ВЕСНА Анна Євгеніївна,

студентка

Науковий керівник – Бондар О. С.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ДОГОВОРИ ПРО СПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ. ВИДИ ДОГОВОРІВ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ

Учасники спільної діяльності можуть бути фізичними або юридичними особами, які об'єднуються з метою спільного досягнення певної мети або виконання певного проекту. Учасники мають свої обов'язки, внесок та права, а голова (координатор) спільної діяльності має свої власні права та обов'язки.

Обов'язки учасників:

- Дотримуватися визначених правил та обов'язків спільної діяльності.
- Виконувати призначені завдання та функції в рамках спільної діяльності.
- Вносити відповідний внесок для забезпечення успішної реалізації проекту або мети спільної діяльності.
- Регулярно звітувати про свої дії та результати роботи в рамках спільної діяльності.
- Узгоджувати дії та приймати спільні рішення з іншими учасниками.

Внесок учасників:

- Фінансовий внесок для забезпечення потреб спільної діяльності.
- Фізичний внесок у вигляді праці, експертизи, знань або інших ресурсів, які можуть бути використані в рамках спільної діяльності.
- Доступність для спілкування та роботи з іншими учасниками.
- Знання та експертиза в області, пов'язаній з метою спільної діяльності.

Права та обов'язки голови (координатора) спільної діяльності:

- Координування діяльності учасників та забезпечення виконання мети або завдань спільної діяльності.
- Організація засідань, планування та контроль виконання завдань.
- Забезпечення взаємодії між учасниками та вирішення конфліктів, які можуть виникнути в процесі спільної діяльності.
- Здійснення комунікації з іншими сторонами, які можуть бути зацікавлені у діяльності групи.
- Представлення групи в зовнішньому середовищі та забезпечення виконання вимог законодавства.
- Регулярне звітування перед учасниками про стан роботи та результати.
- Обов'язок діяти в інтересах групи та забезпечувати дотримання прав та обов'язків учасників.

Учасники спільної діяльності повинні мати угоду або договір, який містить визначення обов'язків, прав та внесків учасників, а також процедури прийняття рішень та вирішення конфліктів. В разі виникнення конфліктів учасники повинні вирішувати їх шляхом діалогу та співпраці. Якщо це неможливо, може бути запрошено незалежну третю сторону, щоб допомогти вирішити конфлікт.

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є договорами, які регулюють передачу прав на інтелектуальну власність від однієї особи до іншої. Ці договори можуть бути укладені між

власником інтелектуальної власності та іншою особою, яка хоче використовувати право на цю інтелектуальну власність для своїх цілей.

Одним з головних питань, які вирішуються у договорі щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, є об'єкт договору. Об'єктом можуть бути авторські права на літературні або художні твори, патентні права на нові винаходи, права на знаки для товарів та послуг, або інші види інтелектуальної власності.

Договір також повинен визначити, які саме права передаються новому власнику, тобто, чи передаються всі права на інтелектуальну власність, або тільки певні права на інтелектуальну власність, такі як права на їх використання в певних областях або за певний період часу. Ці умови зазвичай залежать від мети та наміру нового власника використовувати право на інтелектуальну власність.

Умови використання інтелектуальної власності також можуть бути включені у договір щодо розпорядження майновими правами. Ці умови можуть обмежувати час, місце або спосіб використання новим власником. Такі обмеження можуть бути встановлені, щоб запобігти незаконному використанню та забезпечити його захист.

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності включають в себе ліцензійний договір, який являє собою договір, за яким власник інтелектуальної власності (патенту, торговельної марки, авторських прав тощо) надає право використання цієї власності іншій стороні, яка отримує ліцензію. Ліцензія може бути ексклюзивною або неексклюзивною, в залежності від того, чи надається право використання іншим сторонам. Також можуть бути укладені субліцензійні договори, за якими ліцензіат може передати право використання іншій стороні.

Франчайзинговий договір — це договір, за яким франчайзер (власник бізнесу) надає право франчайзі (іншій стороні) на використання свого бренду, технологій, ноу-хау та інших власних прав у процесі створення та розвитку

підприємства. Франчайзинг може бути двох типів: продуктовий та обслуговуючий.

Договори про надання послуг з охорони інтелектуальної власності. Ці договори охоплюють послуги, що пов'язані з реєстрацією, захистом та розглядом питань щодо інтелектуальної власності. Ці послуги можуть бути спрямовані на захист патентів, торговельних марок, авторських прав тощо.

Договори про купівлю-продаж інтелектуальної власності. Ці договори стосуються продажу або купівлі прав на патент, торговельну марку, авторські права та інші види інтелектуальної власності. Договір може визначати власника прав на власність або лише право використання. У договорі можуть також бути викладені умови використання та збереження конфіденційності.

Договори про співпрацю та співфінансування. Ці договори визначають умови співпраці між двома або більше сторонами для створення нових інновацій, які можуть бути патентовані або захищені іншими формами інтелектуальної власності. Договір може визначати внесок кожної сторони в спільний проект, умови поділу прибутку, а також права та обов'язки кожної сторони.

Договори про трансфер технологій – включають передачу технологій або ноу-хау від однієї сторони до іншої, зазвичай з метою комерційного використання. Умови договору можуть визначати права та обов'язки кожної сторони, умови використання, заборони на передачу прав третім особам та інші умови.

Договори про фінансування досліджень та розробок. Вони включають співпрацю між різними сторонами для фінансування досліджень та розробок, що можуть призвести до створення нових інновацій або технологій. Умови договору можуть визначати обсяг та умови фінансування, умови використання, права та обов'язки кожної сторони, заборони на передачу прав третім особам та інші умови.

Щодо договору комерційної концесії можна зазначити, що одна сторона (концесіонер) отримує право на проведення комерційної діяльності з

використанням інтелектуальної власності, права на яку належать іншій стороні (концеденту).

Концесіонер отримує право використовувати інтелектуальну власність (наприклад, товарний знак, патент, авторське право на літературні або художні твори тощо), щоб проводити певну комерційну діяльність на певному ринку протягом певного періоду часу.

Основні характеристики договору комерційної концесії включають об'єкт договору. Цим об'єктом є право на використання інтелектуальної власності, яку належить концеденту. В договорі повинні бути чітко визначені права на інтелектуальну власність, яку може використовувати концесіонер, а також її обмеження.

Термін договору. Договір комерційної концесії може мати обмежений термін, протягом якого концесіонер має право використовувати інтелектуальну власність. Термін може бути продовжуваний за умови виконання концесіонером умов договору.

Права та обов'язки сторін. Концесіонер має право використовувати інтелектуальну власність відповідно до умов договору, а концедент зобов'язується забезпечити доступ до цієї власності. Концесіонер також може мати обов'язки щодо збереження та покращення інтелектуальної власності.

Територія діяльності. Договір може включати обмеження щодо території, на якій концесіонер має право використовувати інтелектуальну власність. Це може бути обмеження за країнами, регіонами або територіями, на яких може діяти концесіонер.

Умови використання. У договорі мають бути визначені умови використання інтелектуальної власності, включаючи правила використання та обмеження щодо нього. Наприклад, умови використання товарного знаку можуть включати обмеження щодо його розміру, кольору та способу використання.

Фінансові умови. Концесіонер може зобов'язуватися сплачувати певні виплати концеденту, такі як роялті, за використання інтелектуальної власності. У договорі мають бути визначені суми, строк та порядок сплати цих виплат.

Відповідальність сторін. У договорі мають бути визначені відповідальності сторін за порушення умов договору. Наприклад, концесіонер може бути відповідальним за шкоду, завдану концеденту внаслідок невиконання умов договору.

Умови розірвання договору. Договір може мати умови про можливість розірвання договору за згодою сторін, за певних обставин або відповідно до закону.

Договір комерційної концесії може бути вигідним для обох сторін, оскільки він дозволяє концеденту отримувати дохід від інтелектуальної власності, а концесіонеру — отримати право на її використання та проведення певної комерційної діяльності. Однак, для успішного виконання договору необхідно детально визначити права та обов'язки кожної сторони та виконувати їх у добрій вірі.

Договір повинен бути виконаний відповідно до встановлених умов та у відповідність з правилами використання інтелектуальної власності. Також важливо враховувати, що договір комерційної концесії може мати міжнародний характер, тому в процесі укладання договору необхідно враховувати міжнародне право.

Для укладання договору комерційної концесії необхідно провести попередній аналіз ринку та конкуренції, щоб визначити, чи буде цей договір вигідним для обох сторін. Крім того, необхідно забезпечити правову чистоту інтелектуальної власності, на яку надається концесія.

Укладання договору комерційної концесії — це складний процес, який вимагає від обох сторін великої уваги та ретельної підготовки. Від правильного укладання договору залежить успіх співпраці та вигідність для обох сторін.

Список бібліографічних посилань:

1. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики : Зб. наук. статей // Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України. НАН України. Ужгород. держ. ін-т інформатики, економіки і права; За заг. ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького - Київ: - 2002р. 417с.
2. Крижна В. Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності //Право України - 2004р. №9, С.68-71, // Крижна В.
3. Часткова та неповна цивільна дієздатність фізичної особи: розпорядження майновими правами інтелектуальної власності //Підприємництво, господарство і право - 2019р. № 4, // А. Смородина С. 70-75.
4. Методологічні засади правового регулювання договірних відносин щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності //Підприємництво, господарство і право - 2017р. № 3, // І. Якубівський С. 59-63.
5. Договори у сфері інтелектуальної власності за новим Цивільним кодексом України //Підприємництво, господарство і право - 2003р. №9, // С.6-9. Мельник О.

СЕКЦІЯ: Психологія

УДК 159.96

ВОРОНІНА Світлана Віталіївна,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

НАУМОВА Наталія Анатоліївна,

доцент кафедри психології

Міжрегіональна Академія управління персоналом

м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ГЕНДЕРУ У СПРИЙНЯТТІ ВІДЧУТТЯ НЕБЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Воєнний конфлікт є надзвичайно складною та небезпечною ситуацією, яка вимагає від людей адаптації до екстремальних умов та загроз. Однак,

сприйняття небезпеки може залежати від різних факторів, включаючи гендерну приналежність. Гендерні ролі та соціальні очікування впливають на спосіб, яким чоловіки та жінки сприймають та реагують на небезпеку під час воєнного конфлікту. Розуміння цих різниць є важливим для розробки ефективних стратегій психологічної підтримки та забезпечення безпеки в цей період. Урахування гендерних особливостей сприятиме покращенню підходів до захисту та допомоги людям під час воєнного конфлікту.

Концепція безпеки постійно змінюється. В минулому основний акцент був на військових загрозах та інтересах держави. Потім увага переключилася на соціальні та індивідуально-психологічні аспекти. Однак, останні події вплинули на повернення уваги до попередніх позицій. Ці зміни відображають постійну динаміку в розумінні та підходах до безпеки сучасного світу.

У небезпечних ситуаціях люди вимушені активно діяти та адаптуватися. Їх реакції можуть бути специфічними (передбачати свідомі цілеспрямовані дії на основі досвіду та творчого мислення) або неспецифічними (автоматичні, що залежить від навколишнього середовища).

Зазвичай у небезпечних ситуаціях тривога та страх грають важливу роль у психологічних реакціях на загрозу. Основна відмінність між ними полягає в характері самої небезпеки: страх виникає від конкретної та відомої загрози, тоді як тривога виникає перед неясною, невизначеною загрозою. Тривога може бути передчуттям небезпеки, що виникає раніше, ніж страх [1]. Цей принцип був використаний у нашому дослідженні.

Тривожність впливає на сприйняття небезпеки. Вона активує захисні механізми та спонукає до обережності та уникнення потенційних небезпек, але не завжди передає об'єктивну оцінку безпеки. Для ефективного управління небезпекою важливий об'єктивний аналіз ситуації та прогнозування подій. Усвідомлення впливу тривожності на сприйняття є ключем до раціонального мислення та прийняття обґрунтованих рішень у небезпечних ситуаціях.

«Психологічна безпека» може бути розглянута з трьох перспектив. По-перше, як процес, що включає взаємодію особистості з оточуючим середовищем

та використання стратегій для забезпечення безпеки. По-друге, як стан, що відображає готовність особистості впоратися з небезпекою та стресом. І третє, як властивість особистості, яка підтримує саморозвиток, самовдосконалення та гармонійні взаємини.

«Психологічна безпека» виявляється на трьох рівнях: суспільному, локальному та індивідуальному. На суспільному рівні, це описує стан загального психологічного клімату, сприятливого для позитивної атмосфери та взаєморозуміння. На локальному рівні, це означає створення безпечного та стимулюючого середовища, що сприяє розвитку особистості та задоволенню потреб. На індивідуальному рівні, «психологічна безпека» проявляється у внутрішньому стані самооцінки, впевненості в собі та ефективному управлінні емоціями. Ці аспекти спільно сприяють створенню гармонійного середовища для збалансованого розвитку та задоволення потреб людей [2].

Почуття безпеки є важливою частиною психічного благополуччя і пов'язані з позитивними емоціями, такими як радість, спокій, впевненість та гармонія. Вони сприяють суб'єктивному комфорту, який виникає, коли задоволені потреби та безпека людини.

Небезпека викликає різні негативні емоційні реакції, такі як страх, тривога, почуття вразливості та розчарування. Ці емоції можуть бути стійкими та тривалими, і не всі люди ефективно адаптуються до них. Це пояснює багатогранний характер переживання небезпеки, який виявляється у різних характеристиках порівняно зі станом безпеки [3-5].

Розуміння важливості безпеки в ситуаціях небезпеки підкреслює вплив цього фактору на емоційний стан та комфорт людини.

Дослідження показали, що в гендерній психології уявлення про безпеку відрізняються у чоловіків і жінок. Для чоловіків безпека пов'язана з активними діями, як фізичними, так і розумовими, і вони віддають перевагу самозбереженню та здоров'ю на основі свого життєвого досвіду, покладаючись на свої власні здібності з вірою, що зовнішні обставини можуть стати перешкодою на шляху до безпеки. У контексті жіночого сприйняття безпеки,

важливими аспектами є міцне здоров'я, захист та наявність надійних соціальних зв'язків та адекватного житла. Жінки зосереджують свою увагу на зовнішніх ресурсах, які допомагають забезпечити їхню особисту безпеку. Вони розуміють, що бути в безпеці означає мати не лише фізичне самопочуття, а й стабільні соціальні і матеріальні умови. Уявлення про безпеку у жінок відображає їхні потреби в забезпеченні довгострокової та повноцінної безпеки у всіх сферах життя.

Дослідження показали, що статеву приналежність впливає на спосіб реагування на стрес. Жінки здебільшого виявляють виразніші емоційні реакції та можуть бути більш схильними до симптомів тривоги, тоді як чоловіки виявляють фізичні реакції і акцентують увагу на діях, спрямованих на подолання небезпеки. Зокрема, жінки можуть відчувати більшу тривогу та депресію в стресових ситуаціях порівняно з чоловіками. [6].

Жінки частіше відчують емоційний стрес, в той час як чоловіки більш схильні до фізичного стресу. Дослідження показали, що жінки мають більшу чутливість до сприйняття загроз, в той час як чоловіки проявляють більшу тенденцію до ризикової поведінки в небезпечних ситуаціях [7].

В результаті емпіричних досліджень (на діагностичній групі) гендерних особливостей реагування на небезпеку, із використанням опитувальників вимірювання емоційних станів, виявлено відмінності у типах реагування на ситуацію небезпеки: для чоловіків типовим є адекватне та тривожне реагування, а для жінок, тривожне та ігноруюче. Тобто чоловіки здатні більш раціонально оцінити можливі наслідки та доступні ресурси для подолання кризової ситуації. На відміну від жінок, в яких значимість та загроза критичної ситуації часто перебільшуються, а ресурси для її вирішення недооцінюються.

Під час аналізу сприйняття ситуації небезпеки виявлено, що у жінок частіше спостерігаються емоційні реакції, які впливають на їх когнітивну сферу. Наприклад, більше половини опитаних жінок відчують страх та тривогу, мають проблеми з пам'яттю, концентрацією уваги та формуванням

думок, та мають складнощі зі сприйняттям інформації, а також знижену працездатність. У чоловіків вплив на когнітивну сферу був невагомий.

За результатами дослідження було виявлено, що жінки частіше відчують фізіологічні прояви негативних станів, такі як прискорене серцебиття і тремор. Відмічено, що 75% жінок спостерігають ці симптоми, у порівнянні з 40% чоловіків, які частково відчують їх.

Жінки демонструють вищий рівень тривожності у порівнянні з чоловіками. Серед чоловіків більша кількість респондентів проявляють високий рівень агресивності. Це свідчить про те, що агресивна реакція може бути формою вияву страху у чоловіків у відповідь на небезпечну ситуацію. З іншого боку, у жінок переважають середні та низькі рівні агресивності.

Серед жінок більшість опитаних має середній рівень або низький рівень загального емоційного фону. Тут загальний емоційний фон розглядався як переважання позитивних або негативних емоцій. У випадку, коли показники є високими, це свідчить про перевагу позитивних емоцій, і навпаки. З урахуванням чоловіків, можна зазначити, що вони також мають певну кількість осіб з високим рівнем та середнім рівнем. Низький рівень емоційного фону у жінок може бути сприятливою умовою, в якій сімейні стреси та кризові переживання можуть «прорости» та призвести до сімейного вигорання та психосоматичних захворювань.

У ситуаціях небезпеки жінки частіше вибирають найбільш безпечні та більш легкі шляхи, відчуючи впевненість у своїх можливостях. З іншого боку, чоловіки більш готові до зустрічі з складними та небезпечними ситуаціями.

У ситуації небезпеки жінки частіше проявляють лабільність, що означає їх здатність до прийняття оригінальних рішень для вирішення складних проблем. З іншого боку, чоловіки більш схильні дотримуватися шаблонних моделей поведінки та вирішення проблемних задач, які базуються на встановлених правилах та схемах

Більшість чоловіків, порівняно з жінками, вважають оточуючий світ безпечним. Вони схильні вважати, що в цьому світі більше можливостей, аніж перешкод і, що оточуючі люди швидше та частіше прагнуть допомогти, аніж нашкодити. Серед жінок, більша кількість вважає, що навколишній світ є небезпечним і таким, що містить в собі різні небезпеки та випробування для особистості. Більшість жінок вважають, що люди в світі частіше прагнуть нашкодити або завдати збитків, аніж допомогти.

Отже, гендерні відмінності у сприйнятті безпеки та небезпеки вказують на різні пріоритети та підходи між чоловіками і жінками щодо особистої безпеки. Розуміння цих різниць має велике практичне значення, оскільки воно допомагає розробити ефективні підходи до поліпшення психологічної підтримки та забезпечення безпеки, особливо в умовах воєнного конфлікту. Отримані результати дослідження можуть використовуватися психологами, соціологами та іншими фахівцями з проблем безпеки для розробки стратегій та рекомендацій.

Список бібліографічних посилань:

1. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016.. 219 с.
2. Баєва І. А. Психологія безпеки: теорія та практика / І. А. Баєва // Психологічна безпека, стійкість, психотравма: зб. наук. статей за матеріалами Першого міжнар. форуму (Київ, 5-7 червня 2006 р.) / за заг. ред. І. А. Баєвої, Ш. Іонеску, Л. А. Регуш; пров. Н. Л. Регуш, С. А. Чернишової. Київ, 2006. С. 11-12.
3. Вимірювання якості життя в Україні / Лібанова Е. М., Гладун О. М., Лісогор Л. С. та ін. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, Програма Розвитку ООН, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2013. 50 с.
4. Волянчук Н.Ю. Безпека і надійність суб'єкта праці. Психологія праці. Хмельницький: ХНУ, 2013. С. 87–116.
5. Воротнюк М., Сушко О. Людська безпека як імператив сучасної епохи: переніс фокусу з держави на людину. Київ: Фонд ім. Фрідріха Ебера,

представництво в Україні. 18 с. URL:
<https://library.fes.de/pdffiles/bueros/ukraine/07749.pdf> (дата звернення:
07.09.2022).

6. McRae, K., Ochsner, K. N., Mauss, I. B., Gabrieli, J. J., & Gross, J. J. (2008). Gender differences in emotion regulation: An fMRI study of cognitive reappraisal. *Group Processes & Intergroup Relations*, 11(2), 143-162. DOI: 10.1177/1368430207088035.

7. Shields, G. S., & Gottesman, I. I. (2008). Gender and emotion: What we think we know and what we need to know. *Emotion*, 8(4), 371-379. doi:10.1037/a0012810.

СЕКЦІЯ: Будівництво, архітектура та дизайн

УДК 624

ГЕСР Ірина Олексіївна,

викладач будівельних дисциплін

СТИЦЮК Ольга Миколаївна,

викладач будівельних дисциплін

Кам'янський енергетичний фаховий коледж

м. Кам'янське, Україна

РОЗВИТОК БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Метою даної статті є аналіз роботи по відбудові України та дослідження етапів відновлення будівель та споруд в умовах війни.

Війна росії руйнує українську інфраструктуру, економіку і довкілля, тож попереду нас чекає не лише важка боротьба за перемогу, а й тернистий шлях відбудови. Тим не менш, частина територій вже звільнена і починає відновлюватися, а Український уряд вже працює над стратегічними планами. Більше 40 млн квадратних метрів житла зруйновано або пошкоджено через війну. В пошкоджених оселях мешкає 2,5 мільйони українців. Питання процесу відновлення пошкоджених будівель для нас, як для будівельників, стоїть дуже гостро і необхідно.

Покладаючись на історичні факти, відбудовувати Європу після Другої Світової Війни почали аж через три роки після її завершення, до того життєздатність повоєнної західноєвропейської економіки підтримував імпорт з Північної Америки і субсидії та позики з США та Канади.

Але так не могло тривати довго, саме тому розробили план Маршалла – програму технічної і економічної допомоги Європі не лише для підтримки, але й для відновлення економіки. Якщо економіку країни після війни не відновити, її потрібно буде постійно дотувати. І останнє у результаті виходить значно дорожче.

Про відбудову України говорять уже зараз, попри те, що воєнні дії тривають.

21 квітня 2022р Президент України підписав наказ про утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Це консультативно-дорадчий орган, на який поклали обов'язок власне розробити план відновлення.

До складу Національної ради з відновлення України від наслідків війни входять представники Офісу Президента та Уряду, до робочих підгруп Ради запрошують і представників громадськості та міжнародних експертів.

Війна в Україні – це безумовно катастрофа. Однак з іншого боку вона відкриває вікно можливостей, зокрема долучити до модернізації і відновлення країни світових експертів різних галузей.

Отже, давайте розглянемо основні етапи відновлення будівель і споруд.

Всі роботи по відновленню будівель і споруд можна розпочинати тільки після того, як на об'єкті відпрацювали бійці ДСНС і спецслужби.

Відновлювальні роботи – це комплекс робіт, пов'язаних з відновленням будівель, споруд, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, які були зруйновані або пошкоджені внаслідок надзвичайних ситуацій.

Відновлювальні роботи складаються з багатьох етапів.

1 етап виконання відновлення будівель і споруд залежить від ступеня пошкодження будівель, якщо були пошкоджені несучі конструкції будівель, то на першому етапі виконують роботи, щодо тимчасового місцевого підсилення несучих конструкцій будівлі від подальшого руйнування та деформації. Якщо несучі конструкції не пошкоджені першим етапом відновлення виконується обстеження будівлі чи споруди.

2 етап – це проведення обстеження будинку чи споруди з наданням загальних рекомендацій щодо першочергових протиаварійних робіт. На цьому етапі виконують візуальні і інструментальні, а за необхідністю і лабораторні обстеження.

Під час візуального обстеження проводиться оцінка технічного стану конструкцій, визначаються ділянки для детального обстеження, склад і обсяг підготовчих робіт, складається програма детальних обстежень і, у разі необхідності, додаткових спеціальних робіт, орієнтовно встановлюється обсяг відновлювальних робіт, приймається рішення щодо необхідності виконання страхувальних заходів. Візуальне обстеження пошкоджених конструкцій може проводитися представниками проектних організацій, що виконують проекти реконструкції або відновлення, спільно з представниками підприємств, із залученням для складних і відповідальних випадків інших спеціалізованих науково-дослідних підрозділів.

У процесі інструментальних обстежень виконують:

- уточнення розмірів, схем обпирання конструкцій, навантажень, якості й міцності матеріалів;
- виявлення і вимірювання тріщин, дефектів, пошкоджень конструкцій;
- вимірювання деформацій (прогинів, нахилів, перекосів, зрушень, осідання фундаменту);
- уточнення результатів візуальних обстежень;
- тривалі спостереження й вимірювання деформацій конструкцій у температурно-вологісного режиму;

- випробування конструкцій пробним навантаженням;
- вібродинамічне випробування;
- уточнення даних інженерно-геологічних і геодезичних пошуків.

Способи, методика й особливості виконання інструментальних обстежень, проведених щодо конструкцій із різних матеріалів, відрізняються.

На стадії лабораторного обстеження проводять дослідження зразків будівельних матеріалів та конструкцій на визначення параметрів міцності та характеристик деформації матеріалів.

Результати візуального, інструментального та лабораторного обстеження оформляють відповідними актами, на підставі яких уточняється оцінка технічного стану конструкцій і визначаються заходи щодо подальшого вдосконалення організації експлуатації будівлі або споруди. Результати вимірювання розмірів, дефектів, пошкоджень і деформацій конструкцій наносять на креслення (плани, розрізи, розгортки). На кресленнях вказують обриси й розміри деформацій, дефектів і пошкоджень конструкцій, напрям, довжину, ширину й глибину тріщин. За результатами обстежень складають технічний висновок, що є вихідним матеріалом для оцінки експлуатаційної придатності, проектування, відновлення, підсилення та реконструкції. Висновок може складатися в табличній формі, у вигляді опису з додаванням відповідних графічних матеріалів, фотографій, протоколів випробувань (технічний звіт).

На 3 етапі виконується розроблення проектно-кошторисної документації на основі актів та висновків технічного обстеження будівлі або споруди, розроблення проекту організації будівництва (ПОБ) та технологічних карт на окремі види робіт та затвердження проектної документації.

На 4 етапі на тендерній основі обирається генеральна підрядна організація, яка буде виконувати демонтажні та монтажні будівельні роботи. Оформлюється дозвіл на проведення будівельних робіт. Генпідрядною організацією розробляються проекти виконання робіт (ПВР) на всі етапи будівництва.

На наступному етапі після отримання всіх дозвільних документів на виконання робіт, виконуються роботи підготовчого періоду:

- розчищення та огороження будівельного майданчика;
- завезення на будівельний майданчик всіх необхідних матеріалів, машин та механізмів для виконання будівельних робіт;
- якщо роботи виконуються без відселення мешканців будинку або без зупинення роботи виробництва (для промислових об'єктів) то входи в будівлю необхідно облаштувати захисними козирками;
- необхідно відключити всі інженерні комунікації;
- організувати місця для перебування будівельних робітників.

Після виконання підготовчого періоду ми переходимо до етапу розбирання (демонтажу) будівельних конструкцій. Цей етап необхідно виконувати неухильно дотримуючись вимог ПВР (проекту виконання робіт). У ПВР особливу увагу має бути приділено тимчасовому кріпленню, як демонтованих так і суміжних із ними будівельних конструкцій, способів від'єднання опорних вузлів, опускання у зону складування або у зону вивезення демонтованих елементів. Розбирання або демонтаж будівельних конструкцій виконується відповідно до обраної схеми демонтажу будівельних конструкцій та з організацією всіх необхідних заходів щодо безпеки праці. До виконання будівельно-монтажних робіт ми приступаємо тільки після повного закінчення демонтажних робіт на захватці.

Наступним етапом є виконання будівельно-монтажних робіт відповідно до розробленого проекту. З використанням всіх новітніх технологій та механізмів. На цьому етапі також виконують опоряджувальні та роботи по благоулаштуванню території. Якщо будівля яка підлягає відновленню не відповідає сучасним будівельним нормам виконують модернізацію та реоновачію будівель. Ці роботи планують на стадії проекту.

Після закінчення комплексу будівельно-монтажних та пусконалагоджувальних робіт виконують здачу об'єкта в експлуатацію та

отримують дозвіл на експлуатацію будівлі. На цьому етапі відновлення будівлі або споруди можна вважати закінченим.

Таким чином, з даної роботи можна зробити такі висновки: одразу після завершення воєнних дій потрібно буде відновити економіку в цілому і її стабільне зростання, відбудувати критичну інфраструктуру та деякі міста практично з нуля. Важливо, щоб ця відбудова не була сліпим відтворенням зруйнованого. Це можливість застосувати новітні підходи урбаністики і архітектури, щоб зробити українські міста більш зручними та інклюзивними для їхніх мешканців.

Список бібліографічних посилань:

1. ДБН А.3.1-5:2016 Організація будівельного виробництва.
2. ДБН А.3.2-2-2009 Система стандартів безпеки праці. Охорона праці і промислова безпека у будівництві. Основні положення (НПАОП 45.2-7.02-12).
3. Савйовський В. В. Реконструкція будівель і споруд [Текст]: Навч. посіб. / В. В Савйовський – К.: Ліра -К, 2019. – 320 с.
4. Ушацький С. А. Організація будівництва [Текст]: Підручник / С. А. Ушацький – К.: Кондор, 2007.-521 с.

СЕКЦІЯ: Юриспруденція

УДК 342.95

ГНЕДЮК Володимир Леонідович,

науковий співробітник

Українського науково-дослідного інституту

спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Зростання впливу технологій та швидкий розвиток інформаційного суспільства неминуче приводять до появи нових викликів і загроз, пов'язаних з

безпекою кіберпростору. Злочинні дії в цифровому середовищі стають все більш складними та ухиляються від традиційних методів боротьби з ними. Таким чином, необхідною стає впровадження ефективних механізмів захисту та забезпечення кібернетичної безпеки.

Одним із ключових напрямків забезпечення кібернетичної безпеки є адміністративно-правова охорона. Ця сфера включає в себе комплекс заходів, спрямованих на створення ефективних нормативно-правових інструментів, контроль за їх дотриманням та накладання адміністративних санкцій на порушників.

Особливості адміністративно-правової охорони кібернетичної безпеки полягають у визнанні необхідності поєднання технічних засобів захисту з правовими механізмами. Технічні заходи, такі як використання міцних алгоритмів шифрування, фаєрволів, систем виявлення вторгнень та інших, є невід'ємною частиною кібернетичного захисту, але самі по собі не можуть забезпечити повну безпеку. Важливою складовою успішної стратегії є також впровадження правових норм і принципів, які регулюють діяльність у кіберпросторі [1, с. 116].

Характерними особливостями адміністративно-правової охорони кібернетичної безпеки є:

- Превентивний підхід: адміністративно-правова охорона кібернетичної безпеки спрямована не лише на реагування на випадки порушень, але й на запобігання їм. Це означає, що законодавство та правові механізми передбачають встановлення превентивних заходів, обов'язків та вимог для суб'єктів, які працюють у кіберпросторі. Наприклад, вимоги щодо захисту інформації, регулярного аудиту безпеки, освіти та свідомості користувачів.

- Швидкість реагування: кіберзагрози швидко еволюціонують, тому адміністративно-правова охорона кібернетичної безпеки має бути гнучкою та швидкореагуючою. Це означає, що законодавство повинне бути актуалізоване і адаптоване до нових видів загроз та технологій. Органи кібернетичної безпеки

повинні мати ефективні процедури та засоби для виявлення, розслідування та припинення кіберзлочинів.

- Міжнародне співробітництво: кіберзагрози мають глобальний характер, тому адміністративно-правова охорона кібернетичної безпеки потребує міжнародного співробітництва. Для ефективного боротьби з кіберзлочинами необхідно спільне обмінюватися інформацією, координувати розслідування та використовувати спільні механізми правової допомоги між країнами.

- Стимулювання співробітництва з приватним сектором: Враховуючи важливу роль приватного сектора у кібернетичній безпеці, адміністративно-правова охорона повинна сприяти співробітництву з компаніями, провайдерами послуг, розробниками програмного забезпечення та іншими суб'єктами. Це може включати створення механізмів обміну інформацією, встановлення стандартів безпеки, спільне розроблення та впровадження заходів захисту [2, с. 140–141].

Слід також зазначити, що важливою є культура кібербезпеки. Одним з важливих аспектів адміністративно-правової охорони кібернетичної безпеки є розвиток свідомості та освіти щодо кібербезпеки. Важливо створити ефективну систему інформування та навчання громадян, бізнесу та публічних установ щодо загроз кіберпростору, методів захисту та правил безпечного поведіння в онлайн-середовищі. Програми навчання, кампанії й усвідомлювальні заходи можуть підвищити рівень кібербезпеки та зменшити ризики порушень.

Розвиток інновацій та досліджень в галузі кібернетичної безпеки має велике значення для ефективності адміністративно-правової охорони. Деякі аспекти, які можуть бути враховані у цьому контексті, включають:

- Створення сприятливого середовища для інновацій. Держава та органи кібербезпеки повинні створювати сприятливі умови для розвитку інноваційних технологій та рішень в галузі кібербезпеки. Це може включати надання підтримки стартапам, інкубаторам та акселераторам, сприяння

технологічному трансферу та співпраці між університетами, науково-дослідними установами та приватним сектором.

– Фінансування досліджень. Державні органи та інші зацікавлені сторони повинні надавати фінансову підтримку дослідженням в галузі кібернетичної безпеки. Це може включати гранти для наукових досліджень, стипендії для студентів та докторантів, а також фінансування інноваційних проектів, спрямованих на покращення кібербезпеки.

– Співпраця між секторами. Ефективний розвиток кібербезпеки вимагає співпраці між різними секторами, включаючи державні органи, приватні компанії, академічні установи та громадські організації. Співпраця може включати обмін інформацією, спільне проведення досліджень, створення спільних проектів та партнерство для розробки та впровадження нових технологій та практик [3, с. 207–208].

Отже, адміністративно-правова охорона кібернетичної безпеки є складним та багатогранним процесом, спрямованим на забезпечення захисту від кіберзагроз та забезпечення безпеки в кіберпросторі. Вона вимагає узгодженого підходу, який включає розробку та впровадження ефективних правових норм та механізмів контролю, сприяння співробітництву між державними органами, приватним сектором та академічними установами, створення свідомої культури кібербезпеки та підтримку інновацій та досліджень в цій галузі.

Список бібліографічних посилань:

1. Веселова Л. Ю. Щодо поняття адміністративно-правової охорони в сфері забезпечення кібернетичної безпеки. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали XII міжнар. наук. – практ. інтернет-конф. Одеса: ОДУВС, 2020. С. 116–117.

2. Бухарев В. В. Адміністративно-правові засади забезпечення кібербезпеки України: дисертація... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми: Ун-т сучасних знань, 2018. 221 с.

3. Діордіца І. В. Кібербезпекова політика України: стан та пріоритетні напрями реалізації: монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 548 с.

СЕКЦІЯ: Будівництво, архітектура та дизайн

УДК 726

ГОРБОНОС Наталія Олександрівна,

викладач будівельних дисциплін

НЕХАЄВА Альона Григорівна,

викладач будівельних дисциплін

Кам'янський енергетичний фаховий коледж

м. Кам'янське, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ЖИТЛО НА БАЗІ МОРСЬКИХ КОНТЕЙНЕРІВ

Що це взагалі таке? Зараз все більше і більше набирають популярності будинки з морських контейнерів. В них вже з'явилась своя назва – карготектура (cargo – вантаж, з англійської), такі будинки дуже прості у використанні, побудові та міцності.

Рисунок 1 – Будинок із контейнерів.

Трохи історії.

Сама ідея з'явилася в другій половині минулого століття, списані морські контейнерні стали ідеальними для експериментів з модульними будинками.

Архітектор Філіп К. Кларк отримав у 1989 році патент США на «спосіб перетворення одного або декількох сталевих транспортних контейнерів у житлову будівлю на будівельному майданчику».

«Американський архітектор Адам Калкін ще у 1990-х роках почав працювати із житлом із контейнерів. Натхнення він черпав з ідеї повторного використання матеріалів та речей, які виробили свій ресурс і скоро мали бути знищені. Нагромадження поставлених один на одного різнокольорових контейнерів наштотувало архітектора на аналогію з конструктором Лего. Міцні герметичні контейнери, виготовлені за високими стандартами якості, можна збирати безліччю способів: об'єднувати, прибираючи стінки, вирізати вікна, двері, створювати багатомодульні конструкції за індивідуальними запитами. Фантазія нового власника практично не обмежена. З появою такого житла з'явився і новий вид архітектури – карготектура.

Рисунок 2 – Багатомодульна конструкція.

Які контейнери підходять для дому.

У морських вантажоперевезеннях по всьому світу використовують лише кілька варіантів стандартизованих контейнерів: 20-футові, 40-футові та рефрижератори. Останній занадто дорогий і специфічний, тому для будівництва будинків використовують 20 та 40-футові контейнери.

Міцність контейнерів дозволяє встановлювати їх один на одного і з'єднувати між собою. Будинок з 20-футового контейнера буде схожий на найменші студії, він також може стати невеликою майстернею або дачним будиночком. 40-футовий контейнер відповідає площі однокімнатної квартири. Хоча і контейнери не дуже великі за розмірами, але якщо скомбінувати їх разом можна отримати повноцінний будинок.

Рисунок 3 – Повноцінний будинок.

Ціна.

Орієнтовна вартість контейнерів в Україні від 60 тис. до 140 тис. грн. головне вибрати якісний контейнер на ньому не повинно бути дефектів вм'ятин, іржі несправність дверей.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика цін будинку з 40-футових контейнерів.

Рік	Середня вартість контейнера, тис.грн	Ціна будинку з 3-х контейнерів, тис.грн
2014	22-26	66-78
2023	80-160	240-480

Будинки з морських контейнерів розрізняються за розміром та вартістю. З урахуванням усіх матеріалів середня вартість зведення будинку з морських контейнерів на 2023 рік становить від 160 до 978 тис. гривень, у той час як більші будинки можуть коштувати до 4 895 тис. гривень. Вартість будівництва контейнерного будинку також збільшуватиметься залежно від бажаних зручностей та матеріалів. Якщо ви хочете вже збудований будинок з морських контейнерів, вони можуть коштувати від 923 тис. гривень за найменші.

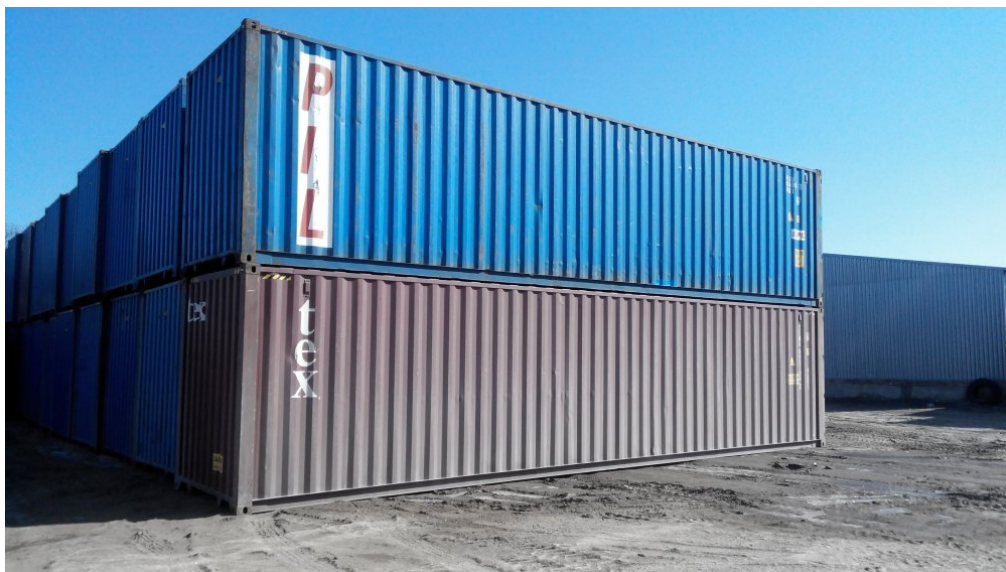

Рисунок 4 – 40-футові контейнери.

Плюси будинку із контейнера:

- швидкість зведення - один-три місяці;
- можливість будівництва на рельєфі будь-якої форми;
- виробництво монтажу будь-якої пори року;
- безліч варіантів встановлення та з'єднання між собою контейнерів,

безліч варіантів планувань;

Мінуси будинку із контейнера:

- знайти на вторинному ринку контейнер у ідеальному стані дуже складно.
- кімнати стандартної висоти – не більше 2,5 м;
- витрати на встановлення якісної вентиляції та теплоізоляції,
- необхідність антикорозійної обробки;

Висновки.

Як висновок, ми дізналися що такі будинки дуже зручні у використанні, на них не потрібно багато матеріалів, вони екологічні. Маємо надію, що в Україні вони з'являться як альтернативне житло найближчим часом.

Список бібліографічних посилань:

1. <https://prom.ua/ua/Kontejnery-morskie>.
2. <https://containers.ua/uk/catalog/syhogryznie>.
3. <https://www.containex.com/ua/uk/blok-kontejnery-ta-moduli/morskyj-kontejner>.
4. <https://moverdb.com/uk>.
5. Мельник А. А., Юридичний науковий електронний журнал, «Аналіз основних міжнародних актів і норм національного законодавства у сфері перевезення й обробки контейнерних вантажів».

ЄРЬОМІН Павло Андрійович,

здобувач першого (бакалаврського) рівня

Науковий керівник – Миронець О.М.,

кандидат юридичних наук

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

ВОЄННИЙ СТАН ЯК СТИМУЛ ДЛЯ ШВИДКОГО РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ: ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Для будь-якої країни війна – це важкий період, адже гине багато людей, руйнуються споруди, знижується економіка країн-учасників війни. Але крім поганої сторони війни, є також й позитивні, адже як показує практика періодів Першої та Другої світових війн, саме воєнний стан став стимулом для розвитку науки та техніки, під час цих періодів було створено багато винаходів, значним чином відбувся поштовх у науці. Сьогодні, коли Україна теж опинилась у воєнному стані ми можемо побачити нові відкриття в області науки та техніки.

В період 1920-х – 1930-х рр, відбувалася тісна військово-технічна співпраця СРСР і Веймарської Німеччини. Крім співпраці в галузі танкобудування, авіації і військової хімії, йшла співпраця й в інших галузях. В СРСР поставлялись зразки німецької зброї. Радянська сторона отримала нові верстати, технології, досвід конструкторської та інженерної роботи [1, с. 86-87]. Однією з характерних рис військової техніки того часу стала автоматизація стрілецької зброї. Що стосується енергетики, то крім швидкого розвитку електричних генераторів та моторів розробили такі теплові двигуни як парову турбіну та двигун внутрішнього згорання, завдяки якому можна було механізувати галузі виробництва, які до цього не виходили за межі попередньої техніки. У металургії почали дуже масово виробляти сталь. Почався прогрес у виробітку високоякісної і легірованої сталі та феросплавів [2]. Що стосується сфери будівництва та благоустрою, то в період першої світової війни почали

будувати висотні жилі, виробничі та торгові будівлі, декоративні конструкції виготовлені зі сталі, в яких використовувалися парові, а з часом електричні ліфти. Стали удосконалюватись різні види централізованого опалення. В більшій степені використовують електричне освітлення. У побуті починають з'являтися електричні обігрівачі та інші прилади [3, с. 11-22]. В транспортній сфері розвивається світова залізнична мережа. Основним видом тяги на залізничних дорогах стають паровози, конструкція яких удосконалювалась. Починалось використання електротяги та тепловозів. Найбільш раннє застосування електротяга отримала у нових видах міського рейкового транспорту – наземного (трамвай) та підземного (метро), а також на гірських залізничних лініях з довгими тунелями [4]. З цього ми можемо дізнатися як сильно війна повпливала на життя та побут людей.

У другій світовій війні були досягнуті успіхи в техніці та науці країн, які воювали. У війні приймали участь представники різних галузей науки. Так, наприклад, фізики створювали умови, в яких розробляли нові види озброєння; хіміки створювали нові вибухові речовини, сплави, фармацевтичні засоби, був винайдений пеніцилін; завдяки математикам були створені прийоми швидких обчислень для артилерії, авіації та бойових машин. Відбувся початок розвитку електроніки, ракетної техніки та інші новації, які можна було використовувати не тільки у військовій сфері, але й у мирній.

З періоду повномасштабного вторгнення Росії на територію України, тобто з 24 лютого 2022 року, Україна теж знаходиться у воєнному стані, але ця дата стала не тільки трагедією для країни, а й стимулом для науки та техніки. Завдяки використанню рішень, що були запропоновані Інститутом теплоенергетичних технологій НАН України, змогли відновити та підтримувати в рекордно короткі строки роботу критично важливих об'єктів енергетики, зокрема, Дарницької ТЕЦ [5,с. 55-56]. Національна академія медичних наук розробляє та вдосконалює технології лікування та реабілітації військових та мирного населення після бойових уражень, розробляються науково обґрунтовані заходи направлені на нормалізацію ситуації на

визволених територіях, заходи для збереження здоров'я населення у разі виникнення аварійних ситуацій на атомних електростанціях тощо. Таким чином ми бачимо, що саме в період війни відбувається розвиток науки та техніки і Україна не стала винятком.

Список бібліографічних посилань:

1. Воронянський О. В. Всесвітня історія XX ст. Парустм, Харків – 2006.
2. Перша світова: війна нових технологій – [Електронний ресурс]:www.bbc.com/ukrainian/science/2014/07/140729_ww1_new_weapons_yg (дата звернення 29.05.2023).
3. Історія науки і техніки: навчальний посібник / О. О. Мельник, О. І. Лобода. – Мелітополь: ФО-Одноріг Т.В., 2018.
4. Іваницька О. П.. Новітня історія країн Європи та Америки. Вінниця – 2003 р.
5. Пріоритетні напрями розвитку науки під час воєнного стану, ХСІІ Міжнародна науково-практична інтернетконференція. – м. Одеса, 24 червня 2022 року. – 228 с.

СЕКЦІЯ: Педагогіка та освітні технології

УДК 378

ІЛЬНИЦЬКА Тетяна Сергіївна,

викладачка Вінницького медичного

фахового коледжу ім. акад. Д. К. Заболотного

м. Вінниця, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2000-0262>

**ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ**

Система освіти зазнає нині значних змін, що спричинені різноманітними глобальними викликами сучасного суспільства. Не зважаючи на це, фахівці з медсестринства, яких готують у медичних коледжах повинні мати високий рівень

компетентностей і компетенції з використання цифрового обладнання, адже до їхніх функціональних обов'язків входить виконання медичних маніпуляцій значної складності та праця з високотехнологічними обладнанням у спеціалізованих відділеннях тощо.

Зважаючи на перетворення, що відбуваються в сучасному суспільстві, освітній процес вимагає відповідних змін на етапі підготовки фахівців, як окремих предметів, так і компонентів системи, цілей, змісту, методів і навчальних технологій, так і її концептуальної основи.

При використанні інформаційних та цифрових технологій вирішуються професійно орієнтовані завдання, що відображають найбільш суттєві процеси та поняття медичної галузі. Узагальнюючи погляди авторів на проблему підготовки майбутніх фахівців сестринської справи, можна зазначити, що більшість авторів відмічають необхідність посилення методичної складової процесу інформаційної та цифрової складової в підготовці медичних працівників, а саме: введення додаткових факультативів, проведення лабораторних робіт, використання інформаційних технологій у викладанні професійних дисциплін, розробку електронних методичних посібників.

Аналіз досліджень з проблеми підготовки фахівців до професійної діяльності в умовах цифровізації освіти продемонстрував, що в поле зору науковців потрапляють такі аспекти:

- вплив технологій на зміст підготовки майбутніх фахівців (Р. Гуревич, І. Гончарова, Г. Генсерук, М. Бойко, І. Боднарук, М. Демянчук, М. Кадемія, В. Кобися, А. Кобися, Л. Шевченко);
- створення інформаційно-освітнього середовища закладу освіти (В. Биков, О. Пінчук, С. Литвинова, О. Буров, Ю. Богачков, О. Гриб'юк, О. Соколюк, О. Слободяник, О. Коневщинська, П. Ухань, Н. Дементієвська, Н. Яськова та ін.);
- застосування методів і засобів інформаційних та цифрових технологій для обробки даних вивчення якості надання освітніх послуг

(О. Базелюк, М. Єршов, В. Коваленко, О. Люта, М. Мар'єнко, А. Сухіх, О. Хмельна та ін.);

Вітчизняні науковці, котрі займаються представленою проблемою (В. Биков, О. Буров, Р. Гуревич, О. Ляшенко, С. Литвинова, В. Луговий, Ю. Мальований, М. Мар'єнко, Ю. Носенко, О. Пінчук, С. Сисоєва, О. Топузов, А. Яцишина та ін.) виокремлюють напрями розвитку методичної складової використання інформаційних та цифрових засобів навчання.

В їх основі лежить програмоване навчання в межах якого розробляються та впроваджуються різні автоматизовані освітні сервіси з різних навчальних дисциплін, основу яких складають авторські системи. Вони мають різний ступінь складності для застосування, оскільки для організації процесу навчання на такій основі викладачеві необхідно оволодіти навичками роботи цифровими гаджетами, програмами, сервісами тощо.

Роман Гуревич пропонує підвищити якість навчання в умовах цифровізації освіти на основі комплексного використання цифрових технологій та технологій дистанційного навчання. [1, с.3]. На думку науковця, нові форми організації навчання в умовах цифровізації освіти сприяють впевненому володінню інформаційними технологіями в майбутній професійній діяльності. Такої ж позиції дотримуються М. Кадемія, В. Кобися, А. Кобися, Л. Шевченко, вони вважають, що дистанційне навчання не лише дозволить ефективно розвивати навички володіння інформаційними технологіями, а й оптимально розподіляти робочий час працівника за рахунок електронного опрацювання даних: ведення документообігу, розрахунки та формування документів за допомогою електронних та цифрових сервісів, оперативно надавати інформацію.

О. Мацюк визначає підготовку студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як процес засвоєння теорії і практики використання (ІКТ) для здійснення збору, обробки, збереження, передачі, продукування інформації, а також реалізації інформаційної взаємодії з метою оптимізації освітнього процесу. У своєму дослідженні авторка пропонує

використовувати підвищення кваліфікації викладацького складу в галузі ІКТ для досягнення інформаційної взаємодії зі студентами, створення модульної структури змісту підготовки в галузі ІКТ. [2, с. 165].

Отже, нові технології є доповненням до традиційних форм навчання, що підвищує ефективність всі форм занять. У дослідженні Н. Лісної-Місків розглядаються шляхи формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер на міжпредметних заняттях. З переліку основних компонентів, що містяться в структурі професійної компетентності, автор виокремлює праксеологічний компонент, який поєднує в собі сукупність необхідних умінь (вести розрахунки медикодемографічних показників, аналізувати та порівнювати, співставляти різні таблиці та будувати діаграми; читати числову, графічну інформацію і грамотно її подавати в зрозумілому для пацієнта вигляді, працювати за комп'ютером; працювати з утвердженою медичною документацією у вигляді таблиць та схем; застосовувати різне програмне забезпечення в майбутній професійній діяльності).

Список бібліографічних посилань:

1. Гуревич Р. С. Трансформація системи професійних знань в інформаційному суспільстві / Р. С. Гуревич Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.- Вп. 20 / редкол. І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ "Вінниця": 2008. – С. 3-7.

2. Мацюк О.О. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мацюк Олена Олександрівна. – Тернопіль, 2011. – 165 с.

КАЗІМІРОВ Микола Миколайович,

курсант

Науковий керівник – Женглінська Т. О.,

старший викладач

кафедри теорії та історії держава і права

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА

Реалізація норм права в сучасній Україні і не тільки є однією з найважливіших тем у галузі права і правової науки. Ця тема стосується процесу виконання законів, регулюючих поведінку громадян, установ, організацій та держави.

Існує багато правових норм, не всі вони завжди ефективно застосовуються, і не всі громадяни мають рівний доступ до правосуддя. Реалізація норм права також включає в себе питання взаємодії правових систем і розробки ефективних механізмів забезпечення дотримання прав і свобод людей. Ця тема є актуальною і важливою для будь-якої країни, оскільки від неї залежить ефективність правової системи і захист прав громадян. Хоча закони та правові норми можуть бути розроблені для захисту прав людей, але їх реалізація може зустрічати на шляху перешкоди. Наприклад, недостатній рівень усвідомлення громадян про свої права, недостатній розвиток правоохоронних органів, корупція, непрозорість та інші фактори можуть заважати ефективній реалізації норм права.

Отже, реалізація норм права – це процес втілення правових вимог у практичні дії суб'єктів права, що є важливим аспектом правової системи та пов'язана з іншими категоріями, такими як "дія права" та "застосування права". В загальному вигляді реалізацію норми права можна визначити як усвідомлену діяльність з втілення її приписів у правомірній поведінці суб'єкта з метою

досягнення соціально-корисного результату, передбаченого законодавцем, і виявлення соціальної цінності даної норми[1, с. 5].

До суміжних категорій з реалізацією норм права можна віднести такі:

Законотворчість: законотворчі органи мають великий вплив на реалізацію норм права. Їхні рішення та закони визначають правовий порядок у країні та визначають права та обов'язки громадян. Якщо законотворчі органи приймають дієві та справедливі закони, це сприяє ефективній реалізації норм права.

Правоохоронні органи: правоохоронні органи мають на меті забезпечити безпеку громадян та захист їхніх прав та свобод. Якщо правоохоронні органи діють дієво та справедливо, то це сприяє ефективній реалізації норм права.

Судова система: судова система має на меті розглядати спори та конфлікти між громадянами та іншими суб'єктами правових відносин, а також захищати права та свободи громадян. Якщо судова система діє дієво та справедливо, то це сприяє ефективній реалізації норм права.

Міжнародне право: міжнародне право має на меті регулювати відносини між країнами та захищати права та свободи людей у всьому світі. Реалізація норм міжнародного права може забезпечити захист прав людей та зменшити конфлікти між країнами.

Н. Крестовська та Л. Матвєєва наводять наступні ознаки, що стосуються категорії «реалізація права»: 1) відповідність приписам права; 2) соціальна корисність; 3) процедурність; 4) вольовий характер; 5) державна забезпеченість [2, с. 432]. Ці ознаки сприяють впровадженню та дотриманню норм права, забезпечуючи їх ефективність, легітимність та користь для суспільства.

Види реалізації норм права можна розглядати з різних поглядів. Основний поділ можна здійснити на дві категорії: пряму та непряму реалізацію. Пряма реалізація норм права включає фактичне втілення правових норм у конкретних діях та поведінці суб'єктів права. Іншими словами, люди свідомо дотримуються правових норм у своїх щоденних діях та рішеннях. Непряма реалізація норм права передбачає вплив правових норм на суспільні відносини в інший спосіб, крім прямого здійснення у поведінці осіб[3, с. 31-38].

Реалізація норм права є важливим елементом правової системи, який забезпечує захист прав та свобод громадян від протиправних дій інших осіб та від дій державних органів. Це означає, що люди можуть відстоювати свої права та вимагати компенсації за завдану шкоду через різні механізми, такі як судові процеси, арбітражні суди, медіацію, переговори та інші. Реалізація норм права забезпечує виконання законів та захист прав і свобод людей. Успішна реалізація норм права залежить від багатьох факторів, таких як правова свідомість громадян, ефективність правоохоронних органів, наявність достатньої кількості ресурсів для забезпечення захисту прав та інші фактори.

Список бібліографічних посилань:

1. Подпіснєв Д. С. ОЗНАКИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ПРАВА УДК 342.92: 340.132 ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3 (19) 2013, 5 ст.
2. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Харків: ТОВ «Одісей», 2007. 432 с.
3. Болакан І. В. Реалізація норм права як правова категорія. Актуальні проблеми держави і права. 2016. № 77. С. 31-38.

СЕКЦІЯ: Економіка та організація інноваційної діяльності

УДК 657

КАЛИНА Ірина Геннадіївна,

студентка кафедри «Обліку та фінансів»

Черкаський державний бізнес-коледж

м. Черкаси, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЬ ОРЕНДИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Одним з головних акцентів у нашій країні слід зробити на розвитку та поліпшенні орендних відносин, що є однією з актуальних проблем, які потребують вирішення. Орендні відносини мають велике значення для відновлення основних фондів, підвищення рівня екстенсивного та інтенсивного

використання майна, забезпечення виробників необхідними засобами виробництва та поліпшення умов для розвитку підприємництва.

В умовах соціально-економічних перетворень та переходу економіки України на ринкові засади господарювання, дослідження процесів розвитку та економічного регулювання орендної діяльності набуває особливої актуальності, що зумовлено не лише відносною новизною, але й її практичною цінністю, як одна з перспективних форм довгострокового інвестування.

Сьогодні в умовах ринкової економіки орендні відносини вийшли на якісно новий рівень, який визначається множинністю учасників, тривалістю строків оренди, а також специфікою об'єктів оренди. Найпопулярнішим з усіх наявних видів оренди є фінансова оренда (лізинг), яка розглядається підприємствами як альтернативний варіант придбання дорогих основних засобів з тривалим терміном експлуатації.

Значення і роль оренди в теорії та практиці роз'яснюють по-різному. Деякі автори розглядають оренду як вид кредитування; інші повністю ототожнюють його з трудовими або договірними відносинами; інші розглядають оренду як невизначений спосіб купівлі-продажу засобів виробництва або права користування чужим майном.

Наведу декілька визначень «Оренда» та їх джерела:

- П(С)БО 14 «Оренда» трактує визначення так – Оренда – договір між орендодавцем та орендарем, за яким орендодавець надає орендарю право користування необоротним активом за плату на певний строк.

- Згідно МСБО 17 «Оренда» - Оренда – це угода, згідно з якою орендодавець передає орендареві в обмін на платіж або ряд платежів право користування активом протягом погодженого періоду часу.

- Закон України «Про оренду державного та комунального майна» - Оренда – речове право на майно, відповідно до якого орендодавець передає або зобов'язується передати орендарю майно у користування за плату на певний строк.[1]

Провівши аналіз законодавчих актів та наукової літератури, можна зробити висновок, що спільним для всіх визначень «оренда» є: суб'єкти орендних відносин (орендодавець та орендар); предмет або об'єкт (майно, а точніше необоротний актив); характер відносин між суб'єктами (перехід права користування); платність (користування активами оплачується орендарем); термін (строк користування узгоджується між суб'єктами оренди). Ці характеристики становлять суть оренди.

Регулювання обліку та контролю орендних операцій певною мірою здійснюється усіма нормативно-правовими актами. Розглянемо детальніше деякі законодавчо-нормативні акти та їх зв'язок з обліком та контролем оренди.

Одними з головних регулювальних документів, націлених саме на оренду є: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда» та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 "Оренда", також дане положення є і в обліку суб'єктів державного сектору - Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 126 "Оренда". Вони врегульовують облік оренди у орендаря та орендодавця, надають визначення термінам пов'язаними з орендними операціями, надають класифікацію та розкривають її тощо. При проведенні контролю має бути звернута увага на вимоги встановлені П(С)БО № 14 «Оренда», МСБО 17 «Оренда» та МСБОДС 13 «Оренда», НП(С)БОДС 126 «Оренда» в державному секторі: сутність, класифікації оренди і методологічних основ відображення орендних операцій в бухгалтерському обліку та їх розкриття в фінансовій звітності.

Податковий кодекс України регулює нарахування податків, визначає платників та відповідальних за порушення податкового законодавства в секторі оренди.

Хочу звернути увагу на те, що повсякчас люди й досі ототожнюють в господарській діяльності поняття «оренда» та «лізинг», і хоча дані поняття пов'язані з переданням активів у користування іншим, проте все ж мають ряд відмінностей, але якщо керуватися нормативно-правовими актами, цю помилку

можна уникнути, для прикладу наведу декілька відмінностей понять згідно кодексів та законів:

- майно, передане в лізинг, є власністю лізингодавця, навіть якщо воно придбане з метою його подальшого продажу. До орендодавця така вимога не висувається - ним також може бути особа, уповноважена на укладення договору оренди (згідно ч. 2 ст. 761 ЦКУ);[5]

- договір лізингу може бути як двостороннім (лізингодавець - лізингоодержувач), так і багатостороннім, в якому, крім зазначених, беруть участь постачальник та інші особи (згідно ЗУ «Про фінансовий лізинг»);[2]

- орендувати об'єкт можна як у юридичної, так і у фізичної особи. При цьому об'єктом лізингу може бути лише основний засіб, а лізингодавцем - лише юридична особа (згідно ст. 1 ЗУ «Про фінансовий лізинг»);[2]

- договір лізингу укладається лише в письмовій формі, натомість договір оренди може бути укладений усно за згодою сторін, якщо це не суперечить договору чи закону (згідно ст. 15 Закону № 1201 та ст. 206 ЦКУ), тощо.

Господарський кодекс України розрізняє орендні угоди в залежності від об'єктів оренди: оренда, оренда землі, оренда державного та комунального майна.

Важливим етапом перевірки є контроль за оцінкою основних засобів, визначення їх належності, перевірка правильності обліку основних засобів та їх залишків на балансі, перевірка правильності нарахування амортизації основних засобів та визначення вартості їх ремонту чи іншої модернізації. Даний контроль допомагає точно встановити орендні платежі.

Для забезпечення прогресивного розвитку орендної сфери необхідно провести більш глибокі наукові дослідження, спрямовані на вдосконалення системи обліку та контролю орендних операцій. Бухгалтерські дані виступають як основне джерело інформації для зовнішніх та внутрішніх користувачів, тому вони повинні відображати всі аспекти орендних відносин і враховувати інтереси всіх учасників цих відносин.

Список бібліографічних посилань:

1. Закон України «Про оренду майна державних підприємств та організацій» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text> (дата звернення 28.05.2023).
2. Закон України «Про фінансовий лізинг» № 1201-IX від 04.02.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 28.05.2023).
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018#Text (дата звернення 28.05.2023).
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення 28.05.2023).
5. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 28.05.2023).

СЕКЦІЯ: Економіка та організація інноваційної діяльності

УДК 378

КВЯТКІВСЬКА Анастасія Павлівна,

студентка 2-го курсу

Державного торговельно-економічного університету

факультету інформаційних технологій

м. Київ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ. СВІТОВИЙ ДОСВІД

Як зазначає індійський вчений Аніш Агарвал: «Протягом всієї історії завжди було ясно, що економіка та технологічний прогрес є гвинтиками однієї машини». [1] Це дійсно так, останні зміни в технологічному розвитку: впровадження у бізнесі машинного навчання призвели до змін на міжнародних та національних ринках. За даними Forbes, обсяг створюваних і споживаних даних зріс на 5000% між 2010 і 2020 роками. За даними Grand View Research, у 2020 році розмір світового ринку штучного інтелекту становив 62 мільярди

доларів, і очікується, що з 2021 по 2028 рік він буде зростати на 40,2% щорічно. [2]

Впровадження технологічних інновацій стало трендом у використанні ведення бізнесу. В сучасних умовах використання машинного навчання та штучного інтелекту є важливою передумовою успішного та конкурентного бізнесу. Нижче наведено діаграму, що відображає список країн, що є найбільшими у відсотковому відношенні використання та розроблення ШІ. Загальний показник залучення штучного інтелекту у 2022 році зріс на 13% порівняно до 2021 року.

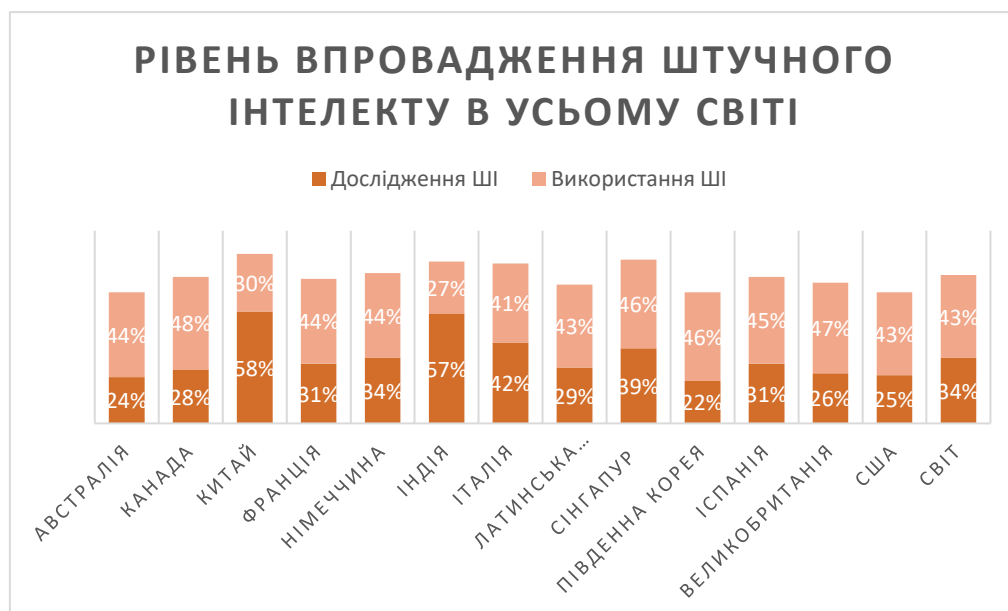

Рисунок 1. Показники рівня впровадження штучного інтелекту у відсотковому значенні (складено на основі даних IBM Global AI Adoption Index 2022 | May 2022).

Наразі Сполучені Штати лідирують у використанні ШІ, оскільки великі технологічні компанії вкладають значні кошти в дослідження та розробки. Однак Китай та інші країни, такі як Канада, Японія та Південна Корея також роблять значні успіхи.

США, безсумнівно, стали головним центром розвитку штучного інтелекту, а такі технологічні гіганти, як Google, Facebook і Microsoft є передовими у сфері досліджень на основі ШІ. Їхня мета - стати головним

гравцем у галузі, яка, як очікується, досягне понад 118 мільярдів доларів до 2025 року.[3]

Україна поки далеко не перша у дослідженні та використанні штучного інтелекту та машинного навчання. Оскільки сучасні умови розвитку та відновлення України потребують значних ресурсів, приватні підприємці можуть стати основою інноваційного розвитку. Нижче розглянуто основні напрямки, де бізнеси успішно використовують ШІ.

Одним із найбільш значних впливів ШІ на бізнес-операції є його здатність автоматизувати рутинні завдання. Багато компаній запровадили чат-боти та віртуальних помічників на основі штучного інтелекту для обробки запитів клієнтів і автоматизації повторюваних завдань. Це не тільки звільнило людські ресурси, але й покращило задоволеність клієнтів. ШІ також використовується в управлінні ланцюгом поставок для оптимізації логістики та зниження витрат. Аналізуючи дані про попит, рівень запасів і графіки виробництва, алгоритми штучного інтелекту можуть давати рекомендації щодо того, коли і де шукати матеріали, розподіляти ресурси та керувати рівнем запасів.[4]

Компанія «Google» застосовує генеративний штучний інтелект у багатьох сферах, зокрема Magic Editor – експериментальний інструмент ШІ в Google Photos, за допомогою якого можна краще редагувати фото: змінити положення об'єкта, якщо на фото обрізано частину предмета програма може продовжити його. Генеративний інтелект вже залучений у пошукові стрічці, що дає можливість користувачу отримати ефективніший результат пошуку. І це дедалі не єдині інструменти де компанія використовує ШІ.

Американська компанія Amazon, чиї активи оцінюються у 1.10 трлн дол., активно використовує штучний інтелект задля покращення продуктивності роботи. Будучи одним із перших, хто застосував штучний інтелект та автоматизацію, Amazon створила конкурентну перевагу над іншими. Компанія використовує ШІ у аналізі великої кількості даних, зокрема: Індивідуальні

рекомендації щодо продукту, релевантність пошуку на основі ШІ, підрахунок потенційних клієнтів.

Відомий як AIOps, використання штучного інтелекту в бізнес-операціях вже допомагає підприємствам на шляху до успішної цифрової трансформації. Ось лише деякі способи, як ШІ покращує бізнес-операції:

- *Управління запасами.* Машинне навчання, підгрупа штучного інтелекту, використовує можливості розпізнавання зображень для підвищення ефективності та продуктивності різноманітних процесів, одним із прикладів цього є управління запасами. Це так само просто, як завантажити дані зображення в інструмент штучного інтелекту, який може виявляти дефекти або класифікувати та позначати зображення. [5]

- *Прогнозування попиту.* Прогнози складні, але їх можна автоматизувати. Штучний інтелект дозволяє створювати автоматизовані та точні прогнози продажів на основі всіх взаємодій із клієнтами та історичних результатів продажів. [5]

- *Підрахунок потенційних клієнтів.* Ці інструменти штучного інтелекту допомагають фахівцям з продажу визначати пріоритетність клієнтів на основі їхньої ймовірності конверсії. За допомогою штучного інтелекту алгоритм може ранжувати потенційні можливості або потенційних клієнтів на основі їхніх шансів на успішне закриття. [5]

Для підвищення якості обслуговування компанії можуть створювати програми індивідуально до кожного клієнта, наприклад програма для схуднення: лікар через застосунок, в яку користувач вносить дані про свій день, харчування може писати нотатки та нагадування індивідуально до кожного клієнта. Так, як ШІ може писати коди для застосунків, це лише один приклад, де можна використати штучний інтелект як ресурс написання коду.

Отже, сучасні драйвери бізнес-економіки включають широкий спектр факторів, що впливають на економічну діяльність підприємств. Зокрема, використання штучного інтелекту у бізнесі має значний потенціал для поліпшення ефективності та продуктивності різноманітних процесів. Для

українського бізнесу, використання ІІ є важливим шляхом до інноваційного розвитку та відновлення. Основні напрямки, де бізнеси успішно використовують ІІ, включають автоматизацію рутинних завдань, управління ланцюгом поставок та впровадження AIOps. Великі компанії такі як Amazon, Facebook, Google активно продовжують розвивати ефективне використання ІІ у своїй діяльності.

Список бібліографічних посилань:

1. How do businesses use Artificial Intelligence? URL: <https://online.wharton.upenn.edu/blog/how-do-businesses-use-artificial-intelligence/> (дата звернення: 20.05.2023).
2. Council Post: The Economics of AI. URL: <https://analyticsindiamag.com/the-economics-of-ai/> (дата звернення: 20.05.2023).
3. Which countries are leading the AI race. URL: <https://www.investglass.com/which-countries-are-leading-the-ai-race/> (дата звернення: 30.05.2023).
4. How to Get the Most out of AI in 2023: 7 applications of Artificial Intelligence in Business. URL: <https://levity.ai/blog/8-uses-ai-business> (дата звернення: 13.05.2023).

КОЛОМІЄЦЬ Дар'я Валентинівна,

студент

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1097-4238>

КОЛОДКА Анна Василівна,

студент

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7702-1806>

НОВІТНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Сьогодні знання англійської мови є необхідним - в ІТ-сфері, для всіх компаній, що працюють за кордоном, а також тому, що це мова, якою публікуються найновіші розробки в медицині, бізнесі, подорожах та спілкуванні з людьми інших національностей. Але навіть з більш "короткострокової" перспективи це може бути великою перевагою для школярів і студентів. Сучасні школи розуміють цю потребу і намагаються "йти в ногу з часом", навчаючи основам іноземних мов з середнього шкільного віку.

Курси англійської мови стають все більш популярними. Використовуються передові технології, ігрове та інтерактивне навчання. Переваги повного занурення в мовне середовище і практики з англомовним викладачем незмірні. Секрет у тому, що хоча підручники можуть окреслити структуру, допомогти студентам запам'ятати певні елементи і просто зазубрити матеріал, зубріння – одна з найменш ефективних і найнеприємніших форм навчання. У порівнянні з наведеними прикладами, воно не допомагає учням навчитися самостійно використовувати набуті навички та знання.

Саме тому навчальні центри "Оптіма" роблять ставку на роботу з найкращими викладачами та носіями мови і використовують новітні інтерактивні матеріали для закріплення та вдосконалення знань. Під час

навчання студенти отримують не тільки теоретичну базу, а й відмінну мовну практику, щоб по закінченню навчання вільно спілкуватися з англомовними однолітками та навчатися за іноземними підручниками [1].

Крім того, все більше державних шкіл та курсів англійської мови в Україні переходять на новітні методики викладання. Це дозволяє учням обирати найбільш відповідний для них метод навчання та якісно вивчати мову. Однією з найпоширеніших теорій вивчення англійської мови в університетах в комунікативний підхід, який фокусується на здатності студентів використовувати та спілкуватися англійською мовою в реальних ситуаціях. Відповідно до цього підходу, викладання мови має бути зосереджене на розвитку комунікативних навичок, таких як аудіювання, говоріння, читання та письмо. Також важливо використовувати інтерактивні методи навчання, такі як робота в групах, рольові ігри та дискусії.

Використання технологій у викладанні англійської мови - ще один підхід, який довів свою ефективність. Наприклад, відеоуроки, вебінари та мобільні додатки дозволяють студентам обирати спосіб вивчення мови у зручний для них час та мотивують їх до навчання. Досить популярним методом вивчення англійської мови серед багатьох студентів та викладачів в навчання за фільмами. Цей метод має наступні переваги:

1. Він дозволяє збільшити словниковий запас. Фільми містять багато слів та виразів, які корисні для поповнення словникового запасу.
2. Можна покращити вимову та досягти правильного використання інтонації та акцентів.
3. Можна слухати діалоги та розмови між персонажами, що допомагає розвивати навички аудіювання.
4. Дають можливість дізнатися про культуру та історію, а також про культуру та історію країни, мова якої вивчається. При вивченні англійської мови за допомогою фільмів рекомендується дотримуватися наступних пунктів:

1. Найкраще починати з простих фільмів, які легко вимовляються і мають зрозумілий сюжет.

2. Дивіться фільм спочатку з англійськими субтитрами, а потім без них.

3. Після перегляду повторювати нові слова та вирази, які зустрічаються під час фільму.

4. Не менш важливо дізнатися про культуру та історію країни, в якій був знятий фільм. Таким чином вивчення англійської мови за фільмами може бути цікавим та ефективним способом вивчення англійської мови за фільмами, який не тільки корисний, але й допомагає покращити мовні навички та збільшити словниковий запас.

Необхідно також розглянути можливі шляхи вдосконалення сучасних методів викладання англійської мови в Україні. Наприклад, можна було б організувати семінари із запрошеними лекторами з-за кордону для навчання студентів або створити спільні програми з іноземними університетами. Крім того, можна шукати додаткові джерела фінансування для підтримки розвитку передових програм вивчення англійської мови і зробити їх доступними для більшої кількості студентів[2].

Вищезазначені зусилля призведуть до розвитку та підтримки інноваційних методів вивчення англійської мови в Україні, що, в свою чергу, покращить комунікативні навички та розширить можливості для особистого та професійного зростання. Важливо продовжувати інвестувати в навчання та професійний розвиток викладачів англійської мови, щоб підготувати їх до ефективного впровадження цих методів. Необхідно також забезпечити учням доступ до якісних ресурсів, які можуть підтримати їх у вивченні мови, таких як сучасні мовні інститути та цифрові інструменти. Нарешті, постійні дослідження та оцінювання є важливими для забезпечення ефективності та актуальності цих методів у швидкозмінному контексті викладання мов. Завдяки новим підходам до вивчення та викладання англійської мови Україна може стати лідером у мовній освіті та допомогти своїм громадянам досягти успіху в дедалі більш глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Сучасні методи вивчення англійської мови в школі. «*Центр освіти «Оптіма»*» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://optima.school/blog/sucasni-metodi-vivcenna-anglijskoi-movi-v-skoli>.
2. Полікарпова Ю. О. Сучасні тенденції у викладанні англійської мови в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4870.

СЕКЦІЯ: Філологія. Лінгвістика. Переклад

УДК 81.25

КОРОЛЬ Антоніна Анатоліївна,

*доцент кафедри германського,
загального і порівняльного мовознавства*

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1576-0120>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНТРОПОНІМІВ У ДИТЯЧІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Література для дітей окреслена межами “функціональної призначеності”, “специфічності оповіді”, “морально-дидактичної навантаженості” – характеристиками, що й відрізняють її від “дорослої літератури” [2]. Хоча існують численні праці, які досліджують дитячу літературу, наявні все ще відкриті питання і проблеми.

Вважається, що при перекладі дитячої літератури перекладач має більше свободи, тому що, одним із завдань перекладу є створення такого тексту, який повністю відповідає потребам дитини, є корисним і буде викликати бажання читати його далі. Це означає, що переклад повинен бути певною мірою спрощений і підлаштований до цільової групи. Тут йдеться про «одомашнення»

та адаптацію літератури, з чого випливає наступна проблема: наскільки вільним повинен бути перекладач при роботі з перекладом дитячої літератури.

Мета представленої наукової розвідки – визначити особливості перекладу німецьких антропонімів (лексичних одиниць, які номінують людські істоти) у дитячій художній літературі.

Матеріалом дослідження послужив оригінальний текст роману Корнелії Функе «Чорнильне серце» та його український переклад у виконанні Олекси Логвиненка.

У романі «Чорнильне серце» Корнелії Функе роль онімів не зводиться до простої ідентифікації персонажів, створених фантазією письменниці, а підсилюють вплив на читача і цим самим допомагають розкрити задум автора. Саме тому так важливо для перекладача не загубити і не нейтралізувати цю особливість художнього твору.

У аналізованому романі імена всіх героїв можна поділити на дві групи: реальні та вигадані. Для початку розглянемо першу групу власних імен: *Meggie* – *Мегі*; *Mortimer Folchart* – *Мортимер Фольхарт*; *Elinor* – *Елінор*; *Fenoglio* – *Феноліо* [6; 4]. У наведених прикладах перекладач транслітерує антропоніми відповідно до оригінального тексту. Важливо зазначити, що такі імена не притаманні українській мові й тому можуть бути невідомими для українського читача. Тому існує ще інший шлях вирішення цієї перекладацької проблеми – підбір еквівалентних українських імен. Але таким чином порушується задум автора, адже імена у цьому романі мають важливе значення.

Розглянемо другу групу імен, які були утворені шляхом словоскладання, наприклад *Zauberzunge* – *Чарівновустий*; *Staubfinger* – *Вогнерукий* [6; 4]. Великий внесок у дослідженні німецького словоскладання зробила Гільке Ельзен, яка виділяє наступні види словотвору: суфіксальний, префіксальний, конверсія, словоскорочення, експліцитний словотвір, словоскладання [7, с. 28-29]. Для перекладу згаданих вище антропонімів було використано часткове калькування, які при дослівному перекладі виглядали би так: *Zauberzunge* – *чарівний язик*; *Staubfinger* – *пальці з попелу*.

Наступні приклади власних імен (*Streichholzfresser* – *Сірникоїд*; *Feuerspucker* – *Вогнедув*; *Feuerfresser* – *Вогнеїд*) [6; 4], що були утворені шляхом словоскладання, вважаємо авторськими неологізмами Корнелії Функе, для перекладу яких перекладач обрав повне калькування.

Ще однією з перекладацьких проблем цього дитячого твору є промовисті імена – власні назви, в яких можна розпізнати внутрішню форму без особливих зусиль, перша характеристика персонажа, на яку звертає увагу читач, ще не познайомившись з його вчинками, зовнішністю тощо [2]. До прикладу ім'я персонажа «*Steinbock*» – власне німецькою мовою це ім'я звучить як «козеріг», що й могло би бути можливим варіантом перекладу, проте перекладач обрав транслітерацію, як шлях вирішення цієї перекладацької проблеми.

Ще один цікавий персонаж роману на прізвисько «*Elster*», що у перекладі Олекса Лонгвиненко «*Сорока*». У цьому випадку, перекладач обрав повне калькування з вихідної мови. Крім того у цьому прикладі збережено міфізацію. Люди ще з давних-давен вірили у магічну силу імен, яка впливає на особу, названу так. Для письменника особливо важливим є знайти підходяще ім'я для літературного героя, яке б уособлювало міфічні уявлення певних народів [5]. У германській міфології «сорока» – це посланець богів, а також птах богині смерті Хель, тому в Європі вона отримала славу посланця невдач. У Середньовіччі її не любили через те, що вона викрадала різні речі, і вважалася твариною відьом [3]. Цей опис цілком відповідає характеру персонажа, якого створила Корнелія Функе. Одразу з'являється питання, чи відповідають українські уявлення про цього птаха опису вище. «Сорока» в українській літературі має таку ж конотацію, як і у німецькій. Тому можна вважати рішення перекладача не обирати інший еквівалент для цього імені – правильним.

Отже, у результаті аналізу досліджуваного роману було встановлено, що його особливістю є вигадані авторкою імена героїв, які створюють атмосферу фантастичного світу у романі. Тому переклад цих антропонімів вимагав особливої уваги від перекладача, адже кожен із них несе певне смислове навантаження і викликає певну емоцію та й взагалі певне ставлення до

персонажа у читача. Для перекладу антропонімів у цьому творі Олекса Логвиненко переважно послуговувався транслітерацією, а також повним або ж частковим калькуванням.

Список бібліографічних посилань:

1. Ворона О. В., Крисало О. В. Переклад промовистих імен (на матеріалі казки-притчі дж. Оруелла «Колгосп тварин»). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2013. № 9 (1). С. 11-17. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_9%281%29__4.
2. Олійник І. Інтерпретація дитячої літератури: погляди – переклади – трансформації. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». Вип. 36. 2013. С. 343-346.
3. Сорока : веб-сайт. URL: <https://de.wikipedia.org/wiki/Elster>.
4. Функе К. Чорнильне серце. Вінниця: «Теза», 2009. 575 с.
5. Friedhelm Debus. Funktionen literarischer Namen. URL: <https://pub.ids-mannheim.de/laufend/sprachreport/pdf/sr04-1a.pdf>.
6. Funke, Cornelia. Tintenherz. Cecilie Dressler Verlag GmbH & Co. KG: Hamburg, 2003. 576 S.
7. Mateja Cindrić. Der semiotische Rahmen für die Namenforschung als Zeichensystem im Werk "Tintenblut" von Cornelia Funke. URL: <https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A4837/datastream/PDF/view>.

КОРОТКЕВИЧ Єлизавета Юріївна,
студентка психологічного факультету
кафедри клінічної психології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7818-3286>

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ХАРЧОВУ ПОВЕДІНКУ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Розлади харчової поведінки (РХП) є причиною значного зростання захворюваності та смертності і становлять значний тягар для пацієнтів, переважно молодих людей або підлітків та їхніх сімей. Відносно нещодавно Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO) визнала РХП одним з найпоширеніших психічних розладів у підлітків і рекомендувала розглядати РХП як пріоритетний напрямок охорони здоров'я в західних країнах [1]. Більше того, розлади харчової поведінки є третім за поширеністю хронічним захворюванням серед підлітків та молодих людей [2], [3], [4]. Раніше повідомлялося, що факторами ризику розвитку РХП в інших популяціях є: по-перше, генетична вразливість (тобто сімейний анамнез РХП, схильність до повноти та особистісні особливості); по-друге, супутні психіатричні розлади; по-третє, несприятливі умови дитячого віку, включаючи травми, жорстоке поводження та смерть серед близьких родичів; по-четверте, преморбідне харчування та пов'язані з ним фактори ризику [11], [12].

Важливими факторами ризику є серйозні травматичні події, які мають місце в 37-74% випадків ЕД [13], [14]. Серйозна несприятлива стресова подія, така як сексуальне насильство, збільшує ризик розвитку розладу харчової поведінки протягом життя приблизно в 3 рази [15], [16]. Хоча це не обмежується лише РХП, це також призводить до посттравматичних стресових

розладів (ПТСР) [17]. Про травматичні події та ПТСР повідомляли 63,3% і 10% пацієнтів з нервовою анорексією та 57,7% і 14,1 пацієнтів з нервовою булімією відповідно [18].

Переживання війни є однією з найбільш стресових подій у житті і пов'язане з підвищеною частотою тривоги, депресії, посттравматичних стресових розладів [19], [20], [21], а також розладів харчової поведінки [22] у військовослужбовців та мирних мешканців. В одному з досліджень, в якому оцінювали жінок-медсестер ВМС, які перебувають на "службі", 36% мали розлад харчової поведінки, не визначений іншим чином (EDNOS), 12,5% - нервову булімію і 1,1 - нервову анорексію [23]. Жінки-військовослужбовці, які безпосередньо брали участь у бойових діях, в 1,8 рази частіше повідомляли про новий розлад харчової поведінки [24]. Військовий досвід вплинув на харчову поведінку після служби та збільшив середній індекс маси тіла [25], що дозволяє припустити, що EDNOS може спричинити схильність до надмірної ваги або ожиріння у цих суб'єктів. Крім того, повідомлялося, що коморбідні психічні розлади підвищують рівень РХП серед ветеранів, які повернулися з конфліктів в Іраку та Афганістані [26]. Перебої з постачанням продуктів харчування, що призводять до неструктурованих харчових звичок і навіть іноді до вимушеної дієти, є фактором стресу, який додається до інших негативних факторів, спричинених війною (наприклад, порушення повсякденних життєвих звичок, смерть членів сім'ї та свідчення про серйозні поранення або смерть). Ці фактори, а також надмірний стрес можуть сприяти підвищенню ризику розвитку РХП, а також тривоги, депресії та ПТСР.

Під час війни, яку розпочала Російська Федерація проти України, багато українців пережили сильний стрес, відчуття горя та розпачу, що могло вплинути на їх харчову поведінку. Було висунуто гіпотезу про те, що вплив стресу внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну та триваючої війни є надзвичайно суттєвим на харчову поведінку громадян нашої країни. Для цього, було проведено дослідження з застосуванням наступного інструментарію: дані щодо соціо-демографічних характеристик, STAI (Шкала

тривоги Спілбергера-Ханіна) та EDI (Eating Disorder Inventory – Шкала оцінки харчової поведінки). Найважливіші результати отримувались з опитувальника «Шкала оцінки харчової поведінки», в якому наявні субшкали: Прагнення до худоби: ця субшкала відображає надмірне занепокоєння про вагу та постійні спроби схуднути і люди, що мають високі бали на цій субшкалі, постійно переймаються своєю вагою і роблять все можливе для досягнення худоби; Булімія: ця субшкала відображає спонукання до переїдання та наступного очищення організму, люди з високими балами на цій субшкалі мають багато випадків переїдання, за якими наступає потреба позбутися з'їденої їжі; Незадоволеність тілом: ця субшкала відображає почуття незадоволеності деякими частинами тіла, такими як стегна, груди та сідниці, як надто товстими, представники з високими балами на цій субшкалі сприймають своє тіло негативно і відчують потребу у його зміні; Неефективність: ця субшкала відображає загальне відчуття неадекватності, таке як почуття самотності та відсутність відчуття безпеки, а також відчуття нездатності контролювати власне життя; Перфекціонізм: ця субшкала відображає надмірно завищені очікування щодо досягнень та нездатність прощати собі помилки, а особи з високими балами мають тенденцію до постійного прагнення до ідеалу і не вміють приймати свої недоліки. Недовіра у міжособистісних відносинах: ця субшкала відображає почуття відстороненості від оточуючих і низьку міжособистісну довіру і люди з високими балами можуть відчувати себе відокремленими та їм складно встановлювати контакти з іншими людьми; Інтероцептивна некомпетентність: ця субшкала відображає недостатню впевненість у розпізнаванні власних почуттів голоду та насичення, а особи з високими балами на цій субшкалі можуть мати проблеми з розпізнаванням фізіологічних сигналів свого тіла, пов'язаних з їжею.

Результати показали статистично значимі відмінності за U-критерієм Манна-Уїтні між жіночою та чоловічою групами за шкалами «Булімія» ($p=0.005$) та «Неефективність» ($p=0.004$). Описова статистика показала наступні характеристики для кожної змінної та групи: для «Булімії», серед жінок

середнє значення становило 4.03, стандартне відхилення - 3.43, а серед чоловіків середнє значення становило 1.52, стандартне відхилення - 2.80. Для «Неефективності», серед жінок середнє значення становило 5.47, стандартне відхилення - 2.50, а серед чоловіків середнє значення становило 3.14, стандартне відхилення - 3.21. Ці дані свідчать про статистично значущі відмінності між жіночою та чоловічою групами. Значення середніх показників та стандартних відхилень різних груп демонструють, що жіноча група має вищі значення на обох шкалах порівняно з чоловічою групою, що вказує на те, що жінки більш схильні до булімії та нездатності контролювати власне життя. Також, було виявлено статистично значущі відмінності за шкалою «Реактивна тривожність» за статевими групами: для змінної «Реактивна тривожність», t-тест показав значення $t = 2.35$, $df = 78$ і $p = 0.021$, що свідчить про статистично значиму різницю між жіночою та чоловічою групами. Значення Реактивної тривожності, серед жінок середнє значення становило 48.1, медіана - 50.0, стандартне відхилення - 9.72, а серед чоловіків середнє значення становило 42.2, медіана - 42.0, стандартне відхилення - 10.65, що вказує на те, що у жінок рівень реактивної тривожності значно вище, ніж у чоловіків, а тому вони більше переживають стрес за чоловіків і це може бути причиною, чому вони частіше зустрічаються з РХП. Також, було виявлено, що особи, які працевлаштовані, мають більшу вагу, аніж ті, хто не працевлаштований: у групі непрацевлаштованих середнє значення «Ваги» становить 62.0, медіана - 60.5, стандартне відхилення - 9.07, а у групі з працевлаштованими респондентами середнє значення Ваги становить 69.1, медіана - 68.0, стандартне відхилення - 15.8. Це може вказувати на те, що респонденти, які не працевлаштовані, переживають стрес через те, що вони втратили роботу і найбільш вірогідно, що через війну.

До того ж, було отримано наступні результати: середня інтероцептивна некомпетентність вища у групі осіб, які не мають дітей, порівняно з групою осіб, які мають дітей; середня оцінка за шкалою «спостереження» нижча у групі осіб, які мають дітей, порівняно з групою осіб, які не мають дітей ($t = 4.15$, $df =$

77, $p < 0.001$). З іншого боку, середня оцінка за шкалою «вміння діяти усвідомлено» нижча у групі осіб, які не мають дітей, порівняно з групою осіб, які мають дітей ($t = -2.95$, $df = 77$, $p = 0.004$); середня вага вища у групі осіб, які мають дітей, порівняно з групою осіб, які не мають дітей. Більшість осіб, які брали участь в опитуванні, не мали раніше діагнозу РХП, незалежно від змін або втрати роботи. Однак, серед осіб, які зазнали змін або втрати роботи, частка тих, хто мав раніше діагноз РХП, вища, ніж серед тих, хто не зазнав таких змін.

Аналіз за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу на основі методу Крускал-Уолліса показали значимі результати для таких змінних як Прагнення до худоби ($\chi^2 = 9.88$, $df = 3$, $p = 0.020$, $\epsilon^2 = 0.125$), Неефективності ($\chi^2 = 9.80$, $df = 3$, $p = 0.020$, $\epsilon^2 = 0.124$) та Перфекціонізму ($\chi^2 = 10.47$, $df = 3$, $p = 0.015$, $\epsilon^2 = 0.133$). Ті, хто виїхав за кордон, мають вищі показники за «Прагненням до худоби», «Неефективністю», а також за «Перфекціонізмом», що може вказувати на те, що ці люди втратили власні домівки, та пережили сильний стрес, який намагаються пережити за допомогою їжі.

Отримані результати підтверджують нашу гіпотезу про те, що вплив війни на розвиток РХП серед населення має виражену тенденцію до зростання. З огляду на це, турбота про власне психічне та фізичне здоров'я має обов'язково включати превенцію розладів харчової поведінки. Дані нашого дослідження допоможуть краще зрозуміти прояви РХП під час війни в Україні.

Список бібліографічних посилань:

1. WHO. Mental Health of Children and Adolescents (Chapter 11). WHO Taskforce Mental health: facing the challenges, building solutions: report from the WHO European Ministerial Conference. Geneva: World Health Organization; 2005. p. 85–91.
2. Ruiz-Lazaro PM. Epidemiology of eating behavior disorders in Spain. *Actas Esp Psiquiatr* 2003; 31:85–94.
3. Eisenberg D, Nicklett EJ, Roeder K, Kirz NE. Eating disorder symptoms among college students: prevalence, persistence, correlates, and treatment-seeking. *J Am Coll Health* 2011; 59:700–7.

4. Hilbert A, de Zwaan M, Braehler E. How frequent are eating disturbances in the population? Norms of the eating disorder examination-questionnaire. *PloS One* 2012; 7:e29125.
5. Nasser M. Comparative study of the prevalence of abnormal eating attitudes among Arab female students of both London and Cairo universities. *Psychol Med* 1986; 16:621–5.
6. Okasha A, Kamel M, Sadek A, Lotaif ZB. Psychiatric morbidity among university students in Egypt. *Br J Psychiatry* 1977; 131:149–54.
7. Eapen V, Mabrouk AA, Bin-Othman S. Disordered eating attitudes and symptomatology among adolescent girls in the United Arab Emirates. *Eat Behav* 2006; 7:53–60.
8. Thomas J, Khan S, Abdulrahman AA. Eating attitudes and body image concerns among female university students in the United Arab Emirates. *Appetite* 2010; 54: 595–8.
9. Mousa TY, Al-Domi HA, Mashal RH, Jibril MA. Eating disturbances among adolescent schoolgirls in Jordan. *Appetite* 2010; 54:196–201.
10. Tozun M, Unsal A, Ayranci U, Arslan G. Prevalence of disordered eating and its impact on quality of life among a group of college students in a province of west Turkey. *Salud Publica Mex* 2010; 52:190–8.
11. Schimdt U. Risk factors for eating disorders. In: Fairburn CG, Brownell KD, editors. *Eating disorders and obesity: a comprehensive handbook*. 2nd ed. New York: Guilford Press; 2002. p. 247–50.
12. Jacobi C, Hayward C, de Zwaan M, Kraemer HC, Agras WS. Coming to terms with risk factors for eating disorders: application of risk terminology and suggestions for a general taxonomy. *Psychol Bull* 2004; 130:19–65.
13. Dalle-Grave R, Rigamonti R, Todisco P, Oliosi E. Dissociation and traumatic experiences in eating disorders. *Eur Eat Disord Rev* 1996; 4:232–40.
14. Gleaves DH, Eberenz KP, May MC. Scope and significance of posttraumatic symptomatology among women hospitalized for an eating disorder. *Int J Eat Disord* 1998; 24:147–56.

15. Chen LP, Murad MH, Paras ML, Colbenson KM, Sattler AL, Goranson EN, et al. Sexual abuse and lifetime diagnosis of psychiatric disorders: systematic review and meta-analysis. *Mayo Clin Proc* 2011; 85:618–29.
16. Wonderlich SA, Brewerton TD, Jolic Z, Dansky BS, Abbott DW. Relationship of childhood sexual abuse and eating disorders. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 1997; 36:1107–15.
17. Brewerton TD. Eating disorders, trauma, and comorbidity: focus on PTSD. *Eat Disord* 2007; 15:285–304.
18. Tagay S, Schlegl S, Senf W. Traumatic events, posttraumatic stress symptomatology and somatoform symptoms in eating disorder patients. *Eur Eat Disord Rev* 2010; 18:124–32.
19. Hoge CW, Castro CA, Messer SC, McGurk D, Cotting DI, Koffman RL. Combat duty in Iraq and Afghanistan, mental health problems, and barriers to care. *N Engl J Med* 2004; 351:13–22.
20. Fiedler N, Ozakinci G, Hallman W, Wartenberg D, Brewer NT, Barrett DH, et al. Military deployment to the Gulf War as a risk factor for psychiatric illness among US troops. *Br J Psychiatry* 2006; 188:453–9.
21. Black DW, Carney CP, Peloso PM, Woolson RF, Schwartz DA, Voelker MD, et al. Gulf War veterans with anxiety: prevalence, comorbidity, and risk factors. *Epidemiology* 2004; 15:135–42.
22. McNulty PA. Prevalence and contributing factors of eating disorder behaviors in active duty Navy men. *Mil Med* 1997; 162:753–8.
23. McNulty PA. Prevalence and contributing factors of eating disorder behaviors in a population of female Navy nurses. *Mil Med* 1997; 162:703–6.
24. Jacobson IG, Smith TC, Smith B, Keel PK, Amoroso PJ, Wells TS, et al. Disordered eating and weight changes after deployment: longitudinal assessment of a large US military cohort. *Am J Epidemiol* 2009; 169:415–27.
25. Smith C, Klosterbuer A, Levine AS. Military experience strongly influences postservice eating behavior and BMI status in American veterans. *Appetite* 2009; 52: 280–9.

26. Maguen S, Cohen B, Cohen G, Madden E, Bertenthal D, Seal K. Eating disorders and psychiatric comorbidity among Iraq and Afghanistan veterans. *Womens Health Issues* 2012; 22:e403–6.
27. Staff. Amnesty report accuses Hizbullah of war crimes. *The guardian*. <http://www.guardian.co.uk/world/2006/sep/14/syria.israelandthepalestinians>; 2006.
28. Martin S, Younes K. Lebanon: Refugees International's Statement for Donors' Conference Beirut: Refugees International; 2006.
29. Morgan JF, Reid F, Lacey JH. The SCOFF questionnaire: assessment of a new screenig tool for eating disorders. *BMJ* 1999; 319:1467–8.

СЕКЦІЯ: Психологія

УДК 159.9.072:378.146

КРАВЧЕНКО Дарина Михайлівна,

здобувач вищої освіти

Науковий керівник – Мороз О.І.,

к. п. н., доцент, доцент кафедри психології

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет

Імені академіка Степана Дем'янчука»

м. Рівне, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Сучасне інформаційне суспільство демонструє активні темпи розвитку у всіх сферах діяльності. І, за результатами спостережень, ця динаміка набирає обертів. Але, разом з активізацією різного роду діяльності значно зростають і вимоги до потенційних виконавців. Так, на сьогоднішній день, наприклад роботодавці, не стільки звертають увагу на професійні вміння, а на особистісні якості – комунікабельність, здатність працювати в колективі, нестандартний (творчий) підхід до виконання завдань. При цьому, зважаючи на поширення дистанційних видів зайнятості, що не потребують безпосередньої взаємодії

індивіда з соціумом, в процесі власної діяльності (в тому числі професійної) творчість (креативність) особистості відіграє чи не головну роль.

Не дивлячись на те, що поняття «творчість» та «творча активність» навіть на рівні побуту видаються легко диференційованими – це не так. Тому іноді, в тому числі і серед науковців, трактується некоректно. Та, не дивлячись на складнощі, свою цікавість перед дослідників воно не втрачає.

«Батько» психоаналізу, психолог З. Фрейд характеризував творчість як спосіб задовольнити внутрішні потреби особистості, що виникає як наслідок інстинкту підсвідомості людини до діяльності, які підкріплюються емоціями.

Холоденко В. О., досліджуючи безпосередньо сутність творчої активності, частково підтримала твердження З. Фрейда, та наголосила на тому, що творча активність формується в індивіда під впливом внутрішньої необхідності в творчості: «Творча активність мотивована внутрішньою потребою у творчості, базується на загальній активності та взаємодії свідомого, підсвідомого й неусвідомлюваного. Вона виявляється, розвивається і формується у процесі творчої діяльності, у долатті суперечностей та проблемних ситуацій і по суті є самодіяльністю, важливою умовою якої є свобода» [1, с. 87].

Наші сучасники також не втрачають цікавості до дослідження даного поняття. Це пов'язано з усвідомленням людства, що творчість, як окремий феномен, відіграє чи не головну роль, та є рушійною силою в процесі виникнення прогресу. Тому проблема дослідження та пошуки можливостей розвитку творчої активності набуває все більшої уваги серед наукового світу.

Трактуючи безпосередньо поняття «творча активність», думки науковців дещо розходяться. Так, А. Маслоу ототожнював його з самоактуалізацією, на відміну Н. Роджерс та К. Роджерса, які вважали творчу активність окремим компонентом самоактуалізації.

С. Д. Дімітрова-Бурлаєнко ототожнювала творчість з діяльністю, яка спрямована на генерацію нових ідей, але разом з тим, вона наголосила, що

творчість, на відміну від діяльності, не вимагає кількісного результату: «Творчість можна визначити як діяльність заради процесу» [2, с. 7].

При тому, В.О. Моляко визначив, що творча активність – це перевага людини, що забезпечує для неї можливість пристосування майже до будь яких умов існування. Тобто, в якійсь мірі, творчість відіграє важливу роль в адаптивності особистості.

Тож, аналізуючи попередні дослідження, поняття «творча активність» можна схарактеризувати як складне особистісне утворення динамічного характеру, за якого індивід мобілізуючи власні психічні процеси (уява, воля, емоції, сприйняття) намагається задовільнити потребу в саморозвитку, самоствердженні, самовираженні, самоактуалізації або самовдосконаленні шляхом виявлення і апробації нових для нього видів занять чи завдань без обов'язкового матеріального результату.

Разом з тим, психологи говорять про полікомпонентність творчої активності. Тобто, досліджуючи творчу активність, ми повинні розуміти, що дана структура не монолітна, а складається з ряду компонентів. При цьому, в процесі розподілу таких компонентів науковці розходяться. Але не дивлячись на це, більшість психологів (наприклад С. В. Дорофей, В. В. Луценко, В. Г. Демків, М. С. Барчій та ін.), одноголосно до таких структур відносять мотиваційний компонент (хоч при цьому можуть їх особисті трактування можуть незначно відрізнятись, але це не відрізняє суті), емоційний (що також може мати дещо різну назву (афективний) або трактування) та поведінковий або діяльнісний [3, 4].

Юнацький вік вважається психологами сенситивним для формування та розвитку творчої активності. Саме в ранньому юнацькому віці ми маємо змогу не лише розвивати вроджені задатки до творчості, а й закласти підвалини творчої активності, так як на сьогодні вже є відомим факт – творчість в особистості можливо розвивати і без наявності вроджених здібностей. Творча активність – це ініціативність, вихід за межі неможливого, нестандартність,

нешаблонність, це нове бачення вже давно відомого, і це є забезпеченням конкурентоспроможної, різносторонньо розвиненої творчої особистості.

Науковці говорять про те, що пік проявів творчості особистості припадає приблизно на 20-30 років. Але, це залежить від впливу ряду зовнішніх та внутрішніх факторів, внаслідок чого, пік продуктивності творчої активності може сягати юнацького, або ж навіть похилого віку.

Туриніна О. Л. до таких факторів відносить:

1. Навчально виховний вплив – батьки, вихователі, вчителі.
2. Релігійний вплив – заборони, обмеження які диктуються віросповіданням самого індивіда чи його батьків.
3. Вплив соціуму – друзі та товариші, ставлення окремого соціуму до певного виду діяльності.
4. Вроджені задатки – хоча цей фактор і не є значним, та іноді може стати вирішальним.
5. Внутрішні фактори – самооцінка, емоційний стан [5].

При цьому активний розвиток творчої активності припадає на юнацький вік. Так, Поліщук А.М., досліджуючи самоактуалізацію як новоутворення юнацького віку, виявила взаємозалежність рівня самоактуалізації та проявів креативності.

В свою чергу ряд психологів – М. Глейтман, А. Фрідлунд та Д. Райсберг дослідили та систематизували фактори, що мають вплив на розвиток творчої активності. Виокремивши такі, що гальмують розвиток креативності, вони об'єднали їх в групи, та назвали «бар'єрами», що стають на шляху до формування творчої активності в ранній юності. Так, вони сформували 5 таких бар'єрів:

1. емоційні – (проявляється у вигляді фобії у нових починаннях, страх стати «посміховиськом», розкритикованим перед оточуючими, особливо близькими);

2. культурні – «...що фантазія — це гаяння часу», заборона самому собі виконувати якісь дії через невідповідність віку («Я вже не дитина») або статусу;

3. засвоєні – визначені неписані (іноді загальноприйняті) правила виконання переліку дій у відповідній ситуації;

4. сприйняття – суб'єктивне сприйняття дійсності та виконуваної роботи [4, с. 115].

Вчасно виявивши дію окремих (зі вказаних) бар'єрів на юнаків, ми матимо змогу впливати на них, і таким чином забезпечити активний розвиток творчої активності в ранньому юнацькому віці.

Разом з тим, С. О. Сисоєва виділяє ряд умов, забезпечивши які, юнаки матимуть змогу максимально ефективно використовувати та розвивати власними творчий ресурс. До таких автор віднесла:

1. Індивідуалізація завдань.
2. Створення сприятливих умов для можливості реалізації творчих здібностей.
3. Допомога та підтримка у процесі самовизначення та самореалізації.
4. Участь юнаків в різних видах діяльності, в тому числі громадської.
5. Підтримка сприятливої атмосфери в групі.
6. Забезпечення юнаків соціальним захистом, вільним особистим часом, матеріально-технічним оснащенням освітнього процесу.
7. Достатня кваліфікованість педагога, що включає вміння виявити та допомогти розкрити творчі здібності, та перевагу у демократичній формі спілкування зі своїми вихованцями [5, с. 218].

При цьому, варто зауважити, що творча активність в юності здатна розвиватися також під впливом уяви, фантазії, інтуїції – тобто вроджених якостей особистості. Але, разом з тим, іноді саме творча активність особистості стає рушійною силою до розвитку творчого потенціалу. В такому плані все буде залежати від наявності та ступеню впливу на окрему особистість

зазначених вище «бар'єрів», а також індивідуальне відношення та сприйнятливність індивіда до таких.

Отже, можна зробити висновок, що творчість є невід'ємною складовою формування прогресивної, конкурентоспроможної особистості. Разом з тим, сучасні науковці відносяться до однозначного трактування даного твердження досить критично, і стверджують, що це складне, полікомпонентне утворення, яке потребує різностороннього, глибокого дослідження.

Зважаючи на те, що рання юність є сенситивним періодом для розвитку креативності і, відповідно, творчої активності, дослідження творчості в контексті ранньої юності є найбільш влучним. Однак, на юнаків, в процесі розвитку творчої активності, може впливати ряд зовнішніх та внутрішніх бар'єрів, виявивши їх та їх вплив на конкретного індивіда, ми матимемо змогу коректно, максимально ефективно підійти до вирішення проблеми розвитку творчої активності в юності.

Список бібліографічних посилань:

1. Холоденко В. О. Сутність зміст та структура творчої активності особистості. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"*. Ніжин. НДУ ім. М. Гоголя, 2013. № 1. С. 84–88. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24882>.
2. Дімітрова-Бурлаєнко С. Д. Генеза поняття "креативна компетентність" у контексті психолого-педагогічних досліджень. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / ред. : І. Ф. Прокопенко, С. Т. Золотухін ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2017. № 58. С. 3-14.
3. Дорфей С. В. Творча активність як мотиваційний компонент у системі підготовки спеціаліста до творчої професійної діяльності. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України*. 2012. № 18. С. 291–302.
4. Демків В. Г., Гірняк Г. С. Психологічні особливості та структура творчої активності майбутніх дизайнерів. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2020. Т. 6, № 1. С. 40–49. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.1.4>.

5. Туриніна О. Л. Психологія творчості : навч. посіб. Київ : МАУП, 2007. 160 с.

6. Крицька А. М. Професійна креативність в освітньому середовищі вищого навчального закладу. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2019. Т. 5, № 19. С. 111–119.

7. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія. Київ. ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. 404 с.

СЕКЦІЯ: Педагогіка та освітні технології

УДК 355.233:811(477)

КРИКУН Вікторія Дмитрівна,

канд. пед. наук,

начальник науково-дослідного відділу мовного тестування

наукового центру мовного тестування

Національний університет оборони України

імені Івана Черняхівського,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7409-3383>

ТЕХНОЛОГІЯ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ М'ЯКИХ НАВИЧОК ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Сьогодні важливу роль відіграють “м’які навички” (soft skills) військовослужбовців, які впливають на ефективність ухвалення рішень. Противник намагається вплинути на процес мислення та сприйняття дійсності, використовуючи психологічні та медіа інструменти з метою створення наративу для громадської думки. Звідси випливає, що актуальності набуває здатність військових фахівців до розв’язування професійних проблем через призму критичного мислення, адаптивності, командної взаємодії. У межах нашого дослідження ми фокусуємося на м’яких навичках, які можна швидко та

ефективно набути завдяки технології віртуальної реальності (далі – технології VR).

Питання застосування технології VR в різних сферах діяльності фахівців досліджували С. Аксьонов, А. Гощинський, А. Петренко-Лисак, А. Засєкін, Р. Павлюк, Ю. Лемешко та інші. Технології VR створюють технічними засобами світ, який передається людині через її відчуття (зір, слух, дотик). Віртуальна реальність імітує як вплив, так і реакції користувачів на вплив. Для створення переконливого комплексу відчуттів реальності, формування досвіду комп'ютерного синтезу властивостей та реакцій віртуальної реальності здійснюється в режимі реального часу [2, 4]. За допомогою технології VR кожна навчальна ситуація програмується зі змінними і середовищами, в яких військовий фахівець функціонує, ухвалює рішення.

Завдяки технологіям VR ефективно розвиваються такі м'які навички військовослужбовців [4]:

1) *Адаптивність* – здатність і готовність військового фахівця реагувати на зміну обставин та швидко ухвалювати рішення в умовах, що склалися. Для розвитку адаптивності рекомендуємо використовувати технології VR з ефектом повного занурення, які забезпечують правдоподібну симуляцію віртуального світу з високою деталізацією.

2) *Критичне мислення*. Здатність критично мислити під час вирішення професійних проблем вважається важливою м'якою навичкою для військовослужбовців, оскільки критичне мислення – це особливий вид розумової діяльності, характерними ознаками якого є вироблення стратегій прийняття рішень, вирішення проблемних професійних ситуацій на основі здобуття і опрацювання інформації; здійснення рефлексивних дій щодо будь-якого об'єкта чи явища, у тому числі власного процесу мислення тощо [3].

З метою розвитку критичного мислення військових фахівців доречно використовувати технології VR без занурення: симуляції із зображенням, звуком і контролерами, що транслюються на екран. Такі системи вважаються технологіями VR, оскільки за ступенем впливу на користувача вони

перевершують інші засоби мультимедіа, хоча і не реалізують повною мірою вимоги, які висуваються до технології VR.

3) *Командна взаємодія* вважається продуктивною формою діяльності військових фахівців, яка передбачає сформованість професійних та комунікативних навичок, критичного мислення, креативності та лідерських якостей. Для командної взаємодії в нагоді є технології VR зі спільною інфраструктурою. Таке середовище не забезпечує “повного занурення”, проте здійснює організовану взаємодію з іншими користувачами, яку складно досягти завдяки технологіям “справжньої” VR. Наприклад, платформа “3D Immersive Collaboration” створює навчальні 3D-простори для спільної діяльності учасників з “ефектом присутності” [2].

Отже, технологія VR вирішує низку актуальних завдань за допомогою сучасних пристроїв: VR є розширеною формою спілкування, яка забезпечує взаємодію людина-машина, людина-людина, людина-суспільство, людина – соціальний суб’єкт; VR реалізує найважливішу з комунікаційних функцій – пізнавальну функцію завдяки розширенню спектра сприйняття інформації людиною; VR забезпечує швидкий і зручний доступ до різних довідкових матеріалів (каталогів, довідників, енциклопедій) в будь-якій точці світу з відтворенням реальної обстановки будь-якої бібліотеки або інформаційного сховища [1]. Окрім цього, технології VR дають змогу створити професійно орієнтоване середовище, де через актуалізацію набутих знань набуваються м’які навички, важливі для вирішення проблем професійного спрямування. Такі ситуації дають змогу швидко та результативно сформувати досвід професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань:

1. Грибанова С. А. и др. Технології віртуальної реальності в інноваційних комунікаціях: теоретичний аспект. – Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ): матеріали міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 20 листоп. 2020 р.). – Харків: ХНУВС, 2020.-С. 157-159., 2020.

2. Трач Ю. В. VR-технології як метод і засіб навчання // Освітологічний дискурс. – 2017. – №. 3-4. – С. 309-322.

3. Харченко Н. Розвиток критичного мислення. Інноваційні форми роботи для дітей і дорослих / Н. Харченко; Київ : «Видавнича група «Шкільний світ», 2018 — 120 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).

4. Virtual Reality. Retrieved from: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/virtualnaja-realnost-vr>.

СЕКЦІЯ: Юриспруденція

УДК 378

ЛИСЕНКО Оксана Юріївна,

студентка 3 курсу

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

ім. Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З початку повномасштабного вторгнення рф на територію України, життя кожного громадянина, так само як й інші сфери діяльності в суспільстві, зазнали значних змін. Відповідно, кримінальний процес не став виключенням, адже судові та інші правоохоронні установи не були готові до таких перемін, бо законодавча база не передбачала ніяких норм та правил, які б змогли вирішити питання щодо функціонування відповідних установ в умовах військового стану. Тобто, щоб вирішити цю проблему, парламент вимушений був прийняти ряд законодавчих актів, які допомогли б вирішити поставлені проблеми, включаючи внесення змін в доказову діяльність у кримінальному провадженні під час війни.

Серед науковців, які займалися вивченням цього питання в тій чи іншій мірі, варто виокремити таких як: Гальченко В. І., Дунаєва Т. Є., Гнатенко В. С., Лоскутов Т. О., Татарин І. І., Апалькова А. О. та інші.

Розглядаючи цю тему, перш за все варто зазначити, що вирішуючи питання проблем проведення досудового розслідування в умовах військового стану, варто погодитися з думкою Лисенкова М. про те, що у кримінальних провадженнях особливу увагу варто приділяти територіальному критерію, а саме, тим кримінальним правопорушенням, що вчинені на підконтрольній Україні території, та тим, які вчинено на тимчасово окупованих територіях. На думку науковця, така необхідність зумовлена тим, що у кримінальних провадженнях при збиранні доказів на територіях, що не підконтрольні державі або на яких ведуться бойові дії, неможливо дістатися слідчому та прокурору до місця вчинення того чи іншого злочину, задля проведення відповідних слідчих (розшукових) та процесуальних дій [1, с. 119].

Із прийняттям від 1 травня 2022 року Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу, а саме, Кодекс доповнено новою Главою XI-1 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», а також статтею 615 Кримінального процесуального кодексу України.

Говорячи про специфіку доказування у кримінальному процесі, то перш за все варто наголосити на тому, що його особливості полягають в зборі, перевірці та оцінці наявних доказів в тому чи іншому провадженні. Саме за наявності якісної та достатньої доказової бази можливо притягнути винних осіб, які вчинили злочин, до кримінальної відповідальності, встановленої законом.

Прете, говорячи про порядок та умови використання доказової бази під час військового стану, то вони містяться у положенні статті 615 Кримінального процесуального кодексу. Тому для більш детального аналізу, слід звернути

увагу на те, що, по-перше, раніше обґрунтувати свої висновки суд міг лише на тих показаннях, які він сприймав безпосередньо в суді. Кодексом також передбачалося, що суд не може обґрунтовувати свої рішення з посиланням на показання, які надавалися безпосередньо слідчому або прокурору, не враховуючи порядок частини 11 статті 615 Кодексу. Однак, враховуючи специфіку військового стану, законодавець, вирішив зробити виняток із правила зазначивши, що показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані, як докази в суді, виключно за наявності захисника допитуваних осіб та відеофіксації такої слідчої дії [2].

З приводу цього варто зазначити, що ні для кого не секрет, що введення військового стану тягне за собою порушення конституційних прав громадян, і це є повністю виправданим. Адже, у випадку неявки захисника для участі у проведенні такої процесуальної дії як допит, дізнавач, слідчий, прокурор можуть запровадити дистанційну участь захисника за допомогою використання спеціальних технічних засобів (відео-, аудіозв'язку). Так, у випадку дистанційної участі захисника підозрюваний, обвинувачений позбавляються можливості провести конфіденційне спілкування зі своїм адвокатом, в зв'язку з чим виникає порушення прав особи, що притягається до кримінальної відповідальності, а також самої адвокатської таємниці (у тому випадку, якщо до початку допиту підозрюваному, обвинуваченому було надано можливість поспілкуватись зі своїм захисником в порядку відео-, аудіозв'язку). Також існує загроза застосування до підзахисного заходів фізичного або психологічного впливу, адже адвокат не має можливості впевнитися у добровільності дій підзахисного під час проведення такої слідчої дії [3, с. 167].

Змін також зазнала та частина процесуальних норм, яка безпосередньо стосується проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема обшук та огляд житла чи іншого володіння особи, а також обшук особи. В такому випадку, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим, або існує небезпека для

їхнього життя чи здоров'я при проведенні такої слідчої дії, то проведення таких дій допускається без залучення понятих (п. 1 ч. 1 ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України). Тобто, при проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи або його огляді, а також при обшуці особи, хід таких слідчих дій повинен в обов'язковому порядку фіксуватися за допомогою відповідних технічних засобів шляхом безперервного відеозапису, а в подальшому, під час судовому провадженні такі докази будуть визнанні допустимими [2].

Отже, ми можемо дійти висновку, що з початку повномасштабного вторгнення, законодавець був вимушений внести до Кримінального процесуального кодексу України значних змін, які дозволили продовжити, а також в певній мірі спростити діяльність правоохоронних органів в кримінальному провадженні, зокрема в тій частині, що стосується доказової діяльності. Тому, це питання потребує подальшого дослідження, адже як ми можемо побачити, з початку введення на території України військового стану, законодавство зазнає все більше і більше змін, які потребують доопрацювання та вдосконалення.

Список бібліографічних посилань:

1. Пономаренко А. В. Особливості збирання доказів у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 травня. 2022 р.). Київ, 2022. С. 118-121.

2. Докази та доказування в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: суддя ВС розповіла про практику Верховного Суду: веб-сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/214529_dokazi-tadokazuvannya-v-krimnlnomu-provadžhenn-v-umovakh-vonnogo-stanusuddya-vs-rozpovla-pro-prak-tiku-verkhovnogo-sudu.

3. Гальченко В. С. Докази й доказування в кримінальному процесі під час воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. Київ, 2022. № 5. С. 166-167. URL:

http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/22294/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC.%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_18.11.2022_%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%A2%D0%9A%D0%90_p168-169.pdf.

СЕКЦІЯ: Педагогіка та освітні технології

УДК 377

ЛОКШИН Віктор Соломонович,

доктор педагогічних наук (доктор хабілітований)

викладач вищої категорії кафедри (науково-методичної комісії)

психолого-педагогічних дисциплін

Київського професійно-педагогічного коледжу ім. Антона Макаренка

м. Київ, Україна

**ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ
КОМПЛЕКСНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Управління цінностями на рівні закладів і установ професійної освіти розширює можливості мотивації персоналу на основі ціннісних стратегій комплексної діджиталізації суспільства.

Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у контексті діджиталізації суспільства є система цінностей в умовах євроінтеграції [1]. В процесі проведення аналізу щодо проблем формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання можна зробити висновок, що не завжди приділяється належна увага таким її аспектам, як рівні розвитку цінностей, рівнів розвитку ціннісної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в формування ціннісної компетентності у контексті модернізації вищої освіти.

Мета проведення науково-педагогічних досліджень полягає в розробленні та теоретичному обґрунтуванні моделі формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання з урахуванням діджиталізації.

Глобалізація процесу формування міжнародних відносин, інтеграційні процеси, що відбуваються в Європі, прагнення України стати повноцінним членом європейської та світової спільноти визначили зміну цільових орієнтирів неперервної вищої освіти[2]. Процеси модернізації вищої освіти стосуються і аспектів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання як її складової, здатної продуктивно використовувати внутрішні і зовнішні ресурси та забезпечувати формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах євроінтеграції. Керівники закладів та установ професійної освіти не завжди мають достатній вичерпний рівень уявлення про цінності, значущі для працівників, тому стратегія розвитку сучасних навчальних закладів іноді виявляється недостатньо вдалою. Неважливо, наскільки блискуче проведений аналіз, на якому заснована стратегія, адже саме люди - від директорів до персоналу педагогів професійного навчання середньої ланки - повинні розуміти цю стратегія відповідає їхній системі цінностей. Мова йдеться про цінності корпоративні, загальнолюдські, сімейно-традиційні і ключові[4].

Ми говоримо про людські фактори, а не про матеріальну сторону справи. І цей чинник нині знаходить широке визнання у всьому світі. Цінності мають значення. Вони слугують основою для прийняття рішень і виконання дій. Цінності у відповідності до рівнів розвитку впливають на підходи до управління сучасними навчальними закладами в контексті вимірів зорієнтованими на практико-орієнтовані технології. у різних країнах світу відрізняється навіть оформлення логотипу компанії при вході, що визначає цінності команди саме в даній країні. Сила цих цінностей схожа з маховим колесом, яке важко зупинити і складно повернути. верстви – глибинні цінності, що, вибудовують стосунки лідера або його послідовників між собою. формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання не можливе без

урахування системи цінностей. [3] доречно розглядати ціннісні стратегії як складову професійної компетентності в контексті діджиталізації суспільства.

Список бібліографічних посилань:

1. Локшин В. С. Формування професійної компетентності менеджерів є соціокультурної сфери в контексті модернізації вищої освіти : монографія / В. С. Локшин. – Рівне: ТЗОВФірма ”Овід “, 2013. – 296 с.
2. Локшин В. С. Управління та розвиток персоналу(основні поняття) / Розвиток системи навчання на робочому місці. / Локшин В.С.- К: [Елпторіан Profiles] / 2011.-72с.
3. Локшин В. С. Методологические основы формирования профессиональной компетентности менеджеров социокультурной деятельности В.С. Локшин// Прага: Vedecko vydavatelske centrum „Sociosfera-CZ”2013.- Ч.1.- С.122-127.
4. Локшин В. С. Формирование компетентностной модели системы профессиональной подготовки менеджеров социокультурной сферы в контексте модернизации высшего образования В.С. Локшин // Прага: Vedecko vydavatelske centrum „Sociosfera-CZ-№4”2013.-С.125-131.Прага: Vedecko vydavatelske centrum «Sociosfera-CZ»2013.
5. Локшин В. С. Професійна компетентність менеджерів соціокультурної сфери в контексті феноменологічних складових понятійного апарату/ В.С. Локшин // Молодь і ринок. – 2011. – № 1(72). – С.59–66.
6. Педагогіка вищої школи / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех [та ін.]; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенка, В. І. Лугового – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 256 с.
7. Психолого-педагогічне проектування особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання у вищих навчальних закладах: [монографія / за заг. ред. В. П. Андрущенка, В.І. Лугового]. – К.: „Педагогічна думка”, 2008. – 253 с.
8. Український педагогічний словник [уклад. С. У. Гончаренко]. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

9. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно – ориентированой парадигмы образования / А. В. Хуторской // Нар. образование.– 2003. – №2.– С. 18-24.

СЕКЦІЯ: Педагогіка та освітні технології

УДК 008

ЛОКШИН Віктор Соломонович,

доктор педагогічних наук (доктор хабілітований)

викладач вищої категорії кафедри(науково-методичної комісії)

психолого-педагогічних дисциплін

Київського професійно-педагогічного коледжу ім. Антона Макаренка

м. Київ, Україна

ПРОФЕСІЙНА УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА МЕНЕДЖЕРІВ СКС

Вступ. Під менеджментом розуміється система управлінської діяльності, що забезпечує успішне функціонування самих різних соціальних інститутів - організацій, покликаних здійснювати деяку соціально-значиму діяльність.

Соціально-культурна сфера - складне, неоднозначне поняття. Одні автори визначають соціально-культурну сферу як сукупність підприємств, що випускають продукт, пов'язаний з життєдіяльністю людей, і в цьому випадку до соціально-культурній сфері ставляться дуже багато галузей економіки, такі як автомобілебудування, виробництво побутової техніки та ін. Інші вкладають в поняття соціально - культурної сфери сукупність підприємств, що виконують соціально-культурні функції, що мають значення для культурного рівня всього суспільства, в цьому випадку в соціально-культурну сферу потрапляє достатньо вузький перелік підприємств - театри, бібліотеки, клуби, музеї.

Під соціально-культурною сферою слід розуміти сукупність галузей, підприємства яких виробляють товари та послуги, необхідні для задоволення соціально-культурних потреб людини.

Менеджер соціально-культурної діяльності може вважатися професійно компетентним, маючи досить високий рівень освіти, володіючи необхідними

навичками, вміннями, маючи професійно-діловий досвід, організаторські здібності.

У чому специфіка діяльності менеджера соціально-культурної сфери (СКС) піде мова в даній контрольній роботі.

1. Специфіка діяльності менеджера СКС

Менеджери соціокультурної сфери мають відповідати цілому ряду специфічних вимог, зумовлених особливостями самої соціокультурної діяльності та її конкретних суб'єктів:

Соціокультурна середа, що формується в суспільстві, поступово трансформується з середовища тільки споживання в середу причетності, залучення та розвитку людини, що обумовлює необхідність становлення і розвитку особливого типу управління - менеджменту. 2. Управління в соціокультурній сфері виражається в конкретній організації та регулювання діяльності колективів, який у свою чергу, забезпечують відтворення соціального і культурного життя людей; в розробці стратегічних і поточних цілей і завдань соціокультурного розвитку відповідного регіону.

Професійна компетентність менеджера визначається його орієнтацією на культуровоспроизводящую і культуротворчим діяльність з людьми, його здібностями до публічної діяльності, імпровізації і творчого самовираження.

Соціокультурний менеджмент і виробничий процес у цій сфері - це не маніпулювання індиферентної масою людей, а гармонійна діяльність, в основі якої знаходяться духовні начала, особистість, людські ресурси, але не ресурс, який визначається набором індивідів, а являє собою сукупність організаційних відносин, окреслених певної соціокультурної діяльністю.

Виходячи з того, що соціокультурна сфера набула сьогодні характер як некомерційною, так і комерційної діяльності, менеджер соціально-культурної діяльності зобов'язаний бути економічно і юридично грамотним фахівцем, а його діяльність порівнюватися з закономірностями культурно-історичних і сучасних процесів, людського досвіду спілкування і взаємодії.

Оскільки в соціокультурній сфері ключовими фігурами виробничого процесу є в основному люди творчої праці, процес регулювання і координації їх діяльності повинен спиратися на мотиваційні і стимулюючі фактори.

Відсутність жорсткого контролю зверху, невтручання і свобода діяльності припускають інші стандарти якості, які у вітчизняних умовах не завжди можуть бути на рівні світових, але обов'язково повинні відповідати запитам споживачів.

Менеджмент в СКС передбачає в цих умовах максимально можливе делегування повноважень, розвиток горизонтальних комунікацій без посередництва адміністрації, свободу циркуляції культурної, творчої, мистецької, соціальної інформації.

Для того щоб утримати кращі ідеї та їх носіїв у закладі культури, необхідно створити в ньому умови для розвитку підприємницького духу, клімату інновацій. Ідеї, навіть найкращі, повинні пройти період "виношування", потребують підтримки, фінансування та дотримання певних правил:

Завжди заохочуйте діяльних співробітників.

При першій можливості проводите неформальні зустрічі.

Допускайте можливість помилок і використовуйте їх як уроки.

Будьте наполегливі в доведенні ідеї до реалізації.

Винагороджуйте творчі знахідки заради майбутніх інновацій.

Планування робочих місць повинна стимулювати неформальне спілкування співробітників.

Організуйте людей в невеликі команди щодо майбутніх творчих проєктів.

2. Професійна і управлінська культура менеджера СКС

Професійна управлінська культура менеджера соціально-культурної діяльності формується на основі варіативного поєднання двох видів знання:

- Операціонального знання, яке звернено на виконання конкретних дій і визначає професійний кругозір менеджера;
- Метазнання, пов'язані з механізмами та інструментами управлінської діяльності, її структурою, швидкої професійної адаптацією, продуктивністю реалізації здібностей.

Особливою ознакою професійної управлінської культури виступає категорія творчої діяльності, тісно пов'язана з природними основами соціально-культурної сфери, де первинними якостями менеджменту та менеджера виступають оригінальність, гнучкість, нестандартність мислення, здатність генерувати ідеї, прораховувати адекватні шляхи їх реалізації та передбачати можливі результати.

Професійне особа менеджера культури і мистецтва визначається також моральними та етичними нормами. Це відноситься до всіх областей менеджменту незалежно від галузей діяльності, в яких він здійснюється.

У середовищі культури і мистецтва морально-етичні норми менеджера зобов'язані бути виключно чисті, бо його діяльність стикається з надзвичайно

складною, витонченою і вразливою людської натурою, властивої творчої особистості.

Слід пам'ятати, що структура діяльності менеджера соціально-культурної сфери, так чи інакше, пов'язана з виконанням його професійних завдань, а, отже, з його вмінням діяти.

Основа ж кожної дії та їх послідовність визначаються системою орієнтирів, які дозволяють точно виконувати задані дії-операції.

Майстерність виконання професійних дій завжди пов'язане з інтелектом і мисленням.

Мислення професійно підготовленого менеджера виявляється в умінні бачити в конкретних умовах, в ситуації, що склалася професійну завдання, що реалізовує мета професійної діяльності, перетворити ці умови, ситуацію і наблизитися до досягнення мети.

Додамо при цьому, що професійне менеджерське мислення необхідно фахівцеві не тільки для вирішення поточних завдань, пов'язаних з процесом діяльності, але й для усвідомлення нових, виявлення невирішених професійних проблем.

Вирішуючи професійні завдання, менеджер мислення зумовлює: складність і характер поставленого завдання; структурування операцій (аналіз, синтез, порівняння, конкретизація, узагальнення, систематизація і т.п.), за допомогою якого здійснює пошук правильного рішення; можливий результат.

У психології виділяється кілька видів мислення: наочно-дієве, наочно-образне, абстрактно-логічне; практичне і теоретичне; репродуктивне і творче; інтуїтивне і аналітичне; реалістичне і артистична. Але в контексті менеджерської діяльності виразно проявляються і певні типи мислення.

Мислення менеджера, орієнтований на новації, пошук "ноу-хау", проривні соціокультурні технології, творчість, генерацію ідей, нових форм і методів роботи, зумовлює інноваційний характер діяльності.

Мислення менеджера, що впевнений у правильності своєї діяльності, працює з високим ступенем самовіддачі, "викладається" на роботі, прагне

домогтися поставлених цілей не тільки в своїй безпосередній роботі, але і в роботі установи культури в цілому, може забезпечувати активно-творчу діяльність. Пасивно-виконавську мислення не є прогресивним. Як правило, менеджери з таким мисленням - хороші виконавці, педантично роблять свою роботу, але тільки в рамках посадової інструкції, їх зазвичай називають "службиста". Вони не проявляють ініціативу, творчість, але відмінно виконують накази і розпорядження.

Такий тип мислення широко поширений в структурах управління з жорсткою виконавською дисципліною, у яких суворо регламентовані службові, технологічні та виробничі відносини. Цей тип мислення абсолютно неприйнятний для менеджменту соціокультурної діяльності, який, перш за все, забезпечує розвиток творчого потенціалу і не здатний функціонувати інакше.

На підставі багаторічної практики менеджери цієї сфери вже виробили своєрідність — ные етичні норми і правила, які отримали статус законів, правда, неписаних. У них увійшли норми відносин між самими менеджерами, менеджерами і артистами, менеджерами і підпорядкований — ними. Вироблено і застосовуються особливі процедури вирішення спорів та конфліктів.

3. Професійна етика менеджера СКС

В силу свого службового статусу і положення менеджер завжди несе відповідальність за людей, з якими він працює. Взаємодія менеджера з виконавцем (артистом, художником, професійним або самодіяльним колективом) завжди має витончені етичні форми, крихку структуру, здатні в будь-який момент руйнуватися під найменшим впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Виконавці завжди шукають хороших менеджерів, які могли б їх професійно і гідно представляти на внутрішньому і зарубіжному ринку виконавського мистецтва.

Менеджер, зі свого боку, зв'язуючи себе контрактом з тим або іншим діячем мистецтва, не може втратити багатьох факторів і, на перший погляд, дрібних деталей і нюансів.

Перш за все, менеджер зобов'язаний: переконатися у відсутності у свого клієнта будь-яких угод, контрактів та зобов'язань з іншими менеджерами, не допускати переманювання артистів у інших менеджерів необґрунтованими обіцянками "крутих" гонорарів і ангажемент; гранично ясно, в письмовій формі складати контракти.

Вказуючи взаємні зобов'язання і відповідальність, ще до підписання угоди необхідно інформувати свого підопічного про його витрати на харчування, готель, переїзди, телефонні переговори і т.д., про способи відшкодування цих витрат і про умови припинення або продовження контракту; в означений термін виплачувати гонорар і витрати, розбіжності з приводу непередбачених витрат вирішувати шляхом переговорів.

У випадках творчої кризи виконавця менеджер зобов'язаний щиро порозумітися з ним і запропонувати варіанти роботи в іншому амплуа, з іншими менеджерами.

Отримавши повноваження від виконавця, менеджер зобов'язаний створити умови для виконання його зобов'язань артистом, бо невиконання шкодить репутації не тільки самого виконавця, але і менеджера, його перспективі в роботі з іншими виконавцями.

Важливим аспектом етики ділових відносин є взаємодія менеджера і представника, який виступає від імені установи культури, концертного майданчика і т.д. Тут криється одна з головних проблем професії менеджера. З одного боку, менеджер має виконавця, а, з іншого боку, представник висловлює інтереси аудиторії через свою організацію.

У цій комунікації менеджерські та представницькі організації разом вирішують одну задачу і відповідають за дії та виконання взаємних зобов'язань співробітників своїх колективів. Взаємна довіра і загальні зобов'язання визначають стратегію дотримання не тільки правових, а й етичних норм поведінки.

Щоб уникнути пересудів і спотворень в творчі можливості, запитах виконавців, яких представляє менеджер, він зобов'язаний своєчасно надати

точну інформацію про виконавців. Пам'ятаючи про свою організуючу ролі і своєму професіоналізмі, при укладенні контракту з малодосвідченими представниками менеджер не вправі "підставляти", вводити в оману і обмежувати можливості і права, користуючись їх некомпетентністю.

Вважається неетичним спокуса представників грошима, цінними подарунками за лобіювання, представництво та рекламу виконавців. В іншому випадку можна серйозно зашкодити довірі приймаючої сторони.

У підписаному контракті наміри обох сторін виконуються повністю, точно і в строк, включаючи всі деталі та нюанси. Винятком можуть бути тільки затримки, пов'язані з винятковими обставинами, такими, як кліматичні умови, аварії та ін..

Всі інші можливі зміни контракту повинні своєчасно і пунктуально вирішуватися усіма зацікавленими сторонами. Етичні норми ділових відносин передбачають суворе дотримання всіх усних угод. У тих випадках, коли виникає загроза розриву контракту, слід зберегти добрі відносини, незважаючи на важкі і болісні колізії цього процесу.

Розрив угоди особливо знервовано відбувається, наприклад, через погану продажу квитків на концерт. У таких випадках необхідно застосовувати превентивні заходи у вигляді рекомендацій представнику посилити роботу по рекламі.

У випадку неминучості конфлікту необхідно забезпечити виплату компенсації менеджеру і виконавцю. Кожен проект гастрольного туру або разового концерту обумовлюються доходами, і представник завжди повинен реально представляти розмір своєї частки участі в контракті. Виключно несприятливі наслідки виникають не тільки для менеджера, виконавця, але й представників на місцях в тих випадках, коли виявляються порушення, допускаються нечесність і обман.

У професійній практиці етичні норми менеджменту не виключають розходжень у думках, протилежних поглядів, але якщо все ж, попри всі зусилля, не вдається прийти до спільної згоди, сторони зобов'язані знайти вихід

з положення в головному - підшукати відповідну заміну іс $\neg$ повністю або перенести час і дату концерту.

У менеджерському справі існує ще одна сфера відносин, менш помітна, в порівнянні з вищеназваними відносинами, яка не є предметом юридичних контрактів та угод, але виключно важлива і відповідальна. Мова йде про відносини між рівнозначними менеджерами та їх артистами. За неписаними правилами менеджер зобов'язаний поважати і дотримуватися недоторканності артистів іншого менеджера, іншими словами, дотримуватися нейтралітету по відношенню до того виконавця, якого не уповноважений представляти.

Менеджери повинні бути обачні, розумні, справедливі і дипломатичні, коли виникає спокуса обговорити передбачувані недоліки колег з артистами, представниками та іншими менеджерами. Змішування особистих і професійних відносин - одна з головних ознак низького професіоналізму.

Для нечесних по відношенню один до одного виконавців і менеджерів не існує інших рекомендацій, крім однієї - люди даної професії зобов'язані додержуватися законів "джентльменських" угод. Менеджер не може представляти артиста іншого менеджера, навіть якщо така ситуація виникає з ініціативи виконавця, без відвертого пояснення з його менеджером.

Головна риса професіонала-менеджера полягає в тому, що він є педагогом і зобов'язаний сам навчати персонал основним елементам своєї професії. Як правило, багато кращі учні неминує йдуть у власний бізнес, засновуючи свою організацію, або працюють в конкуруючих організаціях. Це не повинно бути причиною для взаємних звинувачень.

У цьому випадку потрібно завжди фіксувати умови взаємних відносин у письмовій формі, у тому числі щодо грошових зобов'язань, особливо в тій ситуації, коли менеджер залишає організацію. Очікується, що він буде дотримуватися конфіденційності внутрішніх комунікацій, процедур, відносин і особистих контактів із справжніми, попередніми і наступними роботодавцями.

4. Мотивація діяльності менеджера СКС

Професію менеджера соціокультурної діяльності, можна визначити як рід діяльності, джерелом мотивації якої є мистецтво спонукання людей до досягнення бажаних цілей, одержання намічених результатів.

Ринкові відносини і їх структури є результатом людських дій, але при цьому існує особливий характер дій, що виходить від особливого типу діячів, якими рухають певні мотиви. Тут можна поставити запитання: одні чи діячі є основою ринкових відносин? Відповідь буде негативна.

Основою ринкових відносин є діячі (підприємці, менеджери) і виконавці (робітники, службовці). Саме вони служили фундаментальною передумовою зародження ринкових відносин. Підприємців, менеджерів, робітників і службовців відрізняє специфічна ментальність, нові мотивації і обов'язки.

Прагнення до прибутку перетворило гроші з інструменту вирішення в ціль, а жорсткі умови життя і діяльності підвищили відповідальність, дисциплінованість, раціоналізм підприємців, менеджерів і виконавців, які організаційні зусилля і сам по собі працю стали розглядати як передумова успіху.

Більшість людей більше не прагнуть розглядати споживання заради задоволення споживати, а проповідують ощадливість, економію і навіть аскетизм.

Це відноситься не стільки до бідних, які не мають можливостей, скільки до заможним верствам населення. І в цьому полягає вихідний принцип ринкової економіки, де успіх діяльності вимірюється в грошових одиницях.

У зв'язку з цим в зарубіжній соціології і в практиці сформувалося поняття інноваційної особистості як передумова поширення підприємництва, прискорення економічного зростання і накопичення капіталу.

Але паралельно з цим позначені різні і навіть протилежні особистісні харизми, які типові для традиційного та сучасного суспільства. Вони позначаються як: авторитарна особистість і в усіх відношеннях протилежна їй інноваційна особистість. На цій основі народжується авторитарний стиль

управління і керівництва і інноваційний, новаторський стиль, який найчастіше пов'язаний з демократичними елементами управління.

Авторитарна особистість, будучи сформована умовами застою (аж ніяк не тільки останніх десятиліть радянського періоду в нашій країні, але і за кордоном) простого виробництва, самопідтримуються рівноваги, сприяє зміцненню вказаних умов.

Інноваційна особистість формується швидко мінливими умовами виробничої, соціального життя і не тільки забезпечує стійкий розвиток, а й радикально змінює економічне, соціальне, культурне життя суспільства.

Зростання соціальної мобільності, перехід від традиційного суспільства до сучасного сприяють зародженню новаторської особистості.

Разом з тим, у цьому ж процесі втрата особистістю в цьому минулого статусу, розрив між минулим і сьогоденням положенням можуть породжувати протилежні тенденції у формуванні особистісних якостей людини. Подібні ситуації викликають подвійну реакцію.

З одного боку, коли критична маса таких протиріч виходить за межі статусу, виникає вибух революційної, перебудовної активності, з іншого боку, може виникнути і глибоку кризу на $\neg$ дежд і очікувань, що може призвести до пасивності й апатії.

Зіставлення мотивацій традиційної та інноваційної особистості до базових категорій управління наочно розкривають характерні ознаки тієї та іншої особистості.

Базовые категории управления	Традиционная личность	Инновационная личность
Отношение к действующей модели организации	Согласие с традиционной моделью организации	Стремление к изменению модели организации, контролю, изменению структуры
Личная роль в структуре организации	Послушание, покорность, стремление избегать ответственности, потребность в зависимости	Принятие на себя ответственности, поиск лучших решений, попытки внести изменения
Стиль управления	Твердость, жесткость, непреклонность, завышенные надежды и строгие требования к подчиненным	Откровенность и терпимость к подчиненным, поддержка оригинальных решений, попыток внести изменения
Склонность к новациям	Отсутствие или недостаток стремления к новациям	Творчество, стимулирующее самовыражение и стремление к новизне, любознательность

У першому випадку поведінкова мотивація новаторської особистості пов'язана з мобільністю: підприємницької активністю, довгими годинами роботи, частими поїздками і інтенсивними діловими контактами, бажанням накопичити капітал, надією на гарне виховання, освіту дітей, благополуччя сім'ї і т.д.

В області соціальних прерогатив спостерігається прагнення до нововведень, високе почуття відповідальності, перспективне планування дій, раціональний розрахунок, готовність до ризику. В іншому разі, ті ж самі фактори можуть надавати зворотний вплив - гальмувати і перешкоджати змінам, що спостерігається в масовою практиці російської дійсності.

Таким чином, зльоту інтенсивного економічного розвитку сприяє певний особистісний синдром: високий рівень прагнення до успіху, наявність великої кількості енергійних підприємців, наполегливість у досягненні мети, повага до напруженої праці і т.д.

Як було зазначено раніше, пік інтенсивного формування і зіткнення прямо протилежних типів особистості припадає на переломні періоди в житті суспільства, коли спостерігається сплеск активності, здійснюється перехід однієї суспільної системи до іншої. У російській дійсності такі явища пов'язані з процесом зміни соціально-економічної та політичної системи.

Одним з головних перешкод, що гальмують перехід до демократичного ринку, є широко поширений синдром особистості, який являє собою продукт авторитарного правління, який залишив глибокий слід на мотиваціях і соціальних установках значної частини населення.

Основна проблема, яка вирішується сьогодні в Росії, пов'язана з тим, що повсякденні дії людей обумовлені звичками та правилами, які в процесі соціального досвіду кількох десятиліть перетворилися в норми, що радикально відрізняються від тих, які складають сутність нових соціальних структур. Уміння діяти в сучасному руслі, виходити з перспектив і норм нового часу - одне з основних завдань менеджера-професіонала у сфері соціально-культурної діяльності.

Висновок. На підставі вищевикладеного, зробимо ряд основних висновків:

Професію менеджера соціокультурної діяльності, можна визначити як рід діяльності, джерелом мотивації якої є мистецтво спонукання людей до досягнення бажаних цілей, одержання намічених результатів.

Менеджери соціокультурної сфери мають відповідати цілому ряду специфічних вимог, зумовлених особливостями самої соціокультурної діяльності та її конкретних суб'єктів.

Професійна компетентність менеджера визначається його орієнтацією на культуровоспроизводящую і культуротворчим діяльністю з людьми, його здібностями до публічної діяльності, імпровізації і творчого самовираження.

Первинними якостями менеджменту та менеджера виступають оригінальність, гнучкість, нестандартність мислення, здатність генерувати ідеї, прораховувати адекватні шляхи їх реалізації та передбачати можливі результати.

Професійне особа менеджера культури і мистецтва визначається також моральними та етичними нормами. Це відноситься до всіх областей менеджменту незалежно від галузей діяльності, в яких він здійснюється.

У середовищі культури і мистецтва морально-етичні норми менеджера зобов'язані бути виключно чисті, бо його діяльність стикається з надзвичайно складною, витонченою і вразливою людської натурою, властивій творчій особистості. Менеджер-професіонал є педагогом і зобов'язаний навчати персонал основним елементам своєї професії.

Список бібліографічних посилань:

1. Чижиков В. М. Теория и практика социокультурного менеджмента. – М.: МГУКИ, 2008.
2. Жаркова Л .С. Деятельность учреждений культуры. – М.: МГУКИ, 2003.
3. Комаров Е. Н. Организация и организационная деятельность – М.: Книга, 1999.

4. Тульчинский Г. Л., Шекова Е. Л. Менеджмент в сфере культуры. – М.: Лань, 2003.
5. Егоршин А.П. Управление персоналом. – М., 1997.

СЕКЦИЯ: Юриспруденція

УДК 347

МІРОШНИЧЕНКО Анастасія Сергіївна,

студент

Науковий керівник – Бондар О. С.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА ТА ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

В Україні триває пошук оптимальної моделі державного будівництва, яка відповідає реаліям і перспективам суспільно-політичного розвитку, сприяє становленню правової держави та громадянського суспільства. Постійна трансформація суспільно-політичних пріоритетів вимагає розроблених механізмів реалізації системи публічних і приватних потреб та інтересів.

Необхідність історичного огляду приватного права та його становлення в Україні зумовлена тим, що таке дослідження сприятиме оптимізації чинного законодавства, більш ефективній реалізації приватноправових норм та забезпечить наукове підґрунтя для практичних рекомендацій щодо розмежування регулятивних просторів між основними кодифікованими в Україні законами у сфері приватного права. У зв'язку з наведеним актуальним видається розгляд історії розвитку приватного права та його становлення в Україні.

Термін «цивільне», або «приватне», право відомий із давніх-давен. Вже римські юристи оперували цими термінами, поділяючи всю широку сферу права публічного і сферу права приватного, або цивільного. Відтоді цей поділ є

видатним здобутком юридичної думки, базисом класифікації правових явищ [1, с. 49]. Так, перші згадки про приватне право відображені ще в працях античних мислителів. Найдавніша з них стосується Тита Лівія і, на думку дослідника держави і права, саме приватне право міститься вже в Законах Ману та Хаммурапі [2, с. 16]. Наприклад, у Законах Ману перераховано вісім можливих способів набуття права власності: спадкування, дарування, купівля, завоювання, лихварство, праця, благодійність та набувальна давність. Цікаво також відзначити, що закон детально регламентує відносини зобов'язання і наслідки його порушення. Якщо боржник не міг сплатити свій борг вчасно, він повинен був працювати, щоб повернути борг. При цьому кредитори з нижчих каст не могли примушувати боржників з вищих каст повертати борги [3]. Таким чином, закони стародавніх цивілізацій не тільки встановили перші норми приватного права, а й визначили відповідальність за порушення цих норм.

Важливий внесок у розвиток приватного права зробили давньоримські юристи Ульпіан, Павло та Нерва. Особливо популярними є визначення приватного та публічного права у першій частині першого тому Дигест імператора Юстиніана, викладені у формі монологу Ульпіана. Ульпіано зазначає, що право можна розділити на публічне і приватне, і розрізняє публічне (державне) право і приватне (індивідуальне) право відповідно до того, чийх інтересів в першу чергу стосується право: "Публічне право стосується становища римської держави; приватне право стосується інтересів окремих осіб, частина з яких служить публічним, а частина - приватним інтересам" [4, 264, с. 264]. При цьому приватне право структурувалося ним і включало природне право (*jus naturale*), міжнародне торгове право (*jus gentium*) та цивільне право (*jus civile*) [5, с. 26]. Положення римського приватного права, серед іншого, задали напрямок для формування та розвитку цивільного права як основної галузі приватного права.

У сучасному українському та світовому праві використовуються поняття "приватне право" та "публічне право", які стали відомі завдяки працям давньоримських юристів та поширилися по всьому світу. При цьому сьогодні ці

категорії все ширше використовуються не тільки в державах романо-германської правової системи, а й в державах англосаксонської правової системи, економічні досягнення яких вимагають від них врахування їх досвіду, в тому числі і у функціонуванні правової системи. Україна як держава з романо-германським типом правової системи у теорії використовує умовний поділ галузей права на галузі «приватного права» та галузі «публічного права». Сьогодні терміни «приватне право» і «публічне право» активно виходять із теоретичної до нормативної та практичної складової [6, с. 245].

Наступним важливим кроком в історії розвитку приватного права стало прийняття Цивільного кодексу Франції, відомого як Кодекс Наполеона, який відобразив і розвинув досягнення у сфері приватних правовідносин та відповідальності. Наполеон надавав особливого значення приватній власності, що повною мірою відображено в основних положеннях Кодексу Наполеона. З цього приводу Наполеон зазначав наступне: "Пізніше було створено Німецьке цивільне уложення, яке ввело багато положень про приватне право і відповідальність. За радянських часів юриспруденція в цій системі майже не визнавала відмінностей між приватним і публічним правом. Таким чином, після встановлення соціалістичної системи в колишньому СРСР офіційно домінуючі правові представники "відвернулися" від, здавалося б, традиційного розмежування між приватним і публічним правом. Причиною таких змін у науковій думці була спрямованість влади на викорінення «усього приватного» у тогочасному суспільстві [7, с. 8].

За радянських часів категорично відкидався поділ права на приватне та публічне. За радянських часів право мало загальнообов'язковий характер, було частиною державної політики і забезпечувалося партійною владою, але це було зумовлено існуючою формою державної правової системи [8, с. 357]. При цьому повне волевиявлення придушувалося, держава проникала в усі сфери життя суспільства, а приватне право розчинялося в публічному праві.

Радянське цивільне право розглядалося насамперед як структурний елемент системи публічного права. Більш незалежні вчені розглядали його як

галузь права, що поєднує в собі принципи як приватного, так і публічного права. Однак усі юристи погоджувалися з тим, що предмет правового регулювання соціалістичного цивільного права був вужчим, ніж предмет правового регулювання дореволюційного або "буржуазного" цивільного права [8, с. 8].

У радянській юриспруденції критеріями виокремлення галузей права в межах єдиної правової системи визнавалися основні базові критерії за предметом правового регулювання та додаткові похідні критерії за методом правового регулювання [9, с. 84], хоча деякі з науковців вважали, що достатньо і одного з цих критеріїв (наприклад, предмета правового регулювання або методу правового регулювання). Звичайно, ці критерії не повністю задовольняли науку і практику. Як додатковий критерій визначили правовий режим (механізм) галузі права. Під цим розуміється особливий порядок виникнення і формування певної форми правового регулювання, тобто зміст прав і обов'язків суб'єкта, їх реалізація, санкція і спосіб застосування, а також вплив загальних принципів (загальних положень), що застосовуються до цієї сукупності норм.

Сьогодні приватне право нерозривно пов'язане та взаємопов'язане з публічним правом. Суть цього взаємозв'язку полягає в тому, що кожна правова система містить не тільки норми, що захищають індивідуальні інтереси, а й норми, покликані забезпечити, в першу чергу, інтереси широкої публіки, тобто суспільства і держави в цілому.

Основною причиною того, що приватне право в Україні все частіше стає предметом наукових досліджень, є те, що у статті 3 Конституції України людина проголошена найвищою соціальною цінністю держави [6, с. 8]. Безперечно, в сучасних умовах при аналізі приватного права та визначенні його місця в структурі права слід використовувати лише поділ права на приватне та публічне.

Сучасна державна політика в Україні орієнтується на ідеологію, що побудована на принципах вільного підприємництва, демократичних свобод,

проголошенні як соціальної цінності приватних прав і приватного життя людини, забезпеченні невтручання держави у приватне життя кожного суб'єкта правовідносин. Головним завданням перед державою стоїть визнання пріоритету прав і інтересів людини, громадянина, приватних осіб, а головними суспільними цінностями в сучасній українській державі мають стати загальнолюдські цінності. Розрізняючи та порівнюючи приватне та публічне право, можна дійти висновку, що структурування права за типом "приватне-публічне" має на меті обмеження державної влади та гарантує суб'єктам права "вільний простір" від проявів всевладдя держави. Такий поділ права за своєю природою об'єктивно відображає існування двох відносно самостійних сфер: громадянського суспільства і держави. Ці сфери характеризуються різними критеріями дозволеного і забороненого, одні питання вирішуються в рамках публічного права, інші – в рамках приватного права. Водночас право в обох його проявах – приватному і публічному – є єдиним цілим, і лише у своїй сукупності воно може гарантувати гармонізацію інтересів суспільства, держави та особи [10, с. 16].

Таким чином, розвиток і становлення приватного права бере свій початок з античності і триває донині. Перші джерела приватного права характеризуються своєю недосконалістю. У Середньовіччі основна увага приділялася приватній власності та її захисту, а потенціал приватного права був більш широко визначений і з'ясований. Право радянської доби, з іншого боку, заперечувало існування приватного права і підняло регулювання майже всіх сфер суспільного життя на державний рівень. Сучасний підхід до приватного права ґрунтується на підвищенні соціальної та індивідуальної цінності права, утвердженні демократичних принципів та забезпеченні прав людини і громадянина. Подальші дослідження приватного права та пов'язаного з ним поділу права на публічне і приватне залишаються важливими і сьогодні. Окрім наукового значення, поділ права на публічне і приватне має важливе значення у процесі правотворчості та правозастосування.

Список бібліографічних посилань:

1. Кузнецова Н. С., Кохановська О. В. Сучасне приватне право України: вектори європейського розвитку. Вісник Національної академії правових наук України. 2016. № 3 (86). С. 49-55.
2. Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: теоретичні та прикладні аспекти / О. Х. Юлдашев. Київ: МАУП, 2004. 576 с.
3. Мудрак І. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: курс лекцій / І. Д. Мудрак / Державна податкова адміністрація України; АДПСУ. Ірпінь, 2001. 232 с.
4. Римське право: [навч. посіб.] / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 512 с.
5. Актуальні проблеми методології приватного права: [монографія] / [за заг. ред. О. Д. Крупчана]. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва АПрН України, 2005. 266 с.
6. Деревянко Б. Міркування про необхідність запровадження концепції розвитку «приватного права» та визначення її назви і змісту. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 4. С. 245–250.
7. Сивий Р. Б. Приватне право в системі права України: поняття, критерії виокремлення, структура: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Р.Б. Сивий ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Львів, 2006. 16 с.
8. Зелена І. В. До питання генезису приватного права. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 355-359.
9. Борисова В. І. Тенденції розвитку цивільного права як галузі приватного права. Приватне право. 2013. №1. С. 81-93.
10. Шапенко Л. О. Концепція розвитку приватного права у системі права України. Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності: [Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 25-26 квітня 2014 р.]. Львів, 2014. С. 15-17.

НЕДІЛЬКО Артем Олександрович,

молодший науковий співробітник

Українського науково-дослідного інституту

спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України

м. Київ, Україна

АПАРАТНІ НЕІНВАЗИВНІ АТАКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ НИМ

За останні кілька десятиліть людство досягло значних успіхів у сфері цифрових технологій, що призвело до можливості вільної передачі інформації, а також швидкого доступу до неї. До цифрових технологій відносять ресурси та пристрої, які можуть зберігати, генерувати та обробляти інформацію. Серед них, зокрема, можна виділити соціальні мережі, ігри, мобільні пристрої. На сьогоднішній день цифрові пристрої є чи не у кожної людини. Інформація, що зберігається на них, завантажується чи надсилається під час обміну даними з іншими пристроями, може бути перехоплена чи зчитана третіми особами. Для забезпечення конфіденційності даних, були розроблені та впроваджені різноманітні алгоритми шифрування, що нині набули широкого використання в багатьох сферах та галузях, у побуті.

Як приклад, розглянемо стандарт шифрування AES-256 (Advanced Encryption Standard). Це – симетричний ітеративний блоковий алгоритм шифрування з довжиною ключа 256 біт, що дозволяє зашифровувати та розшифровувати блоки даних довжиною 128 біт. При перехопленні таких блоків, єдиним методом розшифрування даних без ключа є підбір комбінації методом перебору з комбінацій, загальна кількість яких складатиме для AES-256 2^{256} , тобто $1.1579209 \cdot 10^{+77}$ комбінацій. Очевидно, метод підбору ключа за такої кількості можливих комбінацій не є ефективним, тому для визначення інформації застосовуються інші види атак.

Загалом, усі види атак умовно поділяють [1, с.7] на три категорії: програмні, апаратні інвазивні та апаратні неінвазивні (табл. 1). Захист від атак на програмному рівні забезпечується плановим випуском оновлень програмного забезпечення, що дозволяє виробникам цифрових пристроїв оперативно реагувати на виникнення такого роду вразливостей. З іншого боку, проведення апаратної інвазивної атаки потребує використання спеціалізованого коштовного обладнання, високого рівня специфічних знань та вмінь. Досліджувані пристрої після такого виду атак зазвичай не можуть бути відновлені. Апаратні неінвазивні методи не вимагають високих затрат на їх реалізацію, та разом з тим демонструють високу ефективність.

Таблиця 1 – типи атак, їх мета та вартість.

Тип атаки	Програмні	Апаратні	
		Інвазивні	Неінвазивні
Рівень доступу до пристрою	Дистанційно чи локально	Локально	
Вартість проведення атаки	Залежно від виду атаки, від низького до високого	Відносно низька	Дуже висока. Необхідне специфічне обладнання.
Мета	Доступ до даних (коду), відмова в обслуговуванні	Доступ до даних (коду)	Доступ до даних (флеш пам'яті), реверс інженіринг

Апаратні неінвазивні атаки за шляхом їх застосування можна поділити на наступні: атаки по сторонньому каналу, орієнтовані на інтерфейс тестування атаки, а також атаки шляхом інжектування помилки. Нижче наведено більш детальний опис кожного з цих методів.

Атаки по сторонньому каналу. Цей вид атак базується на визначенні (дешифруванні) інформації, яку обробляє пристрій шляхом реєстрації параметрів системи, взятих з сторонніх каналів. До параметрів системи,

наприклад, відносять: споживання системи, випромінювання звукових та електромагнітних хвиль, кількість затраченого мікропроцесорним пристроєм часу на виконання певної криптографічної операції (рис.1). Особливість інформації, отриманої зі сторонніх каналів полягає в тому, що вона корелює з секретним кодом (шифром). Канали, що слугують джерелом витoku такого роду інформації називають сторонніми або непрямими. [2, с.4]

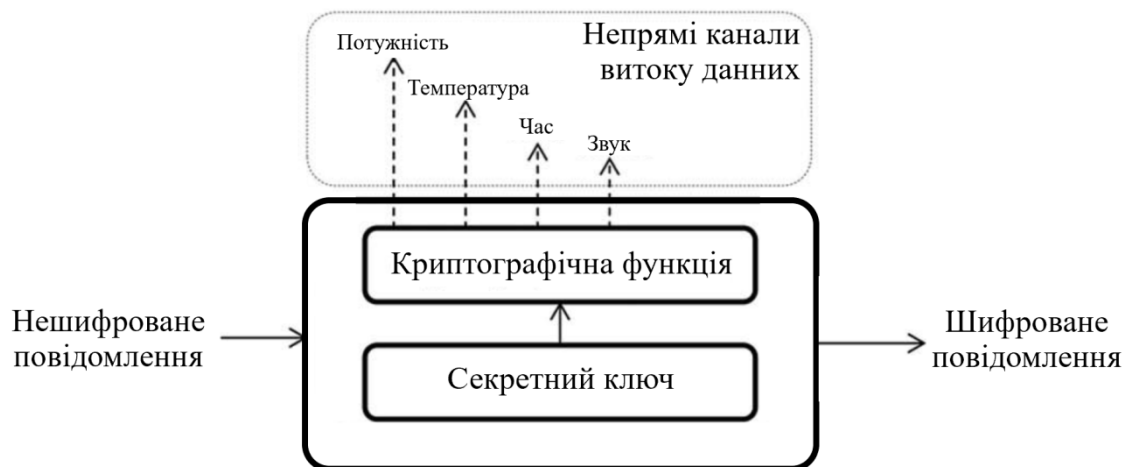

Рисунок 1 – Можливі канали витоку даних під час операції шифрування повідомлення.

Атаки, орієнтовані на інтерфейс тестування. Цей вид атак націлений на отримання інформації шляхом підключення до спеціально передбачених розробником для прошивки, тестування, оновлення виводів плати. Це можуть бути тестові контакти (TestPad), роз'єми або контактні групи (JTAG, SWD, USB, USART...), що призначені для її тестування чи прошивки на етапі виготовлення, оновлення програмного забезпечення, тощо. Виведення тестових контактів значно спрощує тестування працездатності схеми, надаючи можливість безпосереднього моніторингу стану роботи пристрою, обміну даними та моніторингу живлення периферії. Тобто, тестові контакти спрощують проведення атаки по сторонньому каналу. Доступ до порту відлагодження відкриває можливість контролю усіх внутрішніх даних та ресурсів, серед яких: регістри та пам'ять встановленого на платі логічного пристрою, вбудованої оперативної та флеш пам'яті, а також регістрів периферії. [3, с. 220]

Інжектуювання помилки. В цьому методі на систему під час її роботи здійснюється короточасний навмисний зовнішній вплив, що призводить до внесення змін у роботу системи. Вплив можна здійснити на джерело живлення чи тактування, використання лазерного променя, тощо. Атаки такого роду призводять до неправильного виконання чи пропуску інструкцій. В результаті змінюється логіка роботи пристрою, дозволяючи обійти інтегровані системи захисту на етапі перевірки автентичності.

У випадку з системою, де використовується шифрування даних, інжектуювання помилки може призвести до виникнення дефектів на етапі шифрування повідомлення. За допомогою подальшого аналізу таких даних, можливе визначення шифру.

Інжектуювання помилки неінвазивними методами загалом може здійснюватись за рахунок:

- Зменшення напруги живлення. При подачі напруги, що менша за мінімально можливе (згідно специфікації) значення, пристрій працюватиме нестабільно, допускаючи помилки. Поводження системи в певній мірі можна контролювати зміною величини напруги.
- Втручання у лінію тактування. Зміна параметрів сигналу тактування спричиняє генерацію хибних вихідних даних. При подальшому аналізі цих даних є можливість виявити секретний ключ.
- Електромагнітний вплив. Систему піддають опроміненню електромагнітними хвилями. Змінюючи параметри електромагнітного сигналу, можливо отримати зміну в поведінці системи. [4, с.4-8]

Методи захисту виробів шляхом впровадження елементів захисту на етапі виготовлення друкованих плат. Для підвищення стійкості розроблюваної плати до апаратних неінвазивних атак, варто звернути увагу на наступні пункти:

- використання компонентів, що підтримують передачу даних (обмін інформацією) в зашифрованому вигляді, окремих апаратних компонентів захисту інформації;

- використання ідентифікатора плати з подальшою перевіркою при авторизації (дільник напруги, вбудований резонансний контур, вимір опору доріжки, еталонної індуктивності чи ємності);
- вимкнення відлагоджувального інтерфейсу(JTAG, SWD, тощо);
- використання інтегрованих в плату ємностей по ланцюгам живлення;
- використання мікросхем BGA (немає доступу до ніжок схеми), уникнення TestPAD'ів при розробці.

Висновки. Атаки умовно поділяються на програмні та апаратні. Для проведення апаратних атак необхідний доступ до цільового пристрою. Основними видами неінвазивних апаратних атак є: атаки по сторонньому каналу, атаки, що орієнтовані на інтерфейс тестування, атаки шляхом інжектування помилки. Захист від атак представляє собою систему заходів, які необхідно реалізовувати на різних рівнях створення готового пристрою, починаючи з етапу виготовлення(вибору) мікропроцесорної системи, використання додаткових елементів захисту та особливостей розведення друкованих плат, закінчуючи тестуванням та своєчасним виправленням можливих вразливостей шляхом оновлення програмного забезпечення готового виробу.

Список бібліографічних посилань:

1. ST Mictoelectronics Application Note AN5156 – Introduction to STM32 microcontrollers security.
2. Takaya Kubota – Tamper-resistant cryptographic hardware. URL: https://www.researchgate.net/publication/312873398_Tamper-resistant_cryptographic_hardware.
3. Swarup Bhunia, Mark Tehranipoor - HARDWARE SECURITY A HANDS-ON LEARNING APPROACH. Elsevier Inc, 2019. 503с.
4. Jakub Breier, Xiaolu Hou - How Practical are Fault Injection Attacks, Really. URL: <https://eprint.iacr.org/2022/301.pdf>.

ОСІЙЧУК Катерина Петрівна,

здобувач вищої освіти

Науковий керівник – Яцюрник А. О.,

кандидат п. н., доцент кафедри психології ПВНЗ

“Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука”

м. Рівне, Україна

ДИНАМІКА ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ

Динаміка емоційно – ціннісного ставлення молодших школярів до навчання є складним процесом, який впливає на їхні академічні досягнення, мотивацію та загальний розвиток. Розуміння та підтримка емоційно-ціннісного ставлення молодших школярів до навчання є важливим завданням для психологів, педагогів та батьків. Посилення позитивних емоцій, розвиток емоційних навичок та формування позитивного ставлення до навчання сприятимуть академічному успіху, самодисципліні, мотивації та загальному психологічному благополуччю учнів.

Загальновизнаною є необхідність інтеграції емоційного компоненту в навчальну програму молодших школярів. Розробка та впровадження спеціальних програм соціально-емоційного навчання може допомогти у покращенні емоційного клімату в освітньому середовищі та створенні сприятливих умов для розвитку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до навчання у школярів.

Необхідно також зазначити, що динаміка емоційно-ціннісного ставлення до навчання може варіюватись у кожного учня. Кожен учень має свої унікальні особливості, і важливо враховувати індивідуальні потреби та можливості кожного учня при плануванні та реалізації підходів до розвитку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до навчання.

Список бібліографічних посилань:

1. Бушуева Н. Шестирічки: формування повноцінної навчальної мотивації // Дошкільне виховання. – № 9. – 2007. – С. 11-13.
2. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб./ О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-ге вид. – К.: Каравела, 2008/– 400с.
3. Волошина В. В. Мотиви як психологічні детермінанти навчальної успішності молодших школярів // Психологія. Збірник наукових праць. – Випуск 13. – Київ, 2001. – С. 266-272.
4. Воронка М. Мотивація навчальної діяльності як засіб підвищення якості знань учнів // Початкова школа. – 2008. – № 4. – С. 21-24; № 5. – С. 28-31.
5. Воронова Н. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів // Початкова школа. – № 3. – 2007. – С. 5-6.
6. Леонова Н. А. Вивчення мотиваційної сфери молодших школярів // Початкова школа. – 2008. – № 2. – С. 6-7.
7. Лук'янова М. Навчальна мотивація учнів: психолого-дидактичний аспект // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2008. – № 7-8. – С. 27-31.
8. Наволокова Н. П. Шляхи формування мотивації на уроці // Управління школою. – 2007. – № 2. – С. 16-15.
9. Нартова О. Вивчення і формування мотивації учнів // Виховання школярів. – 2008. – № 3. – С. 9-14; № 4. – С. 19-23.
10. Осипова І. Формування навчальної мотивації школярів // Виховання школярів. – № 8. – 2003. – С. 33-36.
11. Парфілова С. Особливості формування пізнавальної мотивації учнів початкової школи // Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка. Сер. Педагогіка / Редкол.: М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон, В. Терещук, М. Фіцула та ін. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – Вип.3. – С. 88-90.

12. Святогорова М .В., Вачков И. В. Динаміка мотивації учіння і адаптації до школи в молодшому шкільному віці // Психологічна наука і освіта. – № 3. – 2000. – С. 26-31.

13. Юдина Н. О. Особливості дослідження мотивації навчання учнів молодшої школи // Обдарована дитина. – 2006. – № 9. – С. 41-61.

СЕКЦІЯ: Філологія. Лінгвістика. Переклад

УДК 37.091.33

ПАНЧЕНКО Ірина Георгіївна,

спеціаліст вищої категорії, викладач французької мови

циклової комісії іноземних мов

ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж

Київського державного торговельно-економічного університету»

м. Київ, Україна

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

У сучасному світі постійно виникає потреба у хороших навичках спілкування іноземною мовою, яка породжує попит на професійне викладання іноземної мови по всьому світу. Дуже багато людей хочуть покращити свій рівень володіння іноземною мовою що призвело до величезного попиту на якісну мову, навчальні матеріали та сучасні методики викладання іноземною мовою. Студенти ставлять перед собою вимогливі цілі та вбачають у вивченні іноземної мови великі перспективи. Вони хочуть володіти іноземною мовою плавно та точно, як носії мови тому обравши відповідний підхід до вивчення мови є актуальним, як ніколи.

Комунікативний підхід – це підхід до навчання іноземної або другої мови, який акцентує увагу на комунікативну компетентність. Ключовим у такому підході є навчання основних структур мови з використання ситуативного навчання та чотирьох основних навичок навчання. Комунікативний підхід спрямований на те, щоб студенти сприймали мову точно та належним чином.

Крім того, основна увага приділяється учням а викладач виконує роль керівника та допомагає студентам стати більш незалежним. Слід додати що навчальна програма спирається на функціональному використанні мови. Програма спрямована на автентичні матеріали та завдання, які ставляться перед студентами мають цілі та значення. При цьому комунікативна діяльність дозволяю студентам досягти комунікативні цілі навчального плану, залучає студентів до спілкування.

Необхідно підкреслити що комунікативний підхід до вивчення мови включає такі аспекти знання мови:

- Знати, як використовувати іноземну мову для різних цілей;
- Знати, як змінювати мову під час різних ситуацій;
- Знати та розуміти різні типи текстів у різних стилях;
- Знати, як підтримати спілкування під час розмови.

Для того щоб комунікативний підхід спрацював викладачу слід:

1. Бути терплячим до помилок студентів, оскільки вони вказують на те, що учень розвиває комунікативні навички;
2. Поєднувати різні навички такі як: читання, говоріння, слухання та письмо;
3. Дозволити студентам підказувати або відкривати для себе нові граматичні правила;

Педагогічні завдання — це спеціально розроблені аудиторні завдання, які призначені для використання конкретних стратегій, а також можуть вимагати використання специфічних типів мови (навички, граматики, словниковий запас). Завдання, в якому двоє студентів повинні спробувати знайти кількість відмінностей між двома подібними малюнками є прикладом саме такого педагогічного завдання. Саме по собі завдання не є чимось, що зазвичай можна зустріти в реальному світі. Проте забезпечує необхідні процеси та робить корисний внесок у розвиток мови. Поряд з тим можна використовувати прийом рольової гри, в якій студенти практикують співбесіду при наприклад прийомі на роботу.

Отже, комунікативний підхід у навчанні іноземної мови дає студентам можливість вільно та точно спілкуватися іноземною мовою у різних сферах життя а навчання, яке ґрунтується на спеціально розроблених педагогічних завданнях є досить ефективним.

Список біографічних посилань:

1. Вдовін В. В. Комунікативний підхід як оптимальний засіб вивчення іноземної мови у ВНЗ. – Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – С. 15–20.
2. Гаврилюк А. П. (2012). Застосування комунікативного методу викладання іноземних мов у ВНЗ. URL: <https://confesp.fl.kpi.ua/node/1061>.
3. Король С. В. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов / С. В. Король // Педагогічний дискурс. – 2012. – Вип. 11. – С. 133–136.

СЕКЦІЯ: Економіка та організація інноваційної діяльності

УДК 339.7

ПАХОЛЬЧУК Андрій Миколайович,

аспірант кафедри міжнародних фінансів

Науковий керівник – Мозговий О. М.,

д. е. н., професор, завідувач кафедри міжнародних фінансів

Київський національний економічний університет

ім. Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

Метою доповіді на тему фінансового компоненту екосистем бізнесу, є дослідження співпраці учасників в рамках певної бізнес-екосистеми, яка здійснюється з метою створення додаткової цінності для кожного з них. Це може включати всі процеси від досліджень та розробок, до маркетингу та продажів. Працюючи разом та обмінюючись ресурсами, учасники такої екосистеми можуть створити більш ефективну та дієву бізнес-екосистему, яка зможе краще конкурувати з більш розвиненими та досвідченими

конкурентами. Це може допомогти компаніям зростати та масштабувати свій бізнес швидше та ефективніше, ніж вони могли б робити це самотійно.

Іншою важливою перевагою вивчення фінансової складової бізнес-екосистем є те, що вона допомагає нам зрозуміти, як компанії в межах бізнес-екосистеми можуть отримати доступ до капіталу, необхідного для розвитку та масштабування свого бізнесу. Це включає в себе все - від початкового фінансування до венчурного капіталу та інших форм залучення інвестицій, які можуть допомогти новим компаніям у такій екосистемі зростати та досягати успіху набагато швидше. Крім функції надання доступу до капіталу, фінанси також відіграють ключову роль у допомозі компаніям управляти власними фінансами та приймати стратегічні рішення щодо розподілу ресурсів. Це може включати в себе все від управління грошовими потоками до розробки фінансових моделей, які можуть допомогти бізнесу прогнозувати свій розвиток і прибутковість.

Ключові слова: фінансовий компонент екосистем бізнесу, співпраця в межах бізнес-екосистеми, доступ до капіталу, збільшення ефективності та зменшення видатків, початкове фінансування, венчурний капітал.

ФІНАНСОВИЙ КОМПОНЕНТ ЕКОСИСТЕМ БІЗНЕСУ

Вивчення фінансового компоненту екосистем бізнесу може дати цінне розуміння того, як компанії можуть використовувати своє перебування в бізнес-екосистемі для створення цінності для себе та своїх акціонерів. Співпрацюючи з іншими організаціями в екосистемі, компанії можуть отримати доступ до нових ринків, зменшувати витрати та підвищувати свою ефективність. Це може сприяти підвищенню прибутковості та перспективі довгострокового існування компанії.

Нові учасники в межах такої екосистеми можуть співпрацювати з більшими досвідченими, з метою отримання доступу до нових ринків та клієнтів. Використовуючи існуючу клієнтську базу та канали дистрибуції більшої компанії, початківці можуть швидко масштабувати свій бізнес і охопити ширшу аудиторію. У свою чергу, більша компанія може скористатися

інноваційними продуктами та послугами цього стартапу, які допоможуть їй випередити своїх головних конкурентів.

Крім доступу до нових ринків, співпраця з іншими організаціями в межах бізнес-екосистеми, може допомогти компаніям зменшити витрати та підвищити власну ефективність. Об'єднуючи свої ресурси та досвід, компанії можуть оптимізувати свої операції та зменшити надлишкові витрати, що призведе до збільшення ефективності та прибутковості. Так, приміром, дві компанії в межах бізнес-екосистеми можуть співпрацювати, щоб зменшити видатки на дослідження та розробки, шляхом розподілу їх з іншою стороною зацікавленою у таких дослідженнях. Працюючи над спільним проектом, компанії можуть об'єднати свої ресурси та досвід для розробки нових продуктів і послуг швидше та з меншими витратами, ніж вони могли б зробити це самостійно.

Розуміння фінансової складової бізнес-екосистем також може допомогти визначити потенційні ризики та можливості на ринку. Відстежуючи фінансовий стан інших організацій в екосистемі, можна передбачити зміни на ринку і відповідно скоригувати свої стратегії. Це може допомогти компаніям випередити конкурентів і зберегти свою позицію в екосистемі. Уявімо, що у компанії в бізнес-екосистемі виникають фінансові труднощі, це може мати хвильовий ефект на інші компанії в такій екосистемі. Відстежуючи фінансовий стан інших організацій в екосистемі, компанії можуть передбачити ці зміни і відповідно скоригувати свої стратегії. Це може включати диверсифікацію клієнтської бази, або співпрацю з іншими організаціями в екосистемі для зменшення ризиків.

Крім того, використовуючи своє знаходження в бізнес-екосистемі, її учасники можуть генерувати більші прибутки для себе та своїх акціонерів. Це може включати в себе все, від процесів розробки нових продуктів і послуг до виходу на нові ринки. Співпрацюючи з іншими членами екосистеми, компанії можуть створити більш стійкий та адаптивний бізнес, який краще реагує на мінливі ринкові умови. Як приклад, компанія може співпрацювати з іншими організаціями в межах бізнес-екосистеми для розробки нових продуктів або

послуг, які відповідають потребам клієнтів. Об'єднавши свої ресурси та досвід, вони можуть швидко виводити на ринок нові продукти, які відповідають мінливим потребам своїх клієнтів. Це допомагає компаніям випередити конкурентів і зберегти свою позицію в бізнес-екосистемі.

Список бібліографічних посилань:

1. Мур, Дж. Ф. Хижаки і жертви: нова екологія конкуренції. Harvard Business Review. – 1993. - [71(3), с. 75-86].
2. Янсїті М., Левієн Р. Ключова перевага: Що нова динаміка бізнес-екосистем означає для стратегії, інновацій та сталого розвитку. Harvard Business Press. – 2004.
3. Аднер Р., Капур Р. Створення цінності в інноваційних екосистемах: як структура технологічної взаємозалежності впливає на продуктивність фірми в нових технологічних поколіннях. Журнал стратегічного менеджменту. – 2010. - [31(3), с. 306-333].
4. Якобідес М. Г., Ченнамо К., Гавер А. До теорії екосистем. Журнал стратегічного менеджменту. - 2018. - [39(8), с. 2255-2276].

РАДОМСЬКА Тетяна Дмитрівна,

студентка

БОБИЦЬКА Тетяна Віталіївна,

студентка

КАНЬОВСЬКА Людмила Володимирівна,

доцент кафедри внутрішньої медицини,

клінічної фармакології та професійних хвороб

Буковинського державного медичного університету

м. Чернівці, Україна

ДІАГНОСТИЧНА ЦІННІСТЬ ПРОКАЛЬЦИТОНІНУ У ЛІКУВАННІ ХРОНІЧНОГО ОБСТРУКТИВНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ ЛЕГЕНЬ

Актуальність. Визначення етіології запалення є важливим моментом у побудові ефективної схеми лікування пацієнтів пульмонологічного відділення.

Мета. Встановлення кореляції рівня прокальцитоніну в залежності від перебігу та лікування ХОЗЛ.

Матеріали та методи. Огляд літературних джерел та досліджень.

Вступ. Прокальцитонін (ПКТ) - це поліпептид, попередник кальцитоніну, не є активною гормональною речовиною та не впливає безпосередньо на метаболізм кальцію, синтезується парафолікулярними С-клітинами щитоподібної залози [1]. Еталонне значення рівня ПКТ в крові здорової людини в межах від 0 до 0,1 нг/мл. Проте, у випадку розвитку запальної реакції, його рівень може зростати, та продукуватись не тільки клітинами щитоподібної залози, а й іншими органами: печінкою, нирками, легень, м'язами та жировою тканиною. Цей процес отримав назву екстратиреоїдного каскаду синтезу ПКТ, у відповідь на збудники та токсини.

Стрімке підвищення біомаркеру виявляється при бактерійній, грибковій інвазії та інфекціях, що викликані найпростішими, на противагу наявності в організмі тільки вірусної інфекції. Прокальцитонін у сироватці крові

збільшується через 2-4 години після дії збудника на організм, та може виявлятися протягом 7 днів. У плазмі немає ферментів, які розщеплюють прокальцитонін, він залишається незмінним, зі встановленим періодом напіврозпаду 22-26 годин, та деградується переважно протеолізом з мінімальним виділенням нирками.

Результати та обговорення. Рекомендації, щодо лікування ХОЗЛ, полягають у використанні антибіотиків (АБ) при показнику ПКТ вище за 0,25 нг/мл. Дані досліджень свідчать, що рівень ПКТ у сироватці крові повинен вимірюватись через 6-24 години від початку антибактеріальної терапії. Після початку дії препаратів рекомендується вимірювання значення маркера кожні 1-2 дні, для забезпечення адекватної корекції дози. Курс антибіотиків повинен бути припинений як тільки рівень ПКТ досягне позначки нижче 0,1 нг/мл, або нижче на 80-90% від початкових даних [4]. У випадку, коли рівень маркеру продовжує залишатись підвищеним, понад 0,5 нг/мл, рекомендується продовжити курс терапії АБ, або розглянути можливу зміну схеми лікування.

Висновок. Маркери запалення відіграють важливу роль у діагностиці ступеня розвитку хвороби, її ускладнень та підбору схеми лікування. Сьогодні, базуючись на цих показниках, клініцисти швидко вирішують як саме лікувати пацієнтів, щоб не втратити дорогоцінний час.

Список бібліографічних посилань:

1. Van Leeuwen HJ, Voorbij HA. Procalcitonineconcentraties als diagnosticum bij acute ontstekingsreacties [Procalcitonin concentrations in the diagnosis of acute inflammatory reactions]. Ned Tijdschr Geneeskd. 2002 Jan 12;146(2):55-9. Dutch. PMID: 11820056.
2. Christ-Crain M, Jaccard-Stolz D, Bingisser R, Gencay MM, Huber PR, Tamm M, Müller B. Effect of procalcitonin-guided treatment on antibiotic use and outcome in lower respiratory tract infections: cluster-randomised, single-blinded intervention trial. Lancet. 2004 Feb 21;363(9409):600-7. doi: 10.1016/S0140-6736(04)15591-8. PMID: 14987884.

3. Becker KL, Snider R, Nylen ES. Procalcitonin assay in systemic inflammation, infection, and sepsis: clinical utility and limitations. Crit Care Med. 2008 Mar;36(3):941-52. doi: 10.1097/CCM.0B013E318165BABB. PMID: 18431284.

4. Schuetz P, Albrich W, Mueller B. Procalcitonin for diagnosis of infection and guide to antibiotic decisions: past, present and future. BMC Med. 2011 Sep 22;9:107.

СЕКЦІЯ Технічні та фізико-математичні науки

УДК 629.11

САЛІХОВ Михайло Михайлович,

студент 4 курсу

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

ВІД АВТОМАТИЗОВАНИХ ДО АВТОНОМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Сьогодні транспортний сектор зазнає швидких перетворень, значною мірою через нові форми автоматизації водіння, котрі стали можливими завдяки розробкам у галузі інформаційно-комунікаційних технологій та робототехніці. «Автономні транспортні засоби, або безпілотні пасажирські автомобілі та вантажівки, коли вони набудуть широкого поширення в майбутньому, можуть призвести до величезних змін у моделях мобільності та поведінці» [1, с.164].

У літературі з питань автоматизації транспортних засобів вживається термін «самохідна техніка» під яким розуміють безпілотний наземний транспортний засіб (unmanned ground vehicle – UGV), котрий працює при контакті із землею та без присутності людини на борту [2]. UGV можуть використовуватися в багатьох випадках, коли участь людини-оператора може бути незручною, небезпечною або неможливою. UGV має набір датчиків для спостереження за навколишнім середовищем і здатний автономно приймати

рішення щодо своїх дій, або передавати інформацію людині-оператору, якій знаходиться поза транспортним засобом. Поряд із UGV до категорії «самохідна техніка» відносять також «безпілотні літальні апарати» (unmanned aerial vehicles - UAV) та «безпілотні підводні апарати» (Unmanned underwater vehicles - UUV).

У документі ЄС до категорії самохідна техніка віднесли [3]:

Автоматизований транспортний засіб (Automated vehicle): автотransпортний засіб (автомобіль, вантажівка або автобус), оснащений технологіями, що допомагають водію, аби елементи завдання водіння могли бути передані до комп'ютерної системи;

Автономний транспортний засіб (Autonomous vehicle): повністю автоматизований транспортний засіб, оснащений технологіями, здатними виконувати всі функції керування без втручання людини.

Під'єднаний транспортний засіб (Connected vehicle): автомобіль, оснащений пристроями для зв'язку з іншими транспортними засобами або інфраструктура через Інтернет.

Національна Адміністрація Безпеки Дорожнього Руху США вважає транспортний засіб автономним, якщо він функціонує, не вимагаючи від водія безпосередньої участі у реалізації функцій водіння, включаючи «кермо, прискорення та гальмування» [4]. Крім того, водій цих транспортних засобів не повинен постійно стежити за дорогою під час самостійного водіння.

На думку автора роботи [5, с. 150], автономний транспортний засіб - це неофіційний термін, який використовується для опису автомобіля, обладнаного **автоматизованою системою керування** (automated driving system - ADS), який працює в автономному режимі, тобто автомобіль, що має високий рівень автоматизації керування. При цьому вчений звертає увагу [5, с. 149], що «автономний» є застарілим терміном, який тривалий час використовується спільнотами, котрі займаються ДіР у галузі робототехніки та штучного інтелекту, для позначення систем, що мають здатність і повноваження приймати рішення незалежно та самодостатньо. Згодом це

трактування було розширено, аби охопити не лише ухвалення рішень, а й всю функціональність системи, в результаті чого «автономний» став синонімом поняття «автоматизований». Науковець вказує, що взаємозамінне використання цих понять затемнює питання про те, чи залежить так званий «автономний транспортний засіб» від зв'язку та/або кооперації із зовнішніми об'єктами для реалізації важливих функцій (таких як збирання, отримання, обробка даних). Деякі системи автоматизації водіння дійсно можуть бути автономними, якщо вони виконують усі свої функції незалежно та самодостатньо, але якщо вони залежать від зв'язку та/або кооперації із зовнішніми об'єктами, їх слід вважати взаємодіючими, а не автономними [5, с. 149]. І, як зазначають фахівці Товариства автомобільних інженерів (SAE), «деякі народні звичаї пов'язують автономію безпосередньо з повною автоматизацією водіння рівня 5, тоді як інші звичаї застосовують її до всіх рівнів автоматизації водіння, а в законодавстві деяких штатів визначено, що вона приблизно відповідає будь-якій ADS на рівні 3 або вище (або будь-якого транспортного засобу, оснащеного таким ADS)». [6, с. 34]

Дослідження праць з властивостей самохідної техніки, зокрема автомобілів, показало, що найбільш вживаними термінами (які використовують як синоніми) є: «автономний автомобіль» (autonomous car); «безпілотний автомобіль» (driverless car); «самокерований автомобіль» (self-driving car); «робот-автомобіль» (robotic car, robo-car). Оскільки компоненти таких автомобілів є як фізичними, так і віртуальними, вчені визначають «безпілотники» як «кіберфізичні системи» (cyber-physical systems).

Водночас, експерти SAE проводили опитування 257 респондентів щодо загальної назви зазначених вище машин, яке показало, що 44,5% вибрали «self-driving car» (самокерований, безпілотний автомобіль), оскільки саме цей термін використовувався Waymo LLC (раніш відому як Google Self-Driving Car Project) з того часу, як компанія представила свій проект кілька років тому. [6, с.164]. Виходячи з цього, у цій роботі автор використовується термін «безпілотний автомобіль» (driverless car – DLC).

Рівень автономності DLC визначається масштабом автоматизації його функцій. Однією з основних передумов автономності DLC є запровадження так званої «Передової системи допомоги водію» (Advanced Driver Assistance Systems – ADAS). Поштовхом до розробки ADAS стала необхідність підвищення безпеки шляхом запобігання нещасним випадкам і зменшення навантаження на водія [7, 8]. ADAS – це пасивні та активні системи безпеки, призначені для мінімізації та усунення впливу людського фактору під час керування транспортним засобом. У системах ADAS використовуються передові технології, які допомагають водієві під час водіння, покращуючи його роботу. ADAS використовує комбінацію сенсорних технологій для сприйняття навколишнього середовища навколо автомобіля, а потім або надає інформацію водієві, або при потребі виконує необхідні завдання. Основні додатки ADAS, які мають важливе значення для безпеки, такі: Адаптивний круїз – контроль (ACC); Адаптивне переднє світло (AFL); Автоматичне аварійне гальмування (AEB); Виявлення сліпих зон (BSD); Попередження про перехресний рух (CTA); Система моніторингу водіїв (DMS); Попередження про лобове зіткнення (FCW); Інтелектуальна система допомоги при паркуванні (IPA); Попередження про вихід зі смуги руху (LDW); (ALC); Система виявлення пішоходів (PDS); Розпізнавання дорожніх знаків (RSR); Система контролю тиску в шинах (TPMS); Асистент руху у «пробці» (TJA), Система зв'язку 5G і V2X.

Тривалий часі ADAS часто використовувався для позначення DLC. Проте представлені його функції стосуються саме систем автоматизованої допомоги водієві. Оскільки, як вже зазначалося, ці два терміни часто використовуються як взаємозамінні, було висунуто вимогу до автовиробників подавати ADAS як «підтримка водія», а не використовувати терміну «автономне водіння».

Для формалізації рівнів «автономності» DLC було розроблено відповідні стандарти SAE J3016 [6], за якими межа між ADAS і автономним водінням знаходиться між рівнем 2 і рівнем 3 (Рис. 1, Рис. 2).

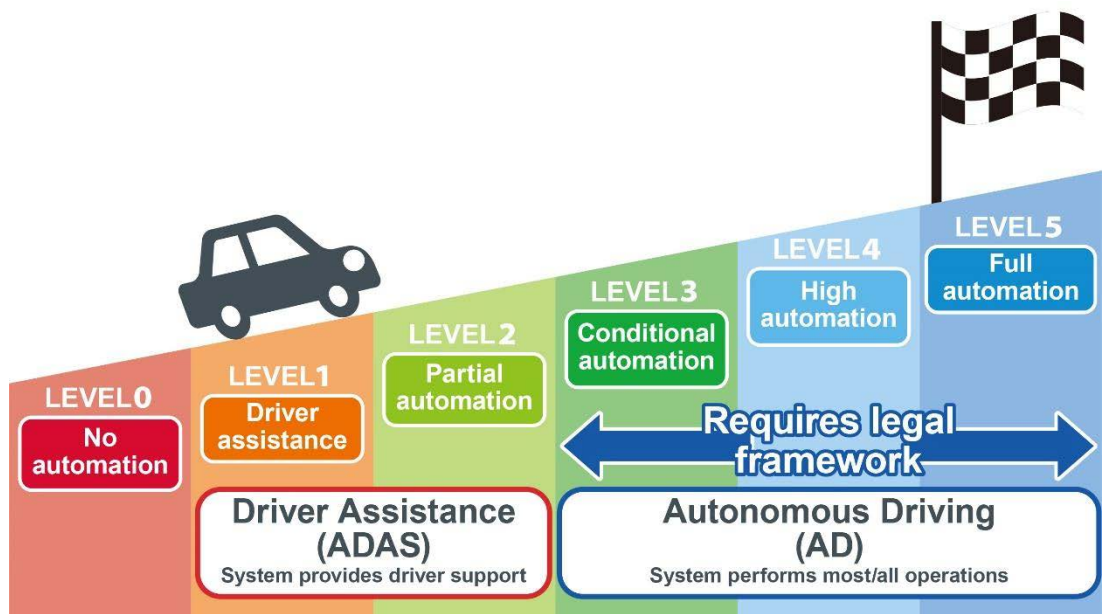

Рисунок 1. Межа між ADAS і автономним водінням. [9]

	SAE РІВЕНЬ 0	SAE РІВЕНЬ 1	SAE РІВЕНЬ 2	SAE РІВЕНЬ 3	SAE РІВЕНЬ 4	SAE РІВЕНЬ 5
Що повинен робити водій?	Ви керуєте автомобілем, навіть якщо ноги не на педалях, а руки не на рулі.			Ви <u>не</u> керуєте автомобілем, якщо активовані функції автоматичного водіння.		
	Ви маєте слідувати за електронними помічниками: рулити, гальмувати або прискорюватись, якщо потрібно.			якщо система буде цього вимагати, необхідно керувати самостійно.	Електронні системи не вимагають від водія керувати автомобілем самостійно.	
	Системи допомоги водію			Системи безпілотного водіння		
Як вони працюють?	Помічники лише попереджують і надають короткотривалу допомогу.	Помічники допомагають керувати АБО прискорюватись/гальмувати.	Помічники допомагають керувати ТА прискорюватись/гальмувати.	Система може самостійно керувати автомобілем лише за умови одночасного виконання кількох умов.		Система може керувати автомобілем за будь-яких умов.
Приклади систем	Автоматичне аварійне гальмування Попередження про сліпі зони Попередження про покидання смуги	Утримання на смузі АБО Адаптивний круїз-контроль	Утримання на смузі ТА Адаптивний круїз-контроль одночасно	Помічник під час руху у дорожніх заторах.	Місцеве безпілотне таксі. Може бути відсутній руль або педаль.	Те саме, що і рівень 4., але можливість автоматизованого пересування зберігається

Рисунок 2. Рівні автоматизації водіння відповідно до SAE J3016. [6]

Сьогодні автомобільні компанії забезпечують своїм виробам початковий рівень автономності. Прогнозується [10], що у 2025 р. близько 63% усіх автомобілів, що продаватимуться у всьому світі, матимуть автономію рівня 2 або вище. Продажі автомобілів рівня 2 та пілотних зразків рівня 3 становитимуть відповідно близько 12 та 4% від загального обсягу продажів автомобілів. Очікується, що DLC рівня 4 становитимуть 1% у 2025 р.,

поступово збільшуватимуть свою частку і до 2030 р. сягатимуть 5% світового ринку. Щодо DLC рівня 5, його дотепер не має жоден автомобіль. Досягнення такої автономності має багато техніко-технологічних проблем, зокрема в частині забезпечення водіння без керма та педалей, яке, за словами представників компанії Apple нині не може бути реалізовано сучасними технологіями (це власне кажучи й загальмувало проект Titan компанії Apple, спрямований на створення автомобіля рівня 5) [11].

З початку 2000-х рр. завдяки значному прогресу у галузі інформаційно-комунікаційних технологій та робототехніці DLC стають реальністю. Прототипи DLC подолали мільйони миль у тестовому режимі, а провідні високотехнологічні компанії вклали приголомшливі інвестиції у збільшення автоматизації водіння. Однак для досягнення повної автономії є багато як технічних, так і нетехнічних проблем, пов'язаних зі страхуванням, етичними та моральними особливостями використання DLC і відповідним законодавчим забезпеченням. Для вирішення цих проблем потрібні продумані рішення, які відповідають вимогам, нормам та інтересам ключових сейкхолдерів.

Список бібліографічних посилань:

1. Wee B., Milakis D., Thomopoulos N. Policy Implications of Autonomous Vehicles Elsevier Science. 2020.354 p.
2. Unmanned ground vehicle. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Unmanned_ground_vehicle.
3. Pillath S. Automated vehicles in the EU. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573902/EPRS_BRI\(2016\)573902_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573902/EPRS_BRI(2016)573902_EN.pdf).
4. U.S. Department of Transportation Releases Policy on Automated Vehicle Development. URL: <https://www.transportation.gov/briefing-room/us-department-transportation-releases-policy-automated-vehicle-development>.
5. Young R. Critical Analysis of Prototype Autonomous Vehicle Crash Rates Six Scientific Studies from 2015-2018 SAE International. 2021. 252 p.

6. Taxonomy and Definitions for Terms Related to Driving Automation Systems for On-Road Motor Vehicles J3016_202104. URL: https://www.sae.org/standards/content/j3016_202104/.
7. Samantaray R. ADAS Sensor Data Handling in the World of Autonomous Mobility. SAE Technical Paper 2023-01-0993, 2023. <https://doi.org/10.4271/2023-01-0993>.
8. Yan Li, Hualiang Shi Advanced Driver Assistance Systems and Autonomous Vehicles: From Fundamentals to Applications Springer 2022. 627 p.
9. On ADAS, Autonomous Driving, and Vehicle Safety Technologies. URL: <https://www.rohm.com/blog/-/blog/id/8030373>.
10. Level 2-4 autonomous vehicle sales as a share of total vehicle sales in 2025 and 2030, by automation level. URL: <https://www.statista.com/statistics/1230101/level-2-autonomous-vehicle-sales-worldwide-as-a-share-of-total-vehicle-shares-by-autonomous-vehicle-level/>.
11. Gurman M. Apple Scales Back Self-Driving Car and Delays Debut Until 2026. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-06/apple-scales-back-self-driving-car-and-delays-launch-until-2026>.

СИДОРЕНКО Анна Валеріївна,

студентка факультету програмної інженерії та бізнесу

Науковий керівник – Попов О. С.,

доцент кафедри економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин

Національний аерокосмічний університет

«Харківський авіаційний інститут» ім. М. Є. Жуковського

м. Харків, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ І ЇХ ВПЛИВ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Транснаціоналізація господарського життя – є невід'ємною частиною розвитку сучасного економічного світу. Процес посилення ролі транснаціональних корпорацій у світовій економіці займає важливе місце.

Ліберальна ринкова економіка, яка домінує майже у всіх країнах, створює дуже сприятливі умови для розвитку транснаціональних корпорацій. На транснаціональні корпорації припадає основна частина вивозу капіталу у вигляді прямих інвестицій і переважна частина капіталовкладень в розробку новітніх технологій.

На початок ХХІ століття у світі налічувалося приблизно 70 тис. транснаціональних корпорацій і 850 тис. їх філій. Близько 50 тис. материнських компаній розташовано в розвинених країнах.

Німеччина, Японія, Сполучені Штати, Велика Британія та Франція є головним районом базування для половини індустріалізованих материнських транснаціональних компаній. На ці країни також припадає дві третини загального відтоку прямих іноземних інвестицій. [1, ст.88].

Сьогодні транснаціональні корпорації контролюють більше половини світового промислового виробництва, близько 2/3 світової торгівлі, 4/5 кількості патентів і ліцензій на нову техніку, технології та ноу-хау.

У 2022 році обсяг міжнародного виробництва транснаціональних корпорацій збільшився, забезпечивши створення доданої вартості в розмірі близько 7,9 трлн доларів. 500 найбільших ТНК у світі отримали дохід у розмірі 31,2 трлн дол. і прибуток — 1,7 трлн дол.

Виникнення і розвиток транснаціональних корпорацій безпосередньо пов'язане з їх іноземною інвестиційною діяльністю. Міжнародний рух підприємницького капіталу, включаючи прямі іноземні інвестиції (ПІІ), лежить в основі формування глобальних галузевих систем і міжнародного виробництва транснаціональних корпорацій. [2, ст.105].

Основною причиною здійснення ПІІ є бажання розмістити капітал у країнах і галузях, які можуть принести найбільшу віддачу, знизити рівень податків і диверсифікувати ризики.

У сучасних умовах приймаючі країни, як розвинені, так і ті, що розвиваються, принципово схвалюють діяльність ТНК на своїй території. Крім того, існує гонка між країнами за залучення прямих іноземних інвестицій у світі, тоді як транснаціональні компанії користуються податковими знижками та іншими пільгами. Однак існує також багато питань, пов'язаних з діяльністю транснаціональних компаній у країні перебування. Насамперед це [3, ст. 21]:

- небезпека того, що приймаюча країна стане резервуаром застарілих і екологічно шкідливих технологій.
- інтерес іноземних компаній до найбільш розвинутих і перспективних напрямків промислового виробництва та науки (наукових структур) країни перебування.
- можливість нав'язування фірмам країни перебування неперспективних напрямків у системі розподілу праці в рамках транснаціональних корпорацій;
- експлуатація дешевої робочої сили без забезпечення належних умов праці; — використання могутності ТНК для витіснення конкурентів з галузі і встановлення монополії;

- політичний тиск керівників філій ТНК на правлячі кола приймаючої країни;
- використання трансфертного ціноутворення транснаціональними корпораціями з метою зменшення податкового тягаря.
- Податкові втрати країн, що розвиваються через неповне надходження податків з раніше ввезених інвестицій, безпосередньо пов'язаних з офшорними центрами, складають, за оцінками, 100 млрд дол. на рік. Незважаючи на об'єктивну критику діяльності ТНК, все ж, вони є невід'ємною частиною сучасного світу та головною рушійною силою економічного прогресу і зростання.

По-перше, транснаціональні корпорації, які відкривають філії чи представництва в третіх країнах, створюють робочі місця для місцевих жителів, що, у свою чергу, покращує добробут і купівельну спроможність громадян, що підвищує попит на товари та послуги на місцевих ринках, і, зрештою, стимулює економічне зростання. Економічний розвиток країни.

По-друге, ТНК використовують частину коштів на проведення науково-технічних розробок і, згодом, впроваджують передові технології і нові методи роботи у виробництво. Шляхом ліцензування високі технології і ноу-хау поширюються у приймаючій країні і використовуються місцевими підприємствами і фірмами.

Потрете, ТНК створюють конкурентне середовище в приймаючій країні, спонукаючи місцеві підприємства підвищувати ефективність виробництва, шляхом зниження витрат, заміни застарілих методів управління та маркетингу.

За допомогою податкового механізму ТНК поповнюють бюджети приймаючих країн та збільшують їх державні доходи.

У країнах, що розвиваються обсяг платежів іноземних філій, що надходять до державного бюджету у формі ліцензійних платежів за експлуатацію природних ресурсів, митних зборів, податків з заробітної плати та соціальних відрахувань, а також інших видів податків і зборів, більш ніж у два рази перевищує суму їх платежів у формі податків на їх доходи [4, ст. 164].

З іншого боку, транснаціональні компанії вважаються основними чинниками формування конкурентоспроможності країн та реалізації їх конкурентних переваг на міжнародних ринках. Процвітання країни значною мірою залежить від успіхів функціонуючих на її території ТНК, при цьому велику роль відіграє державна економічна політика. Крім того, діяльність ТНК за кордоном підвищує економічну і політичну могутність країни базування та піднімає її авторитет на міжнародній арені. Тому уряди приймаючих країн, а також країн базування, приймаючи до уваги значення прямих іноземних інвестицій, здійснюють державну підтримку ПІІ: надають державні гарантії, страхують закордонні інвестиції, займаються врегулюванням інвестиційних спорів, укладають угоди щодо виключення подвійного оподаткування, здійснюють адміністративну та дипломатичну підтримку.

Поява та розвиток транснаціональних корпорацій безпосередньо пов'язані з їхньою зарубіжною інвестиційною діяльністю. ТНК є провідними суб'єктами міжнародної господарської діяльності, які генерують основні фінансові потоки через систему внутрішньо фірмових транзакцій та трансферних цін між материнськими та дочірніми компаніями. Слід зазначити, що в наш час перетік ПІІ із розвинутих країн до країн, що розвиваються, за даними ЮНКТАД, є сталою тенденцією останніх 2х років. Пояснюється це темпами росту ВВП у Китаї та інших країнах Азії та Південної Америки. Найбільший приплив інвестицій у 2021 році був у країни, що розвиваються — 55% — 681 млрд доларів. Дуже важливу роль у цьому відіграють саме ТНК. Вони діють через свої дочірні підприємства і філії в десятках країн світу, мають величезний інноваційний, науково виробничий і ринковий потенціал.

Аби не допустити надмірного посилення ринкової влади ТНК, на уповноважені національні та наднаціональні органи покладена роль контролю та прийняття рішення щодо правомірності. Для боротьби з надмірною монополізацією секторів були створені комісії, які використовують різні індекси концентрації продавців на ринку, наприклад індекси Хервіндаля (Хіршмана (ННІ) та індекс концентрації CR, які вказують на рівень

концентрації ринку, тим самим запобігаючи монополізму. Серед 10 самих розвинутих ТНК у 2021 році найбільшу ефективність показала компанія Exxon Mobil, у співвідношенні «прибуток/кількість працівників», де на одного робітника приходить 387.520 доларів прибутку, тоді як у Walmart (7.416 доларів). Країнам, приймаючим ТНК та їх ПІІ, необхідно створити національні структури, які будуть контролювати діяльність ТНК, стежити за сумлінним веденням бізнесу усіма материнськими і дочірніми компаніями та за дотриманням Кодексу поведінки ТНК. Також ці структури візьмуть на себе відповідальність щодо вдосконалення системи міжнародних інвестиційних договорів. Взагалі, слід зазначити, що в майбутньому вплив ТНК на світову економіку буде тільки посилюватися саме за рахунок стратегії розвитку транснаціональних компаній.

Список бібліографічних посилань:

1. Павленко І. І. Міжнародна торгівля та інвестиції: навч. посіб. / І. І. Павленко, О. В. Варяниченко, Н. А. Навроцька. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 256 с.
2. Шагурин С. В., Шимко П. Д. Экономика транснационального предприятия: учебное пособие. — СПб.: СПбГПУ, 2008. — 335 с.
3. Філіпенко А. С., Будкін В. С., Рогач О. І. та ін., Світова економіка. — Київ. — Либідь, 2007, Україна.
4. Геєць В. М., Панченко Є. Г., Лібанова Е. М. та ін., Перехідна економіка. — Київ, Вища школа, 2003, Україна.

СОКОЛЕНКО Світлана Миколаївна,

викладач

КОЖУХОВА Каріна Євгенівна,

студентка

Сумський будівельний коледж

м. Суми, Україна

ДОВОЄННИЙ СТАН ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ.

ЧОМУ УКРАЇНЦІ ЇХАЛИ ПРАЦЮВАТИ ЗА КОРДОН

Мета: дослідження стану заробітної плати в Сумській області, розглянути питання та виявити чому ж українці їдуть працювати за кордон.

Довоєнний стан заробітної плати в Сумській області.

В умовах ринкової економіки заробітна плата є важливою характеристикою ринку праці, визначається умовами цього ринку і одночасно її рівень визначає попит та пропозицію праці. Саме заробітна плата поєднує інтереси та потреби працівників, роботодавців та держави, тобто визначає ефективність соціально-трудових відносин.

Сучасний стан ринку праці в Сумській області характеризується ключовими проблемами, а саме недостатній рівень реформування трудової сфери, що призводить до неефективної зайнятості і проявляється у концентрації робочої сили на збиткових підприємствах; перехід фахівців і спеціалістів у сферу неформальної зайнятості, тіньової економіки, а також міграція за кордон; зниження частки працюючих у високотехнологічних і наукоємних видах діяльності; зменшення чисельності економічно активного населення у віці 15-70 років та працездатному віці за останні 20 років на 12%.

Таблиця 1. Темп зростання/зниження номінальної та індекс реальної заробітної плати.

Період	Номінальна заробітна плата		Реальна заробітна плата	
	у % до		у % до	
	попереднього року	грудень до грудня попереднього року	попереднього року	грудень до грудня попереднього року
2016	119,8	121,6	104,3	107,4
2017	143,9	143,5	124,3	125,9
2018	123,2	114,9	110,6	104,7
2019	117,1	114,7	108,4	109,4
2020	114,1	123,4	111,2	117,8
2021	121,0	121,9	109,9	109,9

За даними органів статистики слід відмітити негативну тенденцію в області, як і по всій країні, зниження чисельності штатних працівників. При цьому, чисельність фізичних осіб-підприємців за останні 6 років збільшилася на 43%, з 46 тис. до 65,8 тис. Осіб.

Таблиця 2. Середня заробітна плата по за останні роки (грн.).

Період	Середня зарплата	Зміна щодо попереднього місяця		Відхилення від середньої з/п по Україні	
січень 2020	8891	-810	-8.3%	-1836	-17.1%
лютий 2020	8960	69	0.8%	-1887	-17.4%
березень 2020	9199	238	2.7%	-2247	-19.6%
квітень 2020	8950	-249	-2.7%	-1480	-14.2%
травень 2020	9003	52	0.6%	-1539	-14.6%
червень 2020	10012	1009	11.2%	-1567	-13.5%

липень 2020	10133	121	1.2%	-1671	-14.2%
серпень 2020	9835	-298	-2.9%	-1611	-14.1%
вересень 2020	10168	333	3.4%	-1831	-15.3%
жовтень 2020	10256	88	0.9%	-1918	-15.8%
листопад 2020	10091	-165	-1.6%	-1896	-15.8%
грудень 2020	11974	1883	18.7%	-2205	-15.5%
січень 2021	10306	-1668	-13.9%	-2030	-16.5%
лютий 2021	10408	101	1.0%	-2141	-17.1%
березень 2021	11016	609	5.8%	-2596	-19.1%
квітень 2021	11303	287	2.6%	-2240	-16.5%
травень 2021	11524	221	2.0%	-1975	-14.6%
червень 2021	12297	773	6.7%	-2016	-14.1%
липень 2021	12348	50	0.4%	-1998	-13.9%
серпень 2021	12107	-241	-1.9%	-1890	-13.5%
вересень 2021	11966	-141	-1.2%	-2273	-16.0%
жовтень 2021	12005	39	0.3%	-2040	-14.5%
листопад 2021	12326	321	2.7%	-1956	-13.7%
грудень 2021	14602	2276	18.5%	-2851	-16.3%
січень 2022	12119	-2483	-17.0%	-2458	-16.9%

Розмір середньомісячної заробітної плати у Сумській області упродовж останніх 10 років залишається майже на 15-20% нижчим за середньо-український показник. При цьому, поширеною є втрата трудових навичок кваліфікованих і висококваліфікованих кадрів внаслідок закриття, реструктуризації великих промислових підприємств, їх збитковості.

За даними моніторингу, упродовж 2020 року створено 9966 нових робочих місць, із них фізичними особами – 7621, юридичними – 2345 місць. Найбільше у минулому році утворено на ПрАТ «Технологія» – 223 місця.

До негативних чинників ринку праці регіону можна також віднести недоліки процесів реформування системи державного професійного навчання і освіти, невідповідність масштабів, структури і форм професійної підготовки і перепідготовки кадрів вимогам сучасного ринку праці в аспектах попиту на певні професії.

Таблиця 3. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників по районах області у 2021 році.

	Нараховано в середньому працівнику, грн			
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
Сумська область	10579	11706	12141	12972
Конотопський район	9623	10716	11567	12343
Охтирський район	11332	12569	13110	12757
Роменський район	9406	10693	10977	11890
Сумський район	11261	12367	12659	13690
Шосткінський район	9130	10193	10703	11571

До суттєвих проблем варто віднести й існуючу диференціацію регіональних ринків праці, наявність депресивних регіонів з особливо напруженою ситуацією на ринку праці, значно вищим за середній рівнем безробіття за одночасно обмеженої можливості щодо трудової міграції, що свідчить про недоліки державної та регіональної системи регулювання цих аспектів зайнятості і безробіття. На рівень гостроти вказаних проблем впливає складна демографічна ситуація в області, яка посилює структурні диспропорції та створює додаткову соціальну напругу у праценадлишкових територіях.

Чому українці їдуть працювати за кордон.

На сьогодні основою національного законодавства про працю є Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП), закони України «Про оплату праці» та «Про відпустки». Крім цього, трудове законодавство не дозволяє повною мірою використати можливості цифрових технологій (для прикладу дистанційна зайнятість в національному законодавстві з'явилась лише в березні 2020 року).

Як наслідок, суттєва частина трудових відносин знаходяться в тіні, що не дозволяє поширити гарантії передбачені трудовим законодавством на понад 3,237 млн. працівників, а також є стримуючим фактором для розвитку інноваційних галузей економіки та не дозволяє використовувати в повній мірі сильні сторони нашої країни. Високий рівень тіньової зайнятості позбавляє трудових та соціальних гарантій працівників, як наслідок, викривлення конкуренції за рахунок зловживань на ринку праці, дискредитація системи державного соціального страхування, відсутності захисту прав працівників, які працюють без оформлення трудових відносин та позбавлення їх пенсійного забезпечення в майбутньому, а також суттєве недоотримання коштів Державним та місцевими бюджетами, та фондами соціального страхування (в залежності від методології проведення розрахунків «тіньовий фонд» оплати праці оцінюється в 364-493 млрд. грн., що призводить до втрат бюджетів всіх рівнів та фондів соціального страхування на рівні 151,1-204,6 млрд. грн. в рік). Найвищий рівень неформальної зайнятості спостерігається в сільському господарстві (44,7 %), будівництві (17%) оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів (15,9%), промисловості (5,6%), транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності (4,1%), тимчасовому розміщенні й організації харчування (2,5%) інших видах (10,5%). Високий рівень бюрократичного навантаження на роботодавців при оформленні та веденні трудових відносин збільшує адміністративні витрати роботодавців, і знижує привабливість офіційної зайнятості, а також створює репутацію України, як країни з застарілою системою соціально-трудових відносин, що є стримуючим фактором для інвестицій. Крім того, традиційно сильні сторони України, як от високий рівень освіченості населення та відносно високий індекс людського розвитку, що підходить для розвитку сучасних галузей економіки, які пов'язані з творчою та креативною діяльністю працівників та не супроводжуються значними капітальними витратами (ІТ, фріланс, наукова діяльність) не можуть бути використані повною мірою саме через недостатньо сучасну систему трудових відносин.

Таблиця 4. Розмір мінімальної зарплати в європейських країнах в гривнях станом на 01.01.2021р.

№	Країна	Зарплата	№	Країна	Зарплата
1.	Люксембург	72 512	17.	Естонія	19 231
2.	Ірландія	56 771	18.	Чехія	19 066
3.	Нідерланди	55 487	19.	Хорватія	18 540
4.	Бельгія	53 544	20.	Латвія	16 465
5.	Німеччина	53 149	21.	Румунія	15 082
6.	Великобританія	52 128	22.	Угорщина	14 555
7.	Франція	51 206	23.	Сербія	12 052
8.	Андорра	36 915	24.	Болгарія	10 933
9.	Іспанія	36 486	25.	Чорногорія	10 900
10.	Словенія	33 720	26.	Боснія та Герцеговина	10 241
11.	Мальта	25 850	27.	Македонія	9 286
12.	Португалія	25 554	28.	Албанія	7 969
13.	Греція	24 961	29.	Україна	6 000
14.	Литва	21 141	30.	Молдова	4 972
15.	Словаччина	20 515	31.	Росія	4 544
16.	Польща	20 219	32.	Білорусь	4 149

Невиконання заробітної платою повною мірою властивих їй функцій можна визначити як один з основних чинників, що стримують розвиток країни у соціальному та економічному аспектах.

Більшість населення Україні стрімко біднішає на фоні значного підвищення тарифів за комунальні послуги (які часом перевищують зарплати багатьох українців) і високого рівня інфляції. Вичерпної інформації про те, скільки ж українців їздить працювати за кордон, немає. Залишається спиратися на дані Державної служби статистики за 2015-2017 роки, коли вони востаннє проводили ґрунтовне дослідження з цього приводу. Воно показало, що за цей період на заробітках перебувало 1 млн 303 тисячі українців. За експертними оцінками, на постійній основі за кордоном працює 3,2 млн громадян України, а

в окремі періоди – від 7 до 9 млн осіб. За підрахунками Нацбанку, минулого року трудові мігранти переказали в Україну 12 мільярдів доларів США. Це - понад 8% ВВП країни. Цього року через карантинні обмеження та закритість кордонів очікуватимуть меншу, та все однозначну суму – близько 10 млрд доларів.

Висновок. Рівень заробітної плати громадян є одним з найбільш значущих чинників розвитку держави, основою формування суспільства на принципах соціальної справедливості. Знаходячись під постійним впливом усіх учасників соціально-трудових відносин, рівень заробітної плати потребує постійного аналізу та моніторингу. При цьому особливої уваги заслуговує оцінка того, як зарплата виконує свої основні функції і забезпечує соціальну справедливість, а саме сприяє скороченню бідності та підвищенню загального життєвого рівня працюючого населення. Формування заробітної плати в умовах української економіки не відповідає принципу забезпечення соціальної справедливості у суспільстві. В останні роки в Україні спостерігається гальмування темпів зростання як розміру мінімальної, так і середньої заробітної плати, відбувається падіння загального життєвого рівня працюючого населення. Традиційно низькими (менш ніж у середньому по країні) залишаються заробітні плати як у соціально значущих видах діяльності (охорона здоров'я та освіта), так і у пріоритетних з точки зору сталого економічного розвитку (будівництво та сільське господарство). Низькі заробітні плати взагалі знижують привабливість праці, умотивованість працівників, сприяють відтоку робочої сили в інші види діяльності (або взагалі за кордон), призводять до диспропорцій на ринку праці та виникненню дефіциту кваліфікованих кадрів. Україна катастрофічними темпами втрачає спеціалістів, а бюджет – мільйони гривень податків.

СОЛОНУХА Дарина Леонідівна,
студентка II курсу, групи: П-12-12-МП (1,6 з)
напрямку підготовки (спеціальності) 081 «Право»
Приватне Акціонерне Товариство «Вищий навчальний заклад»
Міжрегіональна Академія управління персоналом
Навчально-науковий інститут права
ім. князя Володимира Великого
м. Київ, Україна

МІСЦЕ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Питання місця банківського права серед інших галузей права є дуже актуальним, особливо в сучасному світі, де фінансовий сектор відіграє важливу роль в економіці країни.

Як зазначають В. В. Кадала, Т. В. Хайлова та О. П. Гузенко, банківське право – це система правових норм, котрі регламентують порядок організації і діяльності банків України, їх взаємовідносини із клієнтами (фізичними і юридичними особами), котрі обслуговуються банками, а також порядок здійснення банківських операцій [1, с. 10].

В свою чергу С. Ю. Обрусна зазначає, що банківське право – це не механічне об'єднання норм головних галузей права, а якісно нове, юридично цілісне правове формування. Саме банківське право як комплексна галузь права поєднує за єдиними предметними, тематичними і цільовими властивостями юридично неоднорідні відносини у цілісне утворення, котре збагачує їх зміст, сприяє виробленню якісно нових понять, положень та у зв'язку із цим суттєвому розвитку юридичної термінології. Таким чином, банківське право України можна визначати: як комплексну галузь права, як науку та як окрему навчальну дисципліну, котра вивчається в юридичних і економічних вузах [2, с. 58].

За твердженнями Т. О. Трень, для того, щоб розуміти чітко виокремлення

конкретної галузі права як самостійної, варто виходити із специфіки її предмета і методу правового регулювання [3, с. 106].

Під терміном «предмет» розуміється все, що може бути регульоване, тобто відносини, які підлягають впливу права. Щодо визначення предмету банківського права, то його можна визначити як суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення банківської діяльності, включаючи відносини, які регулюють процес будівництва, функціонування і розвитку банківської системи в цілому, а також окремих банків, надання банками банківських послуг, а також регулювання діяльності банківської системи з боку державних органів в інтересах громадян, організацій держави та інших сторін.

Важливо відмітити, що класифікація виключно за предметом правового регулювання є недостатньо ефективною, оскільки вона зводить систему права лише до системи суспільних відносин. Тому ще одним критерієм для виділення правових норм в окрему галузь є метод правового регулювання. Під методом розуміється спосіб, за допомогою якого держава впливає на суспільні відносини. Зазначимо, що методи, застосовувані в банківському праві, не є однорідними. З одного боку, використовується метод владних приписів, коли йдеться про державне регулювання банківської діяльності, з іншого боку – цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин, який базується на юридичній рівності сторін.

Отже, банківське право займає важливе місце в системі національного права, що обумовлено його цілковитою самостійністю за рахунок окремого особливого предмету правового регулювання, а також методів, завдяки яким таке регулювання здійснюється.

Список бібліографічних посилань:

1. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П. Банківське право: навчальний посібник. Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут, 2020. 172 с.
2. Обрусна С. Ю. Місце банківського права у системі права України. *Фінансовий простір*. 2013. № 3. С. 55-58.
3. Трень Т. О. Місце банківського права в системі права України.

Регулювання правовідносин в сфері банківської діяльності: матеріали Регіон. круглого столу. 2020. С. 105-108.

СЕКЦІЯ: Юриспруденція

УДК 378

СТЕПАНЕНКО Альбіна Олександрівна,

студентка 3-го курсу

Полтавський юридичний інститут

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

**ПРАВОВА ПРИРОДА КОНТЕКСТУАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У АСПЕКТІ
ДОКАЗУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО
КОНФЛІКТУ**

Збройна агресія російської федерації (далі – рф) проти України, яка розпочалася ще з 2014 року, зумовила потребу у суттєвому перегляді вітчизняної практики щодо розслідування воєнних злочинів. Актуальність цієї проблематики вкотре постала в умовах повномасштабного вторгнення рф з 24 лютого 2022 року.

Показово, що, за даними Офісу Генерального прокурора, станом на квітень 2023 року в Україні офіційно зареєстровано понад 77 тисяч випадків вчинення російськими військовими воєнних злочинів. Водночас уповноважені органи повідомили про підозру у вчиненні цих злочинів 305 особам [1]. Незважаючи на таку велику кількість випадків воєнних злочинів, все ж вони ще залишаються відносно новою категорією справ, а тому на практиці існують певні проблемні моменти, пов'язані зі здійсненням кримінального провадження.

Серед іншого, це пов'язано з тим, що у процесі доказування воєнних злочинів важливе значення має врахування контекстуальних елементів. Це положення впливає зі статті 8 документу Міжнародного кримінального суду «Елементи злочинів» [2]. Аналіз пункту 2 статті 8 цього акту дає підстави

зробити висновок, що для кваліфікації злочину як воєнного необхідно довести існування трьох обставин, а саме: 1) діяння відбувалося в контексті збройного конфлікту; 2) існує причинно-наслідковий зв'язок між діянням та збройним конфліктом; 3) виконавець (обвинувачений) має усвідомлювати фактичні обставини, які свідчать про існування збройного конфлікту. Перші дві складові у доктрині прийнято називати матеріальними контекстуальними елементами, а останню – ментальним контекстуальним елементом [3, с. 19].

Крім того, під час розслідування воєнних злочинів важливе значення має доказування і традиційних елементів складу злочину. На підставі цього дослідники доходять висновку, що предмет доказування у цій категорії кримінальних проваджень є двоелементним: 1) перший елемент є загальним; 2) другий елемент є контекстуальним (спеціальним), який зумовлює специфіку складу злочину по усіх його складових (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона) [4, с. 396].

Разом з тим ця специфіка предмету доказування не знайшла свого повного висвітлення у статті 91 КПК України. Зокрема, серед вичерпного переліку обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, такий контекстуальний елемент, як факт існування збройного конфлікту на території вчинення злочину не зазначений. У зв'язку з цим у доктрині пропонується тлумачити положення статті 91 КПК України ширше і розкривати «обставини вчинення кримінального правопорушення» крізь призму всіх важливих елементів для доказування цієї категорії злочинів [5, с. 247–248].

Така позиція пов'язана з тим, що саме врахування контекстуальних елементів дає підстави здійснити правильну кваліфікацію злочинів. У цьому випадку показовим є приклад, який наводить Тетерятник Г. К., зазначаючи, що схожі діяння в умовах збройних конфліктів залежно від контекстуальних обставин можуть бути кваліфіковані за «загальнокримінальними» нормами КК України або за статтями глави XX кримінального закону. Для їх розмежування необхідно встановлювати повну контекстуальну картину події:

- характеристики потерпілого (зокрема, доказуванню підлягають такі обставини, як приналежність особи до певної етнічної групи, її громадська позиція, статус військового чи цивільного тощо);
- характеристики суб'єкта злочину (наприклад, його приналежність до збройних сил);
- обставини вчиненого діяння;
- соціально-політичний контекст подій, у яких було вчинено злочин [5, с. 248].

Відповідно, якщо елементи складу злочину не відповідатимуть цим вимогам, то і злочин не може бути кваліфікований як воєнний. Іншими словами, будь-який злочин, який хоч і відбувається під час збройного конфлікту, однак не має жодного зв'язку з бойовими діями, не може бути охарактеризований як воєнний. З цього приводу Гловюк І. В. та Тетерятник Г. К. зазначають, що злочинне діяння може вважатися таким, що тісно пов'язане із збройним конфліктом, якщо буде доведено, що «конфлікт відіграв важливу роль у рішенні виконавця, у здатності вчинити злочин або в тому, яким чином його було скоєно». У зв'язку з цим науковці пропонують враховувати наступні фактори, які, залежно від контексту вчинення злочину, мають бути доведені для кваліфікації злочину як воєнного:

- 1) факт того, що виконавець є комбатантом;
- 2) факт того, що потерпілий не є комбатантом;
- 3) факт того, що потерпілий належить до протилежної сторони;
- 4) факт того, що це діяння може бути кінцевою метою військової кампанії;
- 5) факт того, що злочин скоєно як частину або в контексті офіційних обов'язків виконавця [4, с. 395].

Крім того, для правильної кваліфікації злочину важливе значення має факт доведення існування такої обставини, як причинно-наслідковий зв'язок між діянням та збройним конфліктом. На ключовому значенні доведення цієї обставини наголошують і міжнародні судові установи. Наприклад,

Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, здійснені на території колишньої Югославії з 1991 року у рішенні у справі № ІТ-96-23 та ІТ-96-23/1-А від 12 червня 2002 року зазначив, що «конфлікт повинен, як мінімум, зіграти істотну роль у здатності обвинуваченого вчиняти злочин, у прийнятті рішення про його вчинення, у способі, яким воно було вчинено, або меті, для якої злочин було вчинено» (п. 58) [6]. Водночас, як слушно зауважують дослідники, докази такого впливу не обов'язково повинні вказувати на те, що конфлікт був причиною діяння, так само як і злочинне діяння не завжди має відбуватися саме під час бою. Крім того, доказування причинно-наслідкового зв'язку не обов'язково має охоплювати встановлення факту належності обвинуваченого до складу збройних сил. Виконавець може і не бути безпосереднім учасником конфлікту [4, с. 395]. Існування усіх цих нюансів вкотре демонструє те, наскільки процес доказування у цій категорії справ є специфічним. Як наслідок, це зумовлює значну складність здійснення кримінального провадження.

Зокрема, судова та правозастосовна практика показують, що не завжди існує об'єктивна можливість довести наявність усіх трьох контекстуальних елементів воєнних злочинів. Яскравим прикладом цього слугує ситуація із засудженням російського військовослужбовця Шишимаріна (вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 23 травня 2022 року у справі № 760/5257/22 [7]). У цій справі досить складно було довести, що обвинувачений дійсно порушив закони та звичаї війни за статтею 438 КК України. Це було пов'язано з неможливістю допитати осіб, які віддали наказ, щоб з'ясувати дійсну причину вбивства цивільного. Така неможливість була об'єктивно зумовленою, оскільки один з цих російських військовослужбовців був убитий, а іншого обміняли.

Для доказування контекстуальних елементів вчинення воєнних злочинів рф на території України у правозастосовній практиці широко використовуються дані, отримані з відкритих джерел, відеозаписи (авторства очевидців чи зняті з камер спостереження на місці вчинення злочинів),

супутникові знімки чи інформація, отримана шляхом радіоперехоплень. Окрім того, як засвідчив приклад з російським військовослужбовцем Шишимаріним, важливе значення для доведення контекстуальних елементів має проведення допиту. Щодо порядку проведення цієї слідчої (розшукової) дії, то науковці наголошують на тому, що слідчим варто використовувати контрольні та розгорнуті питання, які створюють можливість не тільки отримати детальні показання, але й здійснити їх перевірку при співставленні з іншими обставинами кримінального провадження [8, р. 85–86]. З метою того, щоб допити у цій категорії кримінальних проваджень здійснювалися максимально повно та ефективно Тренінговий центр прокурорів розробив відповідні пам'ятки, які містять вичерпний перелік питань до потерпілих та свідків. Використання цих пам'яток допомагає більш точно провести кваліфікацію злочину та встановити контекстуальні елементи, які вказують на зв'язок елементів злочину із збройним конфліктом.

Отже, предмет доказування у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів характеризується специфічною структурою. Це пов'язано з тим, що, окрім традиційних обставин, що підлягають доказуванню за статтею 91 КПК України, у цій категорії проваджень необхідно також доводити наявність контекстуальних елементів. Такі контекстуальні елементи передбачають з'ясування наявності трьох складових: 1) вчинення діяння в контексті збройного конфлікту; 2) наявність причинно-наслідкового зв'язок між діянням та збройним конфліктом; 3) обвинувачений має усвідомлювати фактичні обставини, які свідчать про існування збройного конфлікту. Разом з тим процес доказування цих обставин пов'язаний з низкою труднощів, які виникають на практиці. Це зумовлює потребу у поглибленому вивченні інституту контекстуальних елементів доказування воєнних злочинів в умовах збройного конфлікту з метою удосконалення кримінального провадження у частині організації та проведенні відповідних слідчих (розшукових) дій.

Список бібліографічних посилань:

1. Офіс генпрокурора зафіксував понад 77 тисяч воєнних злочинів росіян в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3695651-ofis-genprokurora-zafiksuvav-ponad-77-tisac-voennih-zlociniv-rosian-v-ukraini-kostin.html>. (дата звернення: 22.04.2023).
2. Elements of Crimes. International Criminal Court. 2013 URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>. (дата звернення: 21.04.2023).
3. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.
4. Гловюк І. В., Тетерятник Г. К. Контекстуальні елементи у провадженнях щодо воєнних злочинів: предмет доказування *sui generis*. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 394–398.
5. Тетерятник Г. К. Значення контекстуальних обставин як елементів складу злочину при розслідуванні окремих категорій злочинів. *Права людини – пріоритет сучасної держави* : Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція, 10 грудня 2020 року, м. Одеса : збірник матеріалів конференції. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 245–249.
6. Рішення Міжнародного трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, здійснені на території колишньої Югославії з 1991 року у справі № ІТ-96-23 та ІТ-96-23/1-А від 12 червня 2002 року. URL: <https://www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/en/kun-aj020612e.pdf>. (дата звернення: 22.04.2023).
7. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 23 травня 2022 року у справі № 760/5257/22. URL: <https://opendatabot.ua/court/104432094-d73f0c9f4a6a6f45548eb32685e1b4ed>. (дата звернення: 22.04.2023).
8. Tataryn Ihor, Komissarchuk Yuliia, Dmytryk Yurii, Maistrenko Mariia, Rymarchuk Olha. Features of detection and obtaining evidence of war crimes

committed in the context of international armed conflict. Cuestiones Políticas. 2021. № 69 (vol. 39). P. 74–90.

СЕКЦІЯ: Юриспруденція

УДК 347

СТЕЦЕНКО Владислава Андріївна,

студентка

Науковий керівник – Бондар О. С.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ В СИСТЕМІ ПРАВОВИХ ГАЛУЗЕЙ

В умовах сьогодення цивільне право є однією з ключових галузей права, яка регулює відносини між приватними особами. Можемо стверджувати, що цивільне право забезпечує стабільність і передбачуваність у суспільстві, оскільки встановлює правила, за якими громадяни і організації можуть вести свою діяльність та здійснювати свої права. Це сприяє розвитку економіки, бізнесу та інновацій, оскільки приватні особи можуть впевнено укладати угоди, захищати свої інтереси і вирішувати спори у цивільному порядку. Тож, розглянемо декілька думок вітчизняних науковців з приводу теми нашого дослідження.

Так, П. П. Романенко та О. О. Круглова визначають, що «цивільне право – це приватне право, метою існування його є захист приватних інтересів. У відносинах, які опосередковує приватне право, держава як влада не бере участі. Важливо зрозуміти, що цивільне право регулює майнові, особисті немайнові, особисті немайнові, пов'язані с майновими, відносини» [1 с. 724]. Також автори доречно наголошують, що «оскільки цивільне право це галузь права, тому відношення до системи права має однозначно. Коли мова йде про систему права, то мова у даному розумінні є про розвиток, бо з розвитком системи права

починає свій новий етап розвитку суспільство, а з розвитком суспільства потребують розвитку й суспільні відносини. Тому цивільне право таким чином вносить свої корективи та розвиває правову обізнаність людства» [1, с. 725].

А. Свиш окреслює, що «цивільне право є складовою частиною права в цілому, одна з його галузей. Тому цивільному праву властиві такі риси і характеристики, які властиві праву взагалі» [2, с. 203].

І. О. Дзера доречно зазначає, що «цивільне право є галуззю приватного права, що обумовлюється спрямованістю норм цивільного права на врегулювання відносин між громадянами та юридичними особами, тобто домінуванням приватного інтересу серед норм цивільного права. Більшість норм цивільного права мають диспозитивний характер, втілюючи принцип «дозволено все, що не заборонено законом» та надаючи суб'єктам цивільних правовідносин свободу вибору характеру поведінки. Цивільне право знаходиться у центрі системи галузей приватного права, оскільки його норми впливають на регулювання відносин, що входять до інших галузей приватного права, таких як сімейне, житлове, екологічне тощо» [3, с. 259]. При цьому В. І. Татарінов та А. В. Демінова відзначають, що «функції цивільного права – це основні напрями правового впливу на цивільно-правові відносини з метою їх упорядкування, виходячи зі специфіки предмета, у напрямках, визначених законодавством, регулювання, та реалізації» [2, с. 119].

Виходячи з вище розглянутого варто окреслити напрями розвитку цивільного права як важливого елементу в системі правових галузей. Дійсно, розвиток цивільного права є невід'ємною складовою системи правових галузей і відбувається відповідно до сучасних вимог суспільства. Важливими напрямками розвитку цивільного права є адаптація до технологічного розвитку, зміни в суспільних відносинах, забезпечення захисту прав споживачів, міжнародна гармонізація, зміни в сфері трудових відносин, розширення правового захисту в сфері інтелектуальної власності, розвиток альтернативних методів вирішення спорів та забезпечення доступності правосуддя. З цього приводу доречно зауважує А. Свиш, що «говорячи про розвиток українського

цивільного права варто зазначити, що є тенденції до його зближення з континентальною системою цивільного права, однак вони є відносно не стійкими, що зумовлено браком стабільного економічного розвитку та стихійністю правового регулювання суспільних відносин. Тому, саме питання адаптації національного цивільного законодавства до стандартів ЄС є пріоритетним завданням як країн-учасниць ЄС, так і тих, які планують своє членство у цій організації» [2, с. 205].

Отже, цивільне право є невід'ємною складовою системи правових галузей. Воно визначає права і обов'язки приватних осіб, регулює їх взаємовідносини і забезпечує механізми їх захисту. Цивільне право сприяє стабільності і передбачуваності у суспільстві, сприяє економічному розвитку та захищає права громадян. Важливими аспектами цивільного права є власність, зобов'язання, договірні відносини, торгівля, спадкове право, цивільна відповідальність і правовий захист. Враховуючи ці фактори, можна зробити висновок, що цивільне право є необхідною складовою системи права, яка забезпечує правовий порядок і захищає інтереси приватних осіб у суспільстві.

Список бібліографічних посилань:

1. Романенко П. П., Круглова О. О. Місце цивільного права в системі юридичних наук. *The 5th International Scientific and Practical Conference*. 2022. С. 723-726.
2. Свиш А. Сучасні тенденції розвитку цивільно-правової науки в Україні. *Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді*. Тернопіль. 2021. С. 203-207.
3. Дзера І. О. Основи цивільного. *Правознавство: підручник*. Глава 7. Київ: Юрінком Інтер, 2019. С. 259-340.
4. Татарінов В. І., Демінова А. В. Поняття, сутність та види функцій цивільного права. *Право і суспільство*, № 6. 2019. С. 117-122.

ТОПЧИЙ Валерій Ігорович,

аспірант 3-го року навчання

кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Одеського національного університету

імені Іллі Ілліча Мечникова

м. Одеса, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8506-3075>

**БАЧЕННЯ ОBOB'ЯЗКІВ КОМАНДИРА КАВАЛЕРІЇ В ДАВНІХ АФІНАХ
У ТВОРІ КСЕНОФОНТА АФІНСЬКОГО «ГІППАРХ»**

Дана праця була написана приблизно у 350-их рр. до н. е. й загалом присвячена порадам Ксенофонта Афінського гіппарху (командувачу кіннотою у Давній Греції, передусім в Афінах) з приводу правильного дотримання своїх обов'язків як у мирний, так і у військовий часи. Написана робота є викладом пропозицій, думок та висновків самого Ксенофонта й складається з 9 розділів, кожний з яких присвячений певній настанові гіппарху.

Ксенофонт Афінський – відомий давньогрецький політик, історик, філософ і полководець (бл. 440 – бл. 350 рр. до н. е.), який народився в Афінах в аристократичній родині і увійшов в історію як відомий військовий й політичний діяч Давньої Греції, який усе життя підтримував Спарту та її олігархічну систему правління. Автор написав велику кількість праць з історії, філософії, політики та економіки [1] [3] [4] [5] [6].

Перший розділ своєї праці Ксенофонт присвячує загальним правилам набору людей та коней й залучення для цього філархів (керівників філ – територіальних одиниць Аттики). Наприклад, Ксенофонт запропонував залучити філархів з метою допомоги гіппархам в організації кінного загону (озброєння, припаси, гроші від влади полісу й т. д.), в тому числі вони повинні мати серед органів влади полісу своїх ораторів, які б відстоювали інтереси командирів кінноти [2].

Також Ксенофонт додає, що, треба так залучати філархів до праці з гіппархами, щоб вони самі хотіли із ними працювати й буде добре, якщо за свої успіхи філи отримають певні нагороди за свої старання [2].

У другому розділі Ксенофонт пропонує, з метою покращення організації при командуванні кіннотою, ввести керівникам філ нову військову посаду – десятник, де один десятник буде молодим й буде стояти спереду кінного загону, а другий буде старший за віком й буде стояти позаду:

«...(2) Ми маємо готовий поділ міста на філи. Тому, перш за все потрібно, за згодою начальників філ, поставити десятників від кожної філи з осіб, які перебувають у квітучому віці, а найбільш ревних добре слухати і робити. (3) Ці мають стояти попереду. Потім потрібно вибрати таку ж кількість зі старшого та більш серйозного віку, які стоятимуть наприкінці кожного десятка. Якщо потрібно пояснити прикладом, то і залізо найкраще ріже тоді, коли кінець вістря міцний і коли йому відповідає частина, що налягає...» [2].

Третій розділ присвячений передусім діяльності гіппарха під час свят та огляду його загону представниками влади полісу, в тому числі як командир кінноти повинен організувати свій загін під час знаходження у гіпподромі (або іподромі – місці спортивних змагань кінноти):

«...(10) Коли кіннота представляється в гіподромі, тоді добре побудувати вершників таким чином, щоб вони своєю лінією завширшки зайняли кіньми гіподром, витісбивши з середини людей; (11) А коли гіппархи поведуть філи, то добре, щоб діяло по п'яти філ, то тікаючи одні від інших, то нападаючи, то проїжджаючи одні через інші. При такому видовищі, і їх наїзди один на одного здаються грізними, і проїзди через гіподром із вторинною зупинкою величні і потім, за звуком труби, другий наїзд теж гарний. (12) А коли, він зупиняться, тоді, по трубі, втретє повинні робити наїзди та проїзди з усією швидкістю і у відомому вам ладі фалангою їхати до сенату і тут зупинитися...» [2].

Далі, у четвертому розділі «Гіппарха», Ксенофонт радить використовувати під час походу, щоб, по-перше, війська та коні не втомлювали через довгі переходи, по-друге – передавали накази так, щоб ворог не дізнався

про підхід війська, особливо, якщо гіппарх воює на незнайомій йому території (гіппарх наказує десятнику, десятник – п'ятнику й т. д.):

«...(9) Ведення кінноти менше може бути помічене ворогами, якщо повідомлення про це даватиметься не через глашатаю чи письмові накази, а усно, через начальників. Для цього добре призначати десятників і до них п'ятників, щоб сповіщення робилися якомога менше людей. Тоді п'ятники, у разі потреби, можуть і фронт подовжити, не порушуючи ладу...» [2].

Також Ксенофонт рекомендує ставити караули та застави так, щоб їх не міг побачити неприятель, передусім з метою створення засідок на ворога й взагалі, де можливо, намагатися використовувати хитрість, щоб запобігти непотрібним втратам:

«...(16) Раніше сказано, що добре знати становище ворога через шпигунів, але краще самому оглянути, особливо якщо є надійне місце, і помітити помилки. (17) Тому, якщо де можна вжити хитрість, потрібно послати підходящих хитрих людей, а якщо потрібно вжити силу, потрібно напустити таких, які візьмуть силою...» [2].

У наступному розділі Ксенофонт приділяє ще більше уваги настанові, щодо використання різних хитрощів, приділяючи передусім увагу створенню різних засідок для залякування ворога:

«...(8) Переконати страх ворогам можна хибними засідками, хибними допоміжними загонами та хибними чутками; а сміливість ворог особливо відчуває тоді, коли чує про труднощі та занепокоєння противника...» [2].

У 6 розділі автор «Гіппарха» коротко радить гіппарху, як він повинен впливати на своїх людей, з метою їх повної відданості своєму командирі. Наприклад, Ксенофонт рекомендує начальнику кінноти проявляти певну турботу до своїх підлеглих, щоб їм усього вистачало (відпочинку, сіна, їжі, води й т. д.).

Сьомий розділ Ксенофонт присвячує деяким особливостям командувача афінської кінноти. Наприклад, гіппарх завжди повинен бути поряд із своїми військами під час битви, щоб показувати приклад усім іншим військовим. Також автор наполегливо рекомендує командирі кінноти під час бою

зосереджуватися на перехопленні вестових (ті, хто передає накази командирів) та передової стражі, щоб погіршити контроль ворожого командира над військами:

«...(13) Але задуми начальника мають бути постійно спрямовані проти вестових та проти передової варти. Таких завжди стає небагато і подалі від головної сили. (14) Якщо ж вороги в цьому відношенні обережні, то добре з богом таємно увійти в вороже місце, дізнавшись попередньо, скільки вартових у кожному місці і де саме, тому що ніякий видобуток не приносить стільки слави, як захоплення варти. (15) І обдурити сторожів можна: бачучи мале вони переслідують, вважаючи це своїм обов'язком...» [2].

У передостанньому розділі Ксенофонт передусім рекомендує, як правильно повинен гіппарх розподіляти свої сили для боротьби із різними супротивниками. Цікаво, що у даному розділі Ксенофонт чітко пише, що, в його розумінні, найбільш гарним заняттям є якраз військова справа, яка надає людині найбільше слави, ніж усі інші (наприклад, кулачні бої):

«...(7) Крім того, перемога на війні набагато славніша, ніж перемога в кулачному бою; отже, і боги за перемогу на війні вінчають міста благополуччям. Я навіть не розумію, чи є заняття більш пристойне, як військова справа...» [2].

Останній розділ Ксенофонт присвятив своїм висновкам та поясненню, чому впродовж усього викладання своїх рекомендацій він часто згадував богів. Ксенофонт наголошує на тому, що гіппарх повинен використовувати запропоновані ним правила лише тоді, коли він сам буде вважати необхідним й не обов'язково усі, так як усе загалом вирішують боги:

«...(8) Все це можливо, якщо цього бажають боги. Якщо ж хтось дивується, що я так часто пишу робити все з богом, то нехай він знає, що не дивуватиметься, якщо кілька разів побуває в битві, і якщо подумає, що під час війни противники складають різні плани один проти одного, але рідко передбачають, як закінчаться їхні задуми. (9) У подібних питаннях не може правильно сказати навіть той, з ким відбувалася нарада. Одні боги знають усі, і

кому бажають, передбачають у жертвах, птахх, людському голосі та сні. Природно, що вони більше бажають дати пораду тим людям, які не тільки потребують запитання їх, що їм робити, а й у добробуті шанують чим можуть.» [2].

Зі сказаного вище можна зробити висновок, що даний твір Ксенофонта Афінського «Гіппарх» є досить детальним зібранням певних правил про організацію роботи начальника грецької кінноти в Афінах – гіпарха, де автор ненав'язливо рекомендує, як командир повинен діяти в тій чи іншій ситуації, акцентуючи увагу на деяких (на думку автора) важливих моментах.

Слід також додати, що за наданими Ксенофонтом даними, можна припустити, що сам автор був гіпархом і дуже активно займався розведенням бойових коней, а також був дуже релігійною людиною.

Список бібліографічних посилань:

1. Диоген Лаэртский. Жизнь, учения и изречения знаменитых философов [Електронний ресурс] / [пер. с древнегреч. Гаспаров М. Л.]. Москва: Мысль, 1986. URL: https://royallib.com/read/laertskiy_diogen/gizn_ucheniya_i_izrecheniya_znamenitih_filosofov.html.

2. Ксенофонт. Гиппарх (обязанности начальника конницы) [Електронний ресурс] // Сочинения Ксенофонта в пяти выпусках, вып. 5 / [пер. с древнегреч. Янчевецкий Г. А.]. Митава: Мелкие статьи, 1880. URL: https://librebook.me/gipparh__obiazannosti_nachalnika_konnicy/vol1/1.

3. Штоль Г. В. История Древней Греции в биографиях [Електронний ресурс]. Смоленск: Русич, 2003. URL: https://royallib.com/read/shtol_genrih/istoriya_drevney_gretsii_v_biografiyah.html.

4. Hobden F. Xenophon // Ancients in Action / London: Bloomsbury Academic, 2020. 168 p.

5. Xenophon: Ethical Principles and Historical Enquiry / Mnemosyne. Supplements. History and Archaeology of Classical Antiquity, Vol. 348 / Boston: Brill, 2012. 804 p.

6. Xenophon on Violence / Trends in Classics – Supplementary Volumes, vol. 88 / Berlin: Walter de Gruyter, 2019. 204 p.

СЕКЦІЯ: Журналістика, реклама та зв'язки з громадськістю

УДК 659

ХАНІНА Вікторія Андріївна,

студентка факультету Систем та засобів Масової інформації

Дніпровський національний університет

ім. О. Гончара

м. Дніпро, Україна

РЕКЛАМНІ КАМПАНІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ INSTAGRAM

На сьогоднішній день соціальні мережі стали невід'ємною складовою системи суспільних відносин. У межах цих платформ мільйони користувачів діляться та обмінюються інформацією, що призводить до формування стійкого середовища, яке має високий рівень сегментування, свої захоплення, цінності та інтереси. Тому цілком закономірною є поява такої галузі як інтернет-маркетинг, який одночасно зберігає основні риси традиційного маркетингу, але вимушений постійно змінюватись в умовах зміни та трансформації інформаційно-комунікативних технологій. Маркетинг у соціальних мережах – SMM (social media marketing) – використання платформ соціальних мереж для просування бренду та продажу продукту/послуги. SMM – це просування нового продукту в соцмережах, взаємодія з клієнтами через коментарі, привабливий контент, який демонструє цінності та історію бренду тощо. SMM-спеціалісти використовують навички та інструменти управління соціальними мережами, реалізують маркетингові кампанії в соціальних мережах.

Ми можемо спостерігати, як будь-яка компанія, яка є активним гравцем на ринку товарів та послуг, вимушена реалізовувати рекламну стратегію не тільки в офлайн-середовищі, а й виділяти левову частку своїх рекламних бюджетів на просування у соціальних мережах. Інтенсивність використання соціальних мереж значною мірою залежить від цільової аудиторії, на яку

орієнтується компанія. Також варто зазначити, що для кожної країни є характерним домінування конкретної соціальної мережі, але такі соціальні платформи як Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, Vimeo, LinkedIn є відомими в усьому світі.

Більшість дослідників погоджується з тим, що ключовими перевагами реклами у соціальних мережах є її відносно невисока ціна та можливість швидкого запуску.

Отже, можна зазначити, що соціальні мережі є повноцінним рекламним простором, в межах якого може реалізуватись будь-який бізнес. І одним з найбільш яскравих прикладів реалізації маркетингових стратегій у соціальних мережах є використання можливостей Instagram.

Соціальна мережа Instagram функціонує близько 13 років і за останніми даними займає четверту позицію у світовому рейтингу за кількістю активних користувачів [1].

В узагальненому вигляді можна виділити значну кількість переваг платформи Instagram, а саме:

- 1) наявність великої кількості активних користувачів (за останніми даними, соціальну мережу відвідує близько 500 млн. користувачів щодня);
- 2) домінування візуального контенту у рекламній продукції, що значно спрощує його сприйняття;
- 3) активне використання хештегів, що дозволяє значно спростити алгоритми пошуку цільової аудиторії;
- 4) широкі рекламні можливості, які дозволяє використання сервісу Facebook Ads Manager. Рекламування відбувається за допомогою обох платформ;
- 5) простота використання (полягає у тому, що функціональні особливості бізнес-профілю нічим не відрізняються від профілю звичайного користувача) [2].

Виходячи з цього, можна зазначити, що в узагальненому вигляді найбільшими перевагами реклами в Instagram є візуальна складова рекламної

продукції та механізми охоплення потенційної цільової аудиторії. Користувачі Instagram бачать рекламу на основній стрічці новин та історіях. Рекламні публікації візуально майже не відрізняються від публікацій звичайних користувачів, але в той же час вони мають відповідні позначки та значно розширений функціонал (посилання, кнопки для переходу та ін.). Саме цей функціонал дозволяє займатись прямими продажами без переходу на сторонній сайт (для малого бізнесу даний інструмент є найдоступнішим та найпростішим способом просування власного продукту).

Для здійснення рекламної діяльності в Instagram важливо розуміти, які існують види реклами. На сьогоднішній день їх існує чотири, а саме: органічна реклама, таргетована реклама, реклама у блогерів та реклама, яку придбали на біржі.

Як показує досвід, проводити рекламну кампанію в Instagram можна і без залучення коштів, але проблема полягає у тому, що органічним шляхом можна охопити доволі незначний сегмент аудиторії. Тому відразу постає необхідність застосування трьох інших видів рекламування.

Таргетована реклама представляє собою вид рекламування, який дозволяє диференціювати користувачів за статтю, віком, інтересами, геолокацією та іншими параметрами. Тобто рекламні оголошення спрямовані на конкретну аудиторію і її покази налаштовані відповідним чином. Головними перевагами таргетованої реклами є її швидкий запуск, детальна статистика та її гнучкі налаштування. Вся таргетована реклама в Instagram йде через Facebook, який тут є ключовою ланкою.

Реклама за допомогою блогерів та лідерів думок передбачає залучення відомих осіб, які користуються, як мінімум, нейтральним відношенням у суспільстві або довірою серед конкретної цільової аудиторії. Цілями залучення блогерів може бути: розширення потенційної аудиторії; робота над підвищенням лояльності та популярності конкретного бренду; інформування про акційні пропозиції та залучення нових клієнтів. Найбільш складним у даному виді рекламування є пошук такої особи та побудова комунікації або

безпосередньо з блогером, або його представником, який відповідає за рекламний напрям.

Щодо придбання реклами за допомогою біржі то тут варто зазначити, що специфіка даного інструменту полягає у пошуку покупцями відповідних майданчиків для розміщення реклами. Перевагами даного виду є те, що за допомогою біржі можна відстежувати статистику та коригувати ефективність рекламної стратегії, використовувати зручний інструмент пошуку та отримати гарантії виконання замовлення (що є значною перевагою на відміну від реклами у блогерів). Але і в цьому випадку треба мати чітке розуміння власної цільової аудиторії. Найбільш популярними біржами є Epicstars, Labelup, Plibber, Storiesgain, Adstamer та Socialjet.

Важливим аспектом будь-якої рекламної кампанії є розмір рекламного бюджету та вміння ефективно розподіляти даний ресурс. Рекламний бюджет завжди обмежений, а очікування дуже часто є завищеними. Мінімальний бюджет для запуску реклами в Instagram становить 1 долар, вартість реклами встановлюється самим рекламодавцем у процесі налаштування таргету.

На початку таргетування цільової аудиторії за різними показниками Facebook відразу запропонує два варіанти охоплення, які цілком і повністю залежать від наявних коштів, або можна запропонувати свій варіант, знову ж таки, з врахуванням наявних ресурсів. Наприклад, якщо аудиторією є користувачі з достатком вище середнього (яка, наприклад, цікавиться різного роду люксовим товаром), то при невеликому бюджеті буде і мінімальне охоплення. Тому, найбільш раціональним варіантом є встановлення цін за тим діапазоном, який пропонує Facebook у процесі налаштування таргету. Особливістю процесів оплати є те, що спочатку «відкручується» реклама, а потім списуються гроші з картки (для здійснення рекламної діяльності на соціальних платформах рекомендується створення окремого рахунку). Отже, загальним правилом є те, що чим «заможнішою» є аудиторія, тим дорожче реклама, ну і також вартість реклами значно залежить від рівня конкуренції в сегменті [3].

Таким чином зручність проведення рекламних кампаній за допомогою Instagram головно полягає у можливості вибору широкого інструментарію рекламування і, виходячи з цього, можна виділити переваги та недоліки у процесах використання даної платформи з метою рекламування.

Беззаперечними перевагами Instagram як рекламної платформи є:

- орієнтованість на візуальний контент, який краще сприймається користувачами, ніж великі тексти (в даному сегменті та на даний момент у Instagram немає конкурентів);
- соціальна платформа є найбільш простою та оптимальною для ведення бізнесу;
- використання історій, які є унікальною рисою Instagram, робить бізнес-контент більш візуально орієтованим (деякі соціальні мережі намагаються створити аналог сторіз, але поки що безрезультатно);
- велика кількість активних користувачів, переважно молодого віку.

Жодна соціальна платформа не є ідеальною і Instagram тут не є виключенням. Основними недоліками Instagram є:

- соціальна платформа має здебільшого розважальний формат та не пристосована для публікації новин або обговорення якихось специфічних тем;
- велика кількість ботів, від яких немає комерційної користі (крім «накрутки» фоловерів);
- відсутність контролю за плагіатом та крадіжкою інтелектуальної власності;
- орієнтованість на смартфони та відсутність нормальної версії для персональних комп'ютерів.

Зробимо деякі прогнози щодо майбутнього Instagram як рекламної платформи. Головними трендами можна вважати: поступове домінування відеоконтенту над фотографічним; появу нових інструментів для монетизації та трансляції; вдосконалення механізмів оплати та перетворення Instagram у повноцінний маркетплейс; посилення інтеграції з Facebook.

Отже, можемо спостерігати постійний розвиток Instagram та розвиток рекламного інструментарію, який він пропонує.

Список бібліографічних посилань:

1. Most popular social networks worldwide as of January 2023, ranked by number of monthly active users. Statista. 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/> (дата звернення 15.05.2023).
2. Сомова О. Просування в Instagram: повний посібник з рекламного каналу для маркетолога. Web Promo. 2021. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/prodvizhenie-v-instagram-polnoe-rukovodstvo-po-reklamnomu-kanalu-dlya-marketologa/> (дата звернення 17.05.2023).
3. Реклама в Інстаграм: як налаштувати і запустити, скільки коштує. ProSMM. URL: <https://prosmm.com.ua/reklama-v-instagram-yak-nalashtuvaty-i-zapustyty-skilky-koshtye> (дата звернення 17.05.2023).

СЕКЦІЯ: Технічні та фізико-математичні науки

УДК 521.1

ЦЯПА Сергій Михайлович,

старший науковий співробітник

Українського науково-дослідного інституту

спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України

м. Київ, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9263-1050>

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ СПУФІНГУ ТА ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ АПАРАТУРИ GNSS-СИСТЕМ

Глобальні навігаційні супутникові системи (ГНСС) (GNSS – Global Navigation Satellite Systems) являють собою технології супутникової навігації, які широко використовуються в цивільних і військових цілях. За допомогою прийому навігаційних сигналів споживачі ГНСС можуть визначити свої

координати, параметри руху об'єктів і точний час. Однак, незважаючи на їхню корисність, сигнали ГНСС схильні до ризику навмисного спотворення через свою низьку потужність і відкриту структуру. Існують різні типи перешкод, такі як широкосмугові та вузькосмугові, яким зазвичай приділяють увагу. Однак особливу увагу слід приділяти спуфінговим перешкодам, які мають структурну схожість із навігаційним сигналом, але відрізняються деякими параметрами [1, с. 29]. Спуфінгові атаки можуть не тільки порушити надійність визначення координат і часу споживача, а й надати неправдиву інформацію в інтересах атакуючого.

Дослідження з підвищення завадозахищеності ГНСС-технологій можна розділити на два напрямки. Перший напрям досліджень спрямований на можливості виявлення навмисних завад і компенсацію їхнього впливу на результати визначення координат і часу. Це охоплює розроблення методів виявлення та аналізу навмисних завад, а також розроблення алгоритмів компенсації цих завад. Метою цих досліджень є підвищення надійності та точності роботи ГНСС-технологій в умовах наявності спуфінгових перешкод [2, 3].

Другий напрям досліджень пов'язаний з аналізом методів організації спуфінгових атак і розробленням методів розрахунку таких атак. Дослідники вивчають різні підходи і техніки, які можуть використовуватися зловмисниками для проведення спуфінгових атак, а також розробляють методи для моделювання та розрахунку впливу цих атак на системи ГНСС. Це дає змогу краще зрозуміти вразливості системи та розробити заходи захисту від спуфінгу [4, 6].

Обидва напрямки досліджень допомагають поліпшити завадозахищеність ГНСС-технологій, забезпечуючи більш надійну і точну роботу системи. Результати цих досліджень можуть бути використані для розроблення нових методів виявлення і запобігання спуфінговим атакам, а також для поліпшення алгоритмів компенсації завад при визначенні координат і часу з використанням ГНСС.

ГНСС-системи є складними інформаційно-вимірювальними системами, де пристрої приймання навігаційних сигналів відіграють важливу роль у забезпеченні надійності та безпеки навігації. Однак, у призначеному для користувача сегменті цих систем існують уразливості, пов'язані з відсутністю можливості перевірки достовірності отриманих даних. Це означає, що сигнали, які отримує приймач, можуть бути змінені, внаслідок чого буде відображатися невірне місце розташування.

Дослідження, проведені експертами компанії eScan, засвідчили, що створення завад, зміна або підміна навігаційної інформації, що передається на приймач, може призвести до значних помилок у визначенні реального місця розташування. Результати досліджень підтверджують, що практично всі приймачі навігаційного сигналу схильні до можливих атак. Питання протидії таким атакам стають дедалі актуальнішими з плином часу. Таким чином, уразливості в сегменті користувача ГНСС-систем призводять до ризику отримання хибної інформації про місцезнаходження. Забезпечення безпеки та захисту від таких атак стає важливим завданням, що вимагає подальших досліджень і розроблення ефективних методів боротьби з уразливостями в ГНСС-системах.

Спуфінг-атаки є одним із найпоширеніших видів атак на системи навігаційного обладнання. Вони включають блокування сигналу і підміну сигналу. На відміну від блокування сигналу, де приймання даних повністю припиняється і результати стають ненадійними, спуфінг вводить дезінформаційний сигнал, який важко виявити. Під час спуфінгу зломисник передає підроблений навігаційний сигнал із вищим рівнем, ніж істинний сигнал, щоб отримати контроль над приймачем і пристроєм, у якому він встановлений.

Спуфінг-атака відбувається шляхом поступової зміни місця розташування приймача на основі помилкового сигналу, щоб уникнути виявлення і ввімкнення режиму блокування. Потім зломисник може використовувати пристрій у своїх інтересах. Виявлення спуфінгу і розробка методів боротьби з

ним є важливими завданнями. Існують різні типи спуфінгу, включно з простими спуферами, проміжними спуферами і складними спуферами.

Прості спуфери генерують сигнали, які не синхронізовані з реальними сигналами, і їх можна виявити за допомогою методів захисту від дезінформуючих перешкод. Вдосконалений спуфер, заснований на приймачі з кількома передавальними антенами, є найскладнішим і найефективнішим типом спуфінгу, але його реалізація утруднена через складнощі з урахуванням геометрії та руху приймача.

Існують різні види навмисних завад, включно з шумовою завадою, завадою зі складним законом модуляції, сигналом із немодульованою несучою частотою та імітаційною завадою. Для забезпечення захисту від таких перешкод необхідно враховувати їхній вплив під час проєктування навігаційних приймальних пристроїв.

Для підвищення завадозахищеності існують різні методи, які можна розділити на два типи: шифрувальні та нешифрувальні. Шифрувальні методи використовують непередбачувані коди безпеки, включені в навігаційні сигнали, вимагаючи змін у структурі системи GPS. Нешифрувальні методи, навпаки, не застосовують такі коди і ґрунтуються на використанні змін або різних властивостей сигналів, як-от використання багатоантенних і багаточастотних приймачів і диференціальних станцій.

Одна з відмінностей між військовими і цивільними сигналами супутників полягає в можливості перевірки автентичності сигналу. Військові сигнали зазвичай мають криптографічний захист, тоді як цивільні сигнали можуть бути схильні до підробки. Для вирішення цієї проблеми в цивільній сфері можна використовувати електронні цифрові підписи або інші характеристики сигналу для перевірки автентичності інформації.

Для боротьби зі спуфінгом у нешифрувальних методах зазвичай використовують такі прийоми: контроль рівня і змін рівня сигналу GPS, контроль швидкості зміни псевдодальності та запис часових зсувів. Одночасне використання сигналів двох систем ГНСС, таких як GPS і GLONASS, також

сприяє підвищенню завадозахищеності та точності апаратури. Однак під час комбінування GPS і GLONASS необхідно враховувати структурні відмінності між системами, включно з координатними та часовими системами, що є важливою проблемою для інтегрованих систем.

Останнім часом спостерігається різке зростання досліджень, присвячених антиспуфінгу та боротьбі зі спуфінг-атаками. Особливо значного прогресу було досягнуто в галузі виявлення таких атак. Група дослідників з Університету Калгарі представила огляд різних поколінь спуфінгу і методів протидії йому.

Існують різні способи протидії спуфінгу, які можна класифікувати за різними критеріями. Однак дати конкретні рекомендації щодо самозахисту від таких атак складно. Можливо, стежити за показаннями сигналів GPS, GLONASS і використовувати методи локації на основі стільникових вишок або точок доступу Wi-Fi. Однак вручну контролювати все це практично неможливо, і наразі відсутні відповідні додатки для подібної звірки.

Для боротьби з перешкодами, у яких широкий і відомий спектр, використовуються різні методи, такі як просторова адаптивна фільтрація, адаптивні режекторні фільтри в робочій смузі частот, схеми компенсації перешкод і просторова селекція сигналів і перешкод. Деякі технічні рішення та алгоритми вже розроблено, але поки що немає ефективних реалізацій методів адаптивної фільтрації та просторової селекції для широкого застосування.

Розроблення науково-методичного апарату для захисту навігаційних приймачів від зовнішніх програмно-апаратних впливів є важливим завданням, що потребує подальшого розвитку. Наразі це питання є значущим як науково-практичний напрям і потребує подальших досліджень.

Список бібліографічних посилань:

1. Anonymous, Vulnerability assessment of the transportation infrastructure relying on the Global Positioning System. 2001, John A. Volpe National Transportation Systems Center.

2. Wen, H., Huang, P.Y., Dyer, J., Archinal, A., Fagan, J., Countermeasures for GPS Signal Spoofing, ION GNSS 2005. Long Beach, CA, 2005, pp. 1285-1290.

3. Warner, J.S. and Johnston, R.G., GPS spoofing countermeasures. Homeland Security Journal, 2003.vol. 25, no. 2, pp.19-27.

4. Shepard, D., Bhatti, J.A. and Humphreys, T.E., Drone Hack: Spoofing Attack Demonstration on a Civilian Unmanned Aerial Vehicle. GPS World, 2012, vol. 23, no.8, pp. 30.

СЕКЦІЯ: Педагогіка та освітні технології

УДК 37.016:7:004.773.7

ЧЕРНИШОВА Анна Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецької освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4285-0022>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання – одна з нових реалій сучасної освіти. Деякі традиційні форми та методи навчання тепер можуть бути переосмислені та представлені в нових інформаційних форматах. Наша держава крім техногенного лиха COVID-19 наразі перебуває в умовах воєнного стану. У зв'язку з цим необхідно оновлювати українську освіту, яка в концепції модернізації визначається як відповідність сучасним життєвим потребам розвитку країни. У цьому контексті виникає необхідність використання новітніх технологій у професійній освіті різного спрямування. Різні професійні галузі, в тому числі мистецтво, будуть адаптувати результати інноваційних досліджень відповідно до власних особливостей на різних етапах розвитку, створюючи тим самим нове освітнє середовище. Це повністю стосується сфери хореографічної освіти, і, незважаючи на її прихильність до сталих методів

навчання та консервативних інноваційних підходів, усі ми розуміємо, що українську систему освіти потрібно кардинально змінювати, і зараз саме час це зробити.

Питання теорії й практики дистанційного навчання досліджують О. Андреєв, Ю. Богачков, В. Биков, Х. Венг, С. Калашникова, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Кухаренко, В. Луговий, В. Олійник, Н. Мойсєєва, О. Петерс, Є. Полат, М. Сімонсон, П. Стефаненко, А. Хуторський та інші.

Дистанційна форма освіти в Україні запроваджується з 2000 року і регулюється відповідним документом, в якому наголошується, що під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Основні принципи дистанційного навчання – це встановлення інтерактивного спілкування між студентом та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі і самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій. Головною метою створення системи дистанційної освіти є забезпечення загальнонаціонального доступу до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж і створення умов для реалізації громадянами своїх прав на освіту. Дистанційне навчання забезпечує можливість навчатися тоді, коли зручно студенту, у тому темпі, що він сам обирає (в рамках установлених строків проведення курсів), в тому місці де він перебуває (не має потреби витрачати час на дорогу до ЗВО, для здачі поточних, а іноді і підсумкових контролів) [2]. Основною ціллю дистанційного навчання є розвиток креативності та інтелектуальних здібностей студентів через відкритий і безкоштовний доступ до всіх освітніх ресурсів і програм, у тому числі доступних в Інтернеті.

Весна 2020 року та карантинні обмеження внесли свої корективи в усі сфери людського життя, відбулися відповідні зміни й в законодавстві. Запровадження дистанційної освіти кардинально змінило роль викладача-студента. У традиційних формах навчання викладачі виступають інтерпретаторами знань. З розширенням освітнього простору цю функцію беруть на себе студенти, а викладачі виступають у ролі координатора цих знань. Звичайні освітні форми традиційної мистецької освіти переформатовані та адаптовані до використання гаджетів: вивчення та виконання рухів, створення хореографічних комбінацій та етюдів, сценічний рух проводяться у форматі відеозапису, контрольні роботи стають тестами [3].

Засобами реалізації дистанційної мистецької освіти є сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології дистанційного навчання без особистого контакту між викладачами та студентами.

Сьогодні існує безліч програм для забезпечення дистанційного навчання у мистецькій освіті, серед яких одне з найважливіших місць посідають програми для візуалізації. Вони за допомогою мережі Інтернет дозволяють забезпечувати зв'язок між комп'ютерами. Zoom, Google Meet, Skype – публічні сервіси необхідні для організації відеоконференцій через Інтернет між комп'ютерами або смартфонами. Viber – додаток, що дозволяє здійснювати безкоштовні дзвінки через мережу wi-fi або мобільні мережі, а також передавати текстові повідомлення, зображення, відео та звукові повідомлення, документи і файли. За допомогою цих програм можна не тільки дистанційно провести заняття, але й передавати студентів матеріали для самостійної роботи (тексти, відео – і аудіофайли).

Під час проведення практичних занять з ритміки і танцю через платформу Zoom доцільним є використання відеозаписів вправ для розминки. На просторах інтернет можна знайти різноманітні комплекси вправ для різних груп м'язів у варіаціях. Такі відео спрощують роботу викладача, адже він може виконувати вправи разом зі студентами або ж слідкувати на правильністю виконання рухів студентами без зупинки. У цьому ж контексті важливим є

використання навчальних відео в режимі онлайн, оскільки це також дає змогу зосередити увагу викладача на правильності виконання рухів.

Використання ІКТ є важливим засобом пошуку інформації як теоретичного характеру (статті, реферати, автореферати, методичні рекомендації, розробки уроків тощо), так і практичного спрямування (майстер-класи різних стилів танцю, різноманітні постановки ведучих хореографів світу, відкриті уроки різних вікових груп дітей і дорослих, виступи професійних танцюристів України та світу тощо). Надає виняткову можливість майбутньому фахівцю ознайомитися з досвідом роботи вітчизняних і зарубіжних педагогів та постановників з подальшим його використанням у власній професійній діяльності, вдосконалити техніку виконання певних рухів, знайти необхідний музичний матеріал для майбутньої постановки тощо. У процесі підготовки студентів до занять доцільно використовувати можливості мережі Інтернет, де можна знайти та вивчити певні рухи й елементи, навчитися відтворювати вже готові комбінації рухів і створювати їх самостійно.

Безумовно, дистанційне навчання має свої переваги та недоліки. Серед переваг необхідно зазначити: безперервне навчання студентів; гнучкість – студенти можуть навчатися в зручний для себе час та у власному темпі, незалежно від місця перебування; якісний матеріал (дистанційні курси розробляються відповідно до програм, затверджених МОН, але не обмежуються лише одним підручником й включають інформацію з кількох джерел, медіа-файли, коментарі педагога, посилання на статті тощо), доступ до майстер-класів кращих викладачів з використанням технологій дистанційного навчання; використання під час процесу навчання новітніх технологій.

Недоліками вважаємо: недостатнє технічне забезпечення – наявність комп'ютера та постійний доступ до Інтернет; необхідність високошвидкісного з'єднання Інтернету; відсутність особистісного спілкування з викладачем та однокурсниками; велике навантаження на зір; відсутність можливості негайного практичного застосування отриманих знань із наступним

обговоренням виниклих питань з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах [4].

Складність викладання мистецьких дисциплін в умовах дистанційного навчання полягає в яскраво вираженій практичній складовій. Можна досконало вивчити біографії видатних постатей хореографічного мистецтва або правила з'єднання рухів у комбінації, але це не допоможе навчитись танцювати, складати комбінації та етюди, не сприятиме вихованню пластичності та ритмічності.

Через це, вважаємо, що дистанційне навчання – це не альтернатива, а доповнення до традиційного навчання. Класичне заняття, коли знання і вміння передаються від викладача до студента при особистому контакті є необхідним. Тільки так можна якісно організувати виконавський апарат студента і досягти високого рівня виконання. Але традиційні методи викладання змінюються і оновлюються з урахуванням вимог сучасності.

Список бібліографічних посилань:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 08 вересня 2020 року. № 1115. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-vministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku> (дата звернення 13.05.2022р.).
2. Ахмад І. М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ. URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067> (дата звернення 13.05.2022р.).
3. Ржевський Г. М. Дистанційна форма навчання в сучасних умовах: психолого-педагогічні особливості // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія» Вип. 259 К.: Міленіум, 2017 с. 214-221.
4. Самолук Н., Швець М. Актуальність і проблемність дистанційного навчання // Нова педагогічна думка. № 1. Рівне, 2013. с. 193-198.

ЯКОВЕНКО Юлія Леонідівна,

к. іст. н., доцент кафедри філософії та соціально-політичних наук

Донбаської державної машинобудівної академії

м. Краматорськ-Тернопіль, Україна

ORSID: <https://orcid.org/0000-0002-3281-4100>

МОДЕЛЬ ВІДНОСИН ВЛАДИ І ЗМІ В УКРАЇНІ

Засоби масової інформації в сучасних країнах називають «четвертою владою», «охоронцем або правою рукою демократії». Телебачення, газети та журнали, радіо, Інтернет-портالي грають важливу роль у формуванні думок та розвитку громадської думки. Політичні діячі є публічними персонами і знаходяться постійно під прицілом камер та мікрофонів, повинні відповідати на незручні питання, пояснювати свої дії. Опоненти використовують інформацію зі ЗМІ у своїх цілях. Кожен політик стає об'єктом пародій, карикатур та мемів. Голосні скандали стають причиною відмови політика від посади та припинення його кар'єри. Тому ЗМІ в сучасних умовах стали впливовою силою, в тому числі, в сфері політики та суспільних відносин. І цю силу в сучасних умовах слід використовувати на користь суспільству та державі.

ЗМІ стали невід'ємною частиною громадського та політичного життя. Вони тісно співпрацюють з органами влади. Американці дослідники Ф. Зібберт, Т. Петерсон та В. Шрам запропонували чотири моделі взаємодії ЗМІ та влади.

Перша модель – тоталітарна, де мас-медіа підлягає жорсткому контролю з боку правлячої партії. Форма власності – державна. Медіа пропагують цінності такого суспільства, захищають існуючий лад. Таку модель практикували більшовики в СРСР, націонал-соціалісти в Німеччині в 1930-40-х роках.

Друга модель – авторитарна; в ній преса служить уряду та допомагає виправдати авторитарний режим і стабілізувати ситуацію в країні. ЗМІ є частіше власністю держави.

Третя модель – ліберальна. ЗМІ розважають, інформують, обмежують владу, конкурують між собою, виступають партнерами у дискусії; цензура відсутня.

Четверта модель – соціально-відповідальна. Ключовим суб'єктом громадського життя виступає громадянське суспільство. Мета масмедіа – інформувати, розважати, переводити соціальний конфлікт у бік дискусії [1; 2].

Д. Галлін та П. Манчіні запропонували іншу класифікацію моделей взаємодії ЗМІ та влади, взявши за основні критерії ступені розвитку медіаринків, преси, політичного паралелізму, розвитку журналістської професіоналізації, втручання держави у діяльність ЗМІ.

Перша модель – модель поляризованого плюралізму. Для неї характерні низький рівень тиражів газет, низька професіоналізація медіаспільноти, високий ступінь залежності ЗМІ від політичних та промислово-фінансових груп.

Друга – модель демократичного корпоративізму. Вона передбачає високий розвиток усіх критеріїв, а стабільні соціальні групи-корпорації виконують вирішальну роль в діяльності ЗМІ.

Третя модель – ліберальна. Середній рівень тиражів газет, високий рівень журналістської професіоналізації, низькі рівні політичного паралелізму та втручання держави у справи ЗМІ [2].

Україна відноситься до перехідних моделей. За першою класифікацією Україна, знаходячись у складі СРСР, мала тоталітарну модель, з початком незалежності почалось трансформування моделі взаємодії ЗМІ та влади, яке триває і досі. За класифікацією Д. Галліна та П. Манчіні, в нашій країні склалась модель поляризованого плюралізму.

Мас-медіа в сучасній Україні все більше залучають громадськість до обговорення актуальних проблем, організовують безпосередні зустрічі громадян з політиками, представниками громадських організацій, державних органів, політичних партій [3, с. 241]. Органи влади використовують ЗМІ для інформування населення про прийняті рішення та діяльність, організовують

дискусії стосовно державних проєктів чи концепцій. Сучасні інформаційні технології, можливості Інтернет-мережі прискорюють обмін інформацією на національному та міжнародному рівнях [3, с. 242]. Україна активно включається в глобалізаційні процеси, що викликає глибокі зміни в усіх сферах життя. Змінюється навколишнє середовище – змінюється і людина, оскільки в настільки широкому інформаційному просторі може орієнтуватись лише критично мисляча та активна особистість.

Важливим аспектом ефективної взаємодії ЗМІ та держави є законодавство, яке регулює права та обов'язки журналістів. В Україні законодавча база ґрунтується на демократичних засадах, хоча і потребує вдосконалення [3, с. 247].

Українські журналісти зазначають наявність залежності мас-медіа від бізнесу та тиск з боку політичних органів та олігархів. Інформаційна політика формується в залежності від інтересів тієї чи іншої фінансової або політичної групи, що веде до маніпуляцій. Інформаційне поле деформується, не відповідає реальному стану громадської думки. Щоб покращити ситуацію, фахівці радять створити громадське мовлення, незалежне від держави чи олігархату, уникати монополізації у медіа-просторі, транслювати демократичні цінності та побудувати соціально-відповідальну модель взаємодії ЗМІ та влади [1].

В Україні ЗМІ часто залучаються до політичної боротьби між різними політичними силами, політична комунікація набуває суперечливого характеру, що призводить до дезінтеграції суспільства. Частина мас-медіа знаходиться під державним контролем, що робить їх ставлення до влади необ'єктивним. Інша частина належить окремим особам та політичним силам, що також впливає на якість інформаційної продукції [4, с. 117]. Це впливає негативно на свободу слова в Україні.

Міжнародна неурядова організація «Репортери без кордонів» щорічно випускають Всесвітній індекс свободи преси [5]. У ньому проаналізовано 180 країн за індикаторами свободи слова, незалежності газет та телеканалів, цензурі

в Інтернеті, переслідуванні чи насиллю по відношенню до журналістів та медіаактивістів.

Україна знаходиться на 126 місці. Український медіаланшафт різноманітний, але більшість великих каналів та газет належить олігархам та політикам, які використовують ЗМІ як засіб економічної та політичної боротьби. Українські журналісти нерідко стикаються з тиском на роботі.

Довгий час Україна знаходиться в центрі уваги пропагандистів та конспірологів в рф, яких запрошують в якості експертів на телешоу. Більшість російських каналів заборонені. Незалежні журналісти не можуть працювати на окупованих територіях.

Для порівняння з ситуацією в нашій державі можна взяти приклад Німеччини, яка займає 17 місце [5], вважається країною з комфортними умовами для журналістів. Німецьке телебачення та радіо фінансуються за рахунок обов'язкових внесків громадян. Приватні канали та газети отримують прибуток на підписці та рекламі.

Отже, причинами гальмування в Україні незалежних ЗМІ є:

- економічна залежність від держави, політичних та фінансових груп;
- низька політична культура;
- відсутність у журналістів відчуття корпоративної солідарності;
- відсутність потужного єдиного інформаційного простору [4, с. 118].

Таким чином, модель взаємодії ЗМІ з владою в Україні знаходиться на етапі трансформації; є ряд факторів, які негативно впливають на дотримання прав і свобод журналістів, в тому числі, свободи слова, правил журналістської етики, об'єктивності у висвітленні новин. Тому важливим завданням сьогодення, враховуючи недоліки національної моделі взаємодії мас-медіа та політичних інститутів, є вдосконалення зазначеної моделі в бік формування суспільного телерадіомовлення, незалежного від фінансових, політичних груп, а також підвищення політичної культури та громадянської активності населення, професіоналізму журналістів.

Список бібліографічних посилань

1. Костирєв А. Г. Моделі взаємодії політичної та медіа-систем. *Вісник Київського Національного університету імені Т.Шевченка*. Серія: Філософія. Політологія. 2002. № 39. С. 131-134. URL: Repository: Моделі взаємодії політичної та медіа-систем (chnpu.edu.ua).
2. Галлін Д., Манчіні П. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики. Переклад з англ. О.Насика. К. : Наука, 2008. 320 с. URL: <https://sites.google.com/site/mediasistemy/course01>.
3. Парубчак І. О. Роль засобів масової інформації у взаємодії органів публічної влади із суспільством на засадах відкритості та прозорості. *Вісник національного університету цивільного захисту України*. Серія: Державне управління. 2017. № 2. С. 239-249. URL: [https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol7\(17\)/31.pdf](https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol7(17)/31.pdf).
4. Турченко Ю. ЗМІ як впливовий чинник реалізації політичного процесу. *Політичний менеджмент*. 2009. № 4. С. 115-118.
5. The ranking. Reporters without borders. URL: <https://rsf.org/en/ranking>.

СЕКЦІЯ: Психологія

ЯРЕМЧУК Ганна Олегівна,

здобувач вищої освіти

факультет медичних технологій діагностики та реабілітації

Науковий керівник – Приходько О. М.,

доцент кафедри соціальної роботи

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ КОНТЕКСТУАЛЬНОЇ ОБСТАНОВКИ НА ФОРМУВАННЯ СУЇЦИДАЛЬНИХ МІРКУВАНЬ

Вплив сучасних умов на формування суїцидальних роздумів є складною та серйозною проблемою. Суїцидальність є багатоаспектним явищем, викликаним взаємодією різноманітних факторів, і соціальне оточення відіграє

значну роль у цьому процесі. Сучасне суспільство може створювати ряд стресових ситуацій та незадоволеності, які можуть сприяти формуванню суїцидальних думок. Негативні міжособистісні відносини, відчуття соціальної відсутності, почуття неповноцінності або невдачі, незадоволеність кар'єрним розвитком, економічні труднощі, наслідки конфліктів - усе це може сприяти формуванню суїцидальних міркувань у людей. Індивідуальні фактори, такі як психологічний стан, генетичні чинники, попередні травми чи психічні розлади, також впливають на формування суїцидальних міркувань. Крім того, наслідками війни, що зараз триває в Україні, є важкості пов'язані з окупованими територіями, зруйнованим житлом та втратою близьких. Всі ці фактори та інші призводять до суїцидальних думок та вчинків.

З появою Інтернету, його використання як глобального засобу комунікації значно зросло, замінивши традиційні засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо та газети. Загалом 67% усіх користувачів Інтернету використовують принаймні одну соціальну мережу. Загалом 88–90% молодих людей користуються соціальними мережами. Вони проводять у соціальних мережах від 9 до 12 годин на день. Багато людей вже не можуть уявити собі світ без доступу до Інтернету та соціальних медіа [2, с 284].

Завдяки постійному розвитку технологій, використання штучного спілкування поступово витісняє особисту присутність і взаємодію, що може привести до соціальної ізоляції та відсутності друзів у житті людини. Залежність від інтернету може бути наслідком недостатньої уваги і турботи, яку людина отримує в сімейному та дружньому оточенні.

В інтернет-просторі набрало обертів небезпечне явище, сутність якого – схиляння за допомогою соціальних мереж до суїциду. Воно мало вигляд гри, останнім завданням у якій має стати самогубство. Вперше групи смерті з'явилися у 2016 році в спільноті під назвою «ВКонтакті». Саме тоді відбулась величезна хвиля самогубств. Багато людей вступали у ці спільноти, щоб згаяти час, від нудьги або просто цікавості, бо тоді це було щось нове і незвичне. Інших людей групи смерті затягнули тим, що саме там вони знаходили

однодумців, друзів або саме так змогли привернути увагу своїх близьких. [3, с 100].

Використання віртуального середовища є однією з основних причин, що сприяють появі суїцидальних думок. Сучасне суспільство неможливо уявити без активного використання гаджетів. Значна частина людей проводить значний час в Інтернеті, де можуть зіткнутися з різноманітними сайтами, які містять заборонений контент, що негативно впливає на їх нервову систему. Особливо це стосується людей, чия свідомість ще не повністю сформована, а також осіб, які мають вищу чутливість до такого впливу [2, с 285].

Позиція особистості грає важливу роль у виборі конкретної моделі поведінки. Кожна людина має свої уявлення, цінності, переконання і ставлення до різних ситуацій. Ці фактори впливають на її рішення і вчинки. Нерідко такій позиції властиві амбівалентність, суперечливість, лабільність (лат. *Labilis* – нестійкий; мінлива невизначеність). Суїцидонебезпечною вважають позицію суб'єкта щодо змін у ситуації, яку він тлумачить як безвихідну, безнадійну, програшну". Часто ми можемо бути зануреними в щоденну рутину і випробування життя, що забуваємо замислюватись над сутністю щастя. Щастя – це складне і багатогранне поняття, яке може мати різне значення для різних людей. Воно може бути пов'язане з досягненням мети, відносинами з близькими, задоволенням від роботи або простими радощами повсякденного життя. Замислюватися про щастя важливо, оскільки це дає нам можливість визначити свої цілі, цінності та пріоритети. Воно допомагає нам зрозуміти, що насправді має значення у нашому житті і як ми можемо зробити його більш насиченим і задоволеним. Запитання про щастя може спонукати до саморефлексії і пошуку глибшого розуміння себе. Щаслива людина, це людина, яка має сенс свого життя і впевнено крокує до нього, долаючи всі можливі перешкоди на своєму шляху.

Але що робити, якщо постають такі перешкоди, які на перший погляд неможливо подолати, коли здається, що все, чого ти досягав – було марним.

Такі переломні моменти можуть траплятися в різні періоди життя людини. Проте підлітковий вік - це період особливих викликів і протиріч, які можуть виникати на шляху особистісного розвитку. Він є критичним і складним періодом, на якому стикаються різні переломні моменти. Саме в цей період змінюється соціальний статус дитини, розширюються та, в деякій мірі, переорієнтовуються контакти, відбувається відносне звільнення від батьківської опіки, і головне – формується новий світогляд, а з ним приходять нові цілі, ідеали, уявлення [1].

У цей період у підлітка відбуваються зміни в будові тіла, розвивається мислення, виникає потреба у спілкуванні з однолітками. Прагнення бути незалежним від старших призводить до непорозумінь, конфліктів. В цей період формуються особливості характеру, підліток обирає собі ідеали, авторитети.

Наштовхуючись на нерозуміння, невідповідність в своєму житті реальності та омріяних ідеалів майбутнього, підліток може піти на жахливий крок. Згідно зі статистикою, саме в цей період спостерігається високий ризик виникнення суїцидальних випадків [1].

Вважається, що суїцидом особистість намагається змінити обставини свого життя: позбутися нестерпних переживань, піти з травмуючих умов, викликати жалість і співчуття, домогтися допомоги та участі, привернути увагу до своїх проблем [4, с 83].

Суїцид важка тема, яку намагаються уникати багато людей, але вони не розуміють, що більшості випадків вчинення самогубства можна було б уникнути. Потрібно було тільки помітити сигнали про допомогу і надати підтримку людині, яка цього потребувала. Звичайно є і такі люди, що просто маніпулюють та привертають увагу погрозами вчинення самогубства. Чинників, які штовхають людину на спричинення собі шкоди багато. І якщо вчасно помітити це і допомогти людині, то її можна буде врятувати.

У зв'язку з цим, попередження суїциду та надання допомоги важливо розглядати в комплексному контексті, включаючи освіту про психічне здоров'я, доступ до психологічної підтримки, розвиток соціальних мереж підтримки та

залучення різноманітних професіоналів, таких як психологи, психіатри, фахівці із соціальної роботи та інші. Координація зусиль різних експертів та організацій, а також підтримка громадськості та формування свідомого ставлення до суїцидальних думок можуть допомогти зменшити ризик та надати допомогу тим, хто цього потребує.

Розуміння про проблеми суїцидальних міркувань є надзвичайно важливим кроком для попередження та надання допомоги у важких ситуаціях. Недостатня освіченість та свідомість щодо суїциду можуть призвести до стигми, незрозуміння та недостатньої підтримки для тих, хто переживає суїцидальні думки. Враховуючи вплив сучасного соціального контексту, важливо розвивати проактивні підходи до психічного здоров'я, забезпечувати належну підтримку та доступ до психологічної допомоги для тих, хто переживає кризові моменти.

Список бібліографічних посилань:

1. Аркатова Ю. М. Суїцидальна поведінка в студентському віці: причини, характеристика, методи реабілітації. Вісник психології та педагогіки - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.psych.kiev.ua/Суїцидальна_поведінка_в_студентському_віці:_причини,_характеристика,_методи_реабілітації.
2. Маланчук А. Доведення до самогубства шляхом використання інтернет технологій як об'єкт криміналістичного дослідження. Юридичний вісник. 2022. № 5. С. 284-285.
3. Павленко, С. В. (2018). Психологія суїциду. Молодий вчений, (5 (1)), 21-26.
4. Янішевська К. Д., Савицька І. В. Поняття, фактори та ознаки суїциду неповнолітніх. Правові горизонти. 2019. С. 86.

HOLOVKO Mariana,

student of higher education

ATUMAVA Vladyslav,

student of higher education

YAVORSKY Alexander,

Doctor of Medical Science, Professor of the Department of Ophthalmology

Kharkiv National Medical University

Kharkiv, Ukraine

THE PATHOGENESIS OF DIABETIC RETINOPATHY

Діабетична ретинопатія є серйозним ускладненням цукрового діабету, яке може призвести до втрати зору. Робота присвячена розгляданню сучасних дослідження, присвячених патогенезу діабетичної ретинопатії.

Висвітлюються ключові механізми, що сприяють розвитку цієї патології, включаючи вплив підвищення метаболічної активності поліолового шляху, активація протеїнкінази C, активація ренін-ангіотензинової системи та збільшення прояву факторів росту. Зокрема, розглядена роль окремих факторів росту у стимуляції аномального новоутворення капілярів в сітківці. Дослідження підкреслюють важливість ранньої діагностики та моніторингу діабетичної ретинопатії, оскільки раннє виявлення може запобігти подальшому прогресуванню захворювання.

Introduction Nowadays diabetes is an incredibly common disease with 1 in 11 adults in the world suffering from this pathology. Scientists estimate that in the next 20 years, due to diabetic retinopathy(DR), which is the main reason for blindness due to microvascular complication of diabetes, an average of 4 million people will lose their vision. The risk of developing DR is associated with type and duration of diabetes, blood glucose level and arterial blood pressure.

Aim In order to prevent the development of diabetic retinopathy studies of many endocrinologists and scientists from other fields directed on exploring the pathogenetic mechanism of its occurrence.

Materials and methods Potential causes of DR are the increased metabolic activity of polyol pathway, protein kinase C (PKC) activation, renin-angiotensin system activation and increasing manifestation of growth factors, specifically vascular endothelial growth factor (VEGF) and insulin-like growth factor-1 (IGF-1).

Increased metabolic activity of the polyol pathway. The polyol pathway plays a main role in the metabolism of excess glucose. Glucose due to aldose reductase in the retina and nicotinamide adenine dinucleotide phosphate (NADP⁺) as cofactor converted into sorbitol. The last one, in its turn, converts into fructose due to sorbitol dehydrogenase. Sorbitol cannot penetrate cell membranes and accumulates inside cells, which slows down its conversion to fructose. In case of diabetes there is a deficiency of NADP⁺ due to activation of the polyol pathway, which causes a lot of damage to retina cells. Fructose passing through the polyol pathway can convert to fructose-6-phosphate. The resulting metabolites have a strong ability to glycate proteins and promote the formation of advanced glycation end products (AGEs).

AGEs are molecules formed by the reaction of sugars with proteins, lipids and nucleic acids. They are formed in the body all the time, but in diabetes their formation is accelerated due to the increased availability of glucose. A main characteristic of the AGEs predecessors is their ability to form covalent cross-links between proteins that change their structure and function both in the cellular matrix in basement membrane and vessel wall components. Glycated end products play an important role in the development of most complications of diabetes. They have been found in the retinal vessels of patients with diabetes, and their content there is associated with the level of glycated products in the blood and the severity of retinopathy. Early experimental studies of diabetes in animals suggest that the formation of AGEs and the activation of their receptors are interconnected pathogenetic mechanisms of development of DR. Thus, the study by Qiming J Wang shows that through 26 weeks after the development of diabetes in rats in the

capillaries their retinas showed increased accumulation of AGEs and loss of pericytes. Pimagedin, an AGEs reuptake inhibitor, was used in the treatment and a therapeutic effect was achieved as a significant reduction in accumulation of AGEs and preventing the formation of microaneurysms.

Protein kinase C involved in signal transduction in response to certain hormonal, neuronal, and growth-stimulating signals. Hyperglycemia leads to increased glucose flux through the glycolytic pathway, which in turn stimulates the synthesis of diacylglycerol, an important physiological activator of protein kinase C. Both patient and animal studies have found that there is an increase in diacylglycerol expression and protein kinase C activation in diabetes mellitus. This enzyme activation has a cascading effect on several other biochemical pathways and reactions, which in turn affect changes in endothelial permeability, retinal hemodynamics, as well as increased activation and adhesion of leukocytes. Activation of protein kinase C contributes to the development of DR, including endothelial and leukocyte dysfunction leading to capillary occlusion and leukostasis, as well as changes in retinal perfusion. Studies using ruboxistaurin mesylate, a specific inhibitor of protein kinase C, show promising results in reducing leukostasis in DR. Clinical trials have shown that although this drug does not prevent complete loss of vision, it can slow the progression of the process.

Arterial hypertension plays an important role in the development and progression of DR. Even a slight increase in blood pressure in the range from 135/85 to 145/95 mm Hg. increases the progression of the disease. Hypertension leads to the progression of DR through two mechanisms. First, high hydraulic pressure disrupts intraretinal autoregulation of blood flow and mechanically damages endothelial cells, transferring increased pressure to the vascular wall. This leads to damage to the blood-retinal barrier and an increase in retinal perfusion. Secondly, the renin-angiotensin system, part of the endocrine system, plays an important role in the regulation of blood pressure and is also a key factor in the pathogenesis of DR. Under conditions of diabetes mellitus, the function of this system is impaired, including the expression of receptors and signaling molecules of the renin-angiotensin system in

the retina. The motivation for further scientific work on the prevention of diabetic retinopathy by blockers of the renin-angiotensin system was the data on the existence of an autonomous intraocular endothelial RAS, which made it clear that signaling RAS molecules circulating in the blood cannot cause all changes in hemodynamics and structural changes in the retina in diabetes mellitus. A study was conducted in which in patients with type 1 diabetes at the beginning and after 24 months from the start of treatment with the ACE inhibitor lisinopril at a dose of 10 and 20 mg per day, fundus photography was performed and the degree of progression of DR was assessed. According to the results of the study, the use of lisinopril reduced the progression of retinopathy in patients with type 1 diabetes and normal blood pressure. The protective effect of lisinopril in this study can be explained by the organ-protective antiproliferative and antioxidant properties of ACE inhibitors.

Growth factors play an important role in the development of diabetic retinopathy, which is confirmed by the clinical signs of the development of retinopathy during puberty and the further development of the disease. The development of DR is associated with the involvement of a number of growth factors, including basic fibroblast growth factor (bFGF), IGF-1, angiopoietin-1 and angiopoietin-2, stromal growth factor, epidermal growth factor, transforming growth factor β 2 (TGF- β 2), platelet growth factors (PDGFs), erythropoietin, insulin-like growth factors (IGFs) and VEGF. These growth factors are crucial in pathological changes in the retina and lead to the development of vascular anomalies and other pathological processes characteristic of DR. Vascular endothelial growth factor (VEGF) is the most studied growth factor associated with the development and progression of DR. VEGF stimulates angiogenesis, causes destruction of the blood-retinal barrier, stimulation of endothelial cell growth and neovascularization. The mechanisms of action of VEGF include the activation of membrane-bound tyrosine kinase receptors, which leads to leakage of fluid through the vascular wall and destruction of the blood-retinal barrier. The involvement of VEGF in the pathogenesis of DR has led to the development of anti-VEGF drugs for the treatment of diabetic complications. Some of these include pegaptanib, ranibizumab, and

bevacizumab. However, caution should be exercised with long-term use of anti-VEGF drugs, as there is a potential association between their use and the death of some choroid cells that play a main role in visual function, such as photoreceptors and Muller cells.

Conclusion Considering all of the above, the issue of studying the pathogenetic mechanisms leading to diabetic retinopathy is relevant to this day due to the constant discovery of new factors in the development of the disease. Diabetic retinopathy pathogenesis requires further research to prevent and early detection of the development of new drugs and complications of diabetic retinopathy.

References:

1. Wang QJ. PKD at the crossroads of DAG and PKC signal- ing. Trends Pharmacol Sci. 2006 Jun;27(6):317-23. DOI: 10.1016/j. tips.2006.04.003.
2. Barber J, Gardner TW, Abcouwer SF. The significance of vas- cular and neural apoptosis to the pathology of diabetic retinopathy. Invest Ophthalmol Vis Sci. 2011 Feb 28;52(2):1156-63. doi: 10.1167/ iovs.10-6293.
3. Lee R, Wong TY, Charumathi S. Epidemiology of diabetic retinopathy, diabetic macular edema and related vision loss. Eye Vis (Lond). 2015 Sep 30;2:17. doi: 10.1186/s40662-015-0026-2.
4. Serdyuk VN, Ishchenko VA. Morphometric and Biochemical Clusters of Metabolic Syndrome in Type 2 Diabetic Patients at Dif- ferent Stages of Diabetic Retinopathy. Mižnarodnij endokrinologičnij žurnal. 2016;(79):69-74. doi: 10.22141/2224-0721.7.79.2016.86421.
5. Kyryliuk ML, Serdiuk VM, Pylypenko LYu. Influence of the factors of the progression of diabetics rethinopathy on the concen- tration of blood fibrinogen at type 2 diabetes as the component of metabolic syndrome. Clinical Endocrinology and Endocrine Surgery. 2017;4(60):64-69. doi.org/10.24026/1818-1384.4(60).2017.118769.
6. Mamtora S, Sandinha T, Carey P, Steel D. Optimizing Medi- cal Management in Patients with Sight Threatening Diabetic Reti- nopathy. Ophthalmol Ther. 2017 Jun;6(1):105-114. doi: 10.1007/ s40123-016-0069-z.

7. Hattori T, Matsubara A, Taniguchi K, Ogura Y. Aldose reductase inhibitor fidarestat attenuates leukocyte-endothelial interactions in experimental diabetic rat retina in vivo. *Curr Eye Res.* 2010 Feb;35(2):146-54. doi: 10.3109/02713680903447918.

8. A PEDF-derived peptide inhibits retinal neovascularization and blocks mobilization of bone marrow-derived endothelial progenitor cells / R. Longeras, J.-X. Ma, K. Farjo, M. Ihnat // *Experimental Diabetes Research.* – 2012. – Vol. 2012, Article ID 518426. – P. 11.

СЕКЦІЯ: Філологія. Лінгвістика. Переклад

UDC 811.11.112

KUSHLYK Veronika Andriivna,

teacher, Department of Philology, Interpreting and Translation

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0687-5655>

**«LEXICAL AND SEMANTIC MAPPING OF THE CHRONOTOPE IN
RANSOM RIGGS'S NOVEL «MISS PEREGRINE'S HOME FOR PECULIAR
CHILDREN»**

Анотація. У тезах досліджено поняття літературного хронотопу, що вказує на взаємозв'язок часових і просторових координат у художньому тексті. З'ясовано, що хронотоп має вирішальне значення, оскільки час і простір слугують основою для розвитку і розгортання сюжету. Основну увагу зосереджено на вивченні темпоральності та її лексико-семантичних засобів вираження для розкриття літературної репрезентації часопростору. Використано класифікація у якій виділено різні засоби вираження темпоральності, такі як іменники, прикметники (що описують минуле, теперішнє і майбутнє), прислівники на позначення часу, а також дієслова та іменники із семою «час». Виявлено, що для позначення часових рамок подій використовують семіафікс -time-. Для ілюстрації цих понять проаналізовано

роман Ренсома Рітса «Дім дивних дітей». Також нами було виявлено, що хронотоп будинку, його різноманітні описи, та сприйняття та порівняння персонажів відіграли значну роль у конструюванні хронотопу роману. Досліджено, що імена та прізвища сприяють передачі особливостей персонажів та є невід'ємною частиною створення авторського хронотопу.

Ключові слова: художній хронотоп, концепт часу, художній простір, лексичні засоби вираження, часопростір.

The literary chronotope is the interrelation of the temporal and spatial coordinates of a literary text. The relevance of the chronotope study is because time and space form the text and serve as the basis for the formation and development of the plot of a work. To best reveal the artistic time-space, special attention should be paid to temporality and its lexical and semantic devices of expression, which we will try to explore in our work.

We use the following classification, according to which time can be mapped by various devices of expressing temporality:

1) nouns, in particular: a) nomination of periods: morning, evening, week, month, year, decade, century, moment, second, minute, hour, day, night; b) names of the days of the week: Sunday, Monday, Wednesday, Thursday; c) names of the months: February, March, April, May; d) names of the seasons: winter, autumn, summer;

2) adjectives: past, last, former, late, previous, immemorial, ancient, medieval, next, coming, following, present;

3) adverbs: ago, formerly, previously, prior, ultimo, earlier, before, now, time;

4) verbs and nouns with the same "time": a memory, an experience, to remember [1, p. 27].

Let's look at the means of time mapped in the novel «Miss Peregrine`s home for Peculiar Children» by the American writer Ransom Riggs. The house was first mentioned in this sentence: «It was an enchanted place, on an island where the sun shined every day and nobody ever got sick or died. Everyone lived together in a big

house...» [5, p. 8]. We can observe that the nouns *place* and *house* are used for description, reinforced by the adjectives *enchanted* and *big*, which give this chronotope a positive semantic meaning. We should also take into account the protagonist's perception of this house: «*the children's home that had taken in my grandfather must've seemed like a paradise*» [5, p. 15]. The author uses the comparison «*a home like a paradise*» to describe a closed space. It must have seemed like a paradise to him. We also found that the noun *house* can be compared to a ruin that is full of rubbish: «*So how was the house?*» – «*Trashed.*» [5, p. 63]. It is expressed with the help of a negatively colored adjective *trashed*, which means «full of garbage».

Here is another example: «My grandfather *had described it a hundred times*, but in his stories *the house* was always *a bright, happy place – big and rambling*, yes, but full of light and laughter» [5, p. 59]; The spacious noun *house* is stylistically enhanced by the adjectives *bright*, *happy*, *big* and *rambling*, which are positively colored. The phrase *had described it a hundred times* denoting time, namely its frequency, is used. In our opinion, the author quite successfully describes the place of action through the character's inner perception, which is a form of figurative generalization. The image of space is built in the system of depicted conflicts, for example, with the help of various memories, perceptions, and comparisons of the novel's characters, the author depicts the asylum in many ways. This adds intrigue and interests readers.

Also, in English, the devices of mapping time can be the semi-affix -time, which is added to the name of the respective event, indicating its time: «*Of course, if anything was going to invite questions, it was a group of bedraggled-looking children traveling alone during wartime*» [5, p. 55]; «*It took a team of cartographers, artists, and bookmakers a lifetime to create*» [5, p. 132]. We observe that time is expressed using time nouns *war* and *life*, to which the semi-affix -time- has been added. These lexico-semantic means indicate the edge of an event or its long duration. The semi-affix -time- can be used as an adjective, for example: «*And he'd shamle after me*

like *an old-time movie monster until I ran away laughing*» [5, p. 8]. An *old-time* is an adjective that indicates age.

Another example of expressing time is: «*That's time travel*», *I said, astonished*. «*Real time travel*» [5, p. 236]. Here, the stylistic device of repetition is used to emphasize the importance of this event for the protagonist. This means is reinforced by the adjective *real*, which adds stylistic coloring and positive evaluation.

The literary chronotope is closely related to the psychological chronotope, i.e. the chronotope of the characters. The chronotope of the house is a separate world that has a time frame of one day, and peculiar children are devices of mapping the psychological chronotope.

One of the central characters is Miss Alma Peregrine, who is a special kind of peculiar person - an ymbryne. She can turn into a bird and also maintain the time loop in which they live. It is not without reason that the author chose this species of bird as a prototype because ymbrynes is a word of Anglo-Saxon origin, in which *ymb* means time and *ryne* means cycle. The heroine's surname *Peregrine* indicates what kind of bird she turns into. Let's analyze the following sentence: «*Maybe she was still on the island, after all these years, old as dirt but sustained by a few of her wards, children who'd grown up but never left*» [5, p. 48].

We found such a stylistic device as the simile *old as dirt*. To indicate a person's very old age, they are compared to the earth, and this device has a positive stylistic coloring because the world is associated with development and wisdom. Therefore, ymbrynes are always female, protecting peculiar children, adults, and animals, saving them from dangerous situations. Perhaps that is why the heroine is named Alma, with which there is a direct association - alma-mater in Latin means «nourishing or bountiful mother» [4]. Miss Peregrine is exactly such a caring, kind mother for peculiars.

The main character Jacob Portman realizes that he is as peculiar as his grandfather. He is the only one who can see monsters. Both his name and surname may indicate his peculiarity. The name Jacob is a classic name and it comes from the Old Testament and means supplanter, «the one who captures». It is also claimed that

it comes from the name Yaaagovel, which means «may God protect» [2]. The surname Portman comes from the Dutch poort «gate»+«man», the name of a watchman or someone who lived at the gate of a walled city [3]. That is why Jacob can protect children when he sees these monsters: «You can see it, can't you? No one else can. It's invisible, Jake. That was Abe's greatest gift of all. He could see the monsters» [5, p. 34].

Thus, we analyzed Ransom Riggs's novel «Miss Peregrine`s home for Peculiar Children» and found that the chronotope basis is the house image.

The chronotope of the house is closed. Two spaces in different time dimensions are contrasted in the novel. In an ideal timeline, home is a cozy, safe place, but in real time it is a dusty and crumbling ruin. We found that semi-affix -time- is a common device in the English language and it is added to the name of the relevant period to indicate its time. In creating a literary chronotope, not only time and space are important, but also the characters. Each character's surname and first name have a specific semantic meaning that reflects his or her peculiarities.

References:

1. Goshilik N. S. Schematic images of time in modern English: monograph. Ivano-Frankivsk: NAIR, 2013. 220 p.
2. Jacob Name Meaning: website. URL: <https://www.verywellfamily.com/jacob-name-meaning-origin-popularity-5119499> (last accessed: 22.04.23).
3. Last name Portman: website. URL: <https://www.surnamedb.com/Surname/Portman> (last accessed: 22.04.23).
4. Miss Peregrine's Home for Peculiar Children: website. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Miss_Peregrine%27s_Home_for_Peculiar_Children (last accessed: 20.04.23).
5. Ransom Riggs Hollow City: The Second Novel of Miss Peregrine's Peculiar Children. Philadelphia: Quirk Books, 2014. 400 p.

SERHETA Ihor,

Doctor of Medical Sciences, Professor,

Head of the Department of General Hygiene and Ecology

National Pirogov Memorial Medical University,

Vinnitsya, Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4439-3833>

**PSYCHOHYGIENIC SUPPORT OF THE CORRECTION OF
PRENOSIOLOGICAL CHANGES IN THE STATE OF HEALTH OF PUPILS
AND STUDENTS**

Considering the leading components and defining features of the effective application of treatment and prevention technologies at the current stage of the development of medical science and practice, it is necessary to note the importance of including in their composition both measures of a medical, social and therapeutic content, as well as measures of a hygienic direction and, above all, measures of psychohygienic support and psychohygienic correction, aimed at preserving and strengthening both mental and, necessarily, somatic health of pupils and student youth [1. c. 56; 2. c. 306; 3. c. 24; 4. c. 1053].

The aim of the study are to determine the place and justify the strategy of applying the leading measures of psychohygienic support in the process of correcting pre-clinical changes in the state of health of girls and boys who are studying.

Research using modern hygienic, psychophysiological and psychodiagnostic methods and methods of expert assessments and statistical analysis was conducted on the basis of the National Pirogov Memorial Medical University and a number of secondary and higher educational institutions in the cities of Vinnytsya.

It is known that the means of psychohygienic correction constitute a certain holistic system of psychological and psychophysiological effects on the individual, the main purpose of which is the formation of positive changes and the provision of favorable dynamic shifts both from the side of psychophysiological functions,

personality traits of the studied persons, which have developed in general, and individual mental manifestations, which play a leading role in the emergence of negative changes in the mental state of an individual and the formation of personal prerequisites for the development of adverse changes in the main correlates of both mental and somatic health. The methodological basis for their application should be considered the concept of psychohygienic influence on the processes of formation, preservation and strengthening of human health, which was developed and provides for the implementation of relevant methodological, diagnostic, preventive and prognostic components, a methodological “toolkit” – a complex of psychohygienic, psychodiagnostic and psychophysiological approaches and methods, which provide for the determination of psychophysiological correlates of the functional state of the organism and taking into account the peculiarities of temperament, anxiety, character, level of subjective control and mental state of the researched persons.

Considering the fact that modern school and university medicine is focused not only on the introduction of measures to limit the adverse impact of certain factors of educational and extracurricular activities on the state of health of pupils and student youth and the use of various health-preserving approaches, but also on the broad integration of the latter directly in the educational process and in the extracurricular time, taking into account the individual physical, psychophysiological and mental properties of the personality of girls and boys, ensuring the improvement of their quality of life, in the course of complex multi-year studies, the place and scientifically substantiated role of psychohygienic support measures in the structure of the processes of correction of post-natal changes have been determined in the state of health.

It was established that the integral components of measures of psychohygienic support are: taking into account the need to correct the main regime elements of daily activity based on the implementation of a whole set of actions and, first of all, by increasing the level of daily motor activity of girls and boys to the level of optimal values and by conducting a scientifically based arrangement of free time; taking into account the peculiarities of the processes of formation and development of

psychophysiological functions, both natural and preformed, both as a result of the action of risk factors and as a result of the influence of health-related factors; taking into account the state of health and personality traits; introduction of modern forms, methods and means of psychohygienic diagnostics, correction and rehabilitation of the functional state of the organism.

An important place in the structure of measures of psychohygienic support should be occupied by the use of a number of methods of complex point assessment of the peculiarities of the course of psychophysiological and mental adaptation of school-age pupils and students, as well as integral indicators of their functional state, which allow how to carry out objective diagnostics and prognostic assessment of the peculiarities of the level development of the body's adaptive capabilities, and to substantiate approaches to further prevention of existing shifts.

References:

1. Мороз В. М., Серебреннікова О. А., Сергета І. В., Стоян Н. В. Психофізіологічні та психогігієнічні основи ефективного використання здоров'язберігаючих технологій у закладах вищої освіти Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2021. 208 с.
2. Сергета І. В., Браткова О. Ю., Серебреннікова О. А. Наукове обґрунтування гігієнічних принципів профілактики розвитку донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнів сучасних закладів середньої освіти (огляд літератури і власних досліджень). *Журнал НАМН України*. 2022. Т. 28, № 1. С. 306-326.
3. Сергета І. В., Серебреннікова О. А., Стоян Н. В., Дреженкова І. Л., Макарова О. І. Психогігієнічні принципи використання здоров'язберігаючих технологій у сучасних закладах вищої освіти. *Довкілля та здоров'я*. 2022. № 2 (103). С. 32-41.
4. Makarov Serhii Y., Stoyan Nataliya V., Serheta Ihor V., Taran Oksana A., Dyakova Oksana V. Peculiarities of the interaction of the indicators of psychophysiological adaptation of modern students in the context of the effective monitoring of individual health of young women and young men. *Wiadomości Lekarskie*. 2019, tom LXXII, nr 5 cz II. P. 1053-1058.

Наукові досягнення та інновації: шлях до успіху

X Всеукраїнська мультидисциплінарна
науково-практична Інтернет-конференція
31 травня 2023, Україна, Київ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Головний редактор	Яніна Яроченко
Дизайн обкладинки	Олена Шкурат
Дизайн видання	Олена Шкурат

Цитування:

Наукові досягнення та інновації: шлях до успіху. X Всеукраїнська мультидисциплінарна науково-практична Інтернет-конференція, 31 травня 2023, Україна, Київ : зб. матеріалів — Електрон. дан. — Київ : Яроченко Я. В., 2023. — 209 с. : рис., табл. — on-line.

Видавець: Яроченко Яніна Володимирівна
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК 6692 від 21.03.2019
lie.gudzyk@gmail.com / +38 093 923 1410 / Viber, WhatsApp, Telegram
Lie Gudzyk Studio® / <https://liegudzyk.com/online-publishing>